

O čudesima Irske: "Topographia hiberniae" Geralda od Walesa

Pavlović, Tara

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:888628>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobriše u Puli

Filozofski fakultet

TARA PAVLOVIĆ

O čudesima Irske: *Topographia Hiberniae* Geralda od Walesa

Diplomski rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

TARA PAVLOVIĆ

O čudesima Irske: *Topographia Hiberniae* Geralda od Walesa

Diplomski rad

JMBAG: 0303042833, redovita studentica

Studijski smjer: Latinski jezik i rimska književnost i povijest

Predmet: Uvod u srednjovjekovni latinitet

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: klasična filologija

Mentor: doc. dr. sc. Violeta Moretti

Pula, 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Tara Pavlović, kandidat za magistra latinskoga jezika i rimske književnosti i povijesti ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 17. lipnja, 2019. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Tara Pavlović dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom O čudesima Irske: *Topographia Hiberniae* Geralda od Walesa koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 17. lipnja 2019. (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	8
2. ŽIVOT I DJELA GERALDA OD WALES (1145. – 1223.)	9
2.1. Geraldovo podrijetlo i djetinstvo.....	9
2.2. Geraldovo obrazovanje	10
2.3. Prvi Geraldovi sukobi	11
2.4. Kralj Henrik odbija Geraldovu nominaciju za biskupa Sv. Davida.....	11
2.5. Gerald – upravitelj Biskupije sv. Davida	12
2.6. Gerald – klerik kralja Henrika II.	13
2.7. Geraldovo putovanje u Irsku	13
2.8. Propovijedanje križarskog pohoda u Walesu	15
2.9. Povratak u Englesku.....	16
2.10. Gerald napušta kraljev dvor	17
2.11. Nadbiskup Canterburyja odbija Geraldovu nominaciju za biskupa.....	17
2.12. Putovanja u Rim – Geraldova posljednja borba za Biskupiju sv. Davida.....	17
2.13. Geraldova djela	18
2.14. Zaključno o životu i djelima Geralda o Walesa	19
3. IRSKA U 11. I 12. STOLJEĆU	21
3.1. Darovnica <i>Laudabiliter</i>	22
3.2. Dolazak Normana.....	23
3.3. Geraldova obitelj u Irskoj.....	24
4. TOPOGRAFIJA IRSKE	27
4.1. Normansko osvajanje Irske	27
4.2. Geraldovo prvo putovanje u Irsku.....	27
4.3. Predstavljanje <i>Topografije</i> u Oxfordu.....	27
4.4. Rukopisi prvog izdanja <i>Topografije Irske</i>	29
4.5. Rukopisi drugog izdanja <i>Topografije Irske</i>	30
4.6. Rukopisi trećeg izdanja <i>Topografije Irske</i>	30
4.7. Sadržaj djela <i>Topographia Hiberniae</i>	31
4.8. Prvi dio – o topografiji i prirodi Irske	32
4.9. Drugi dio – o čudesima Irske	36
4.10. Treći dio – o stanovnicima i povijesti Irske	42
4.11. Književna vrsta Geraldove <i>Topografije</i>	44

4.12. Zaključno o Geraldovoj <i>Topografiji</i>	47
5. RECEPCIJA DJELA GERALDA OD WALESIA	48
5.1. Gerald u ranom novom vijeku.....	48
5.2. Recepcija Geraldovih djela u 19. i 20. stoljeću.....	51
5.3. Revalorizacija Geraldovih djela.....	52
5.4. Gerald kao izvor za folklor.....	53
5.5. Zaključno o recepciji Geraldove Topografije	54
6. NEOBIČNA FAUNA GERALDA OD WALESIA	56
6.1. Alegorija.....	56
6.2. Bestijariji	59
6.3. Usporedni prikaz djela <i>Physiologus</i> i <i>Topographia Hiberniae</i>	61
6.3.2. Sova.....	62
6.3.3. Orao	62
6.3.4. Zmija	63
6.3.5. Slon.....	64
6.3.6. Pantera.....	64
6.3.7. Jarebica.....	65
6.3.8. Lasica	66
6.3.9. Jednorog	66
6.3.10. Dabar	67
6.3.11. Hijena	69
6.3.12. Niluus	69
6.3.13. Vrana	71
6.3.14. Jelen.....	71
6.3.15. Žaba.....	71
6.4. Zaključno o izvorima Geraldovih opisa faune	72
8. ZAKLJUČAK	74
9. POPIS LITERATURE	75
10. PRILOZI.....	80
PRILOG 1. – Geraldova poglavlja <i>Topografije Irske</i>	80
PRILOG 2. Prijevodi odabranih poglavlja.....	Error! Bookmark not defined.
PRILOG 3. – Ilustracije	98
SAŽETAK.....	101

1. UVOD

Proučavajući književnost srednjega vijeka neizostavno je spomenuti Geralda de Barryja, koji je poznatiji pod imenom Gerald od Walesa (Giraldus Cambrensis). Arhiđakon rođen u Walesu sredinom 12. stoljeća, najpoznatiji je po svom djelu *Topografija Irske* i neprestanoj borbi za titulu biskupa Svetoga Davida. Odrastao je u plemićkoj obitelji, koja je politički bila čvrsto vezana za Irsku. Njegova braća, ujaci, bratići te ostala šira rodbina sudjelovali su u normanskom osvajanju Irske. S druge strane, njegova baka Nesta bila je kći posljednjega nezavisnog princa južnoga Walesa. Sve je to utjecalo na njegovo zanimanje za Irsku. Politička situacija u Irskoj bila je vrlo složena, što se može zaključiti po tome što je tada Irskom vladao neobično velik broj kraljeva, odnosno Irska nije bila politički ujedinjena pod jednim vladarom. Na poziv engleskoga kralja Henrika II. Gerald odlazi u Irsku kao pratnja princa Ivana. Ondje je skupio podatke o toj zemlji te se odlučio pisati knjigu *Topografija Irske*. Djelo obiluje alegorijama koje služe za moralnu poduku čitatelja, kao i fantastičnim pripovijestima, kao što je ona o ribi s tri zlatna zuba. Vidljiv je utjecaj antičkih autora, o čemu će biti riječi u poglavlju o neobičnoj fauni. Tijekom povijesti mnogi povjesničari nisu se slagali s činjenicama koje je arhiđakon naveo u djelu. Unatoč tome što *Topografija Irske* ne predstavlja vjerodostojnu sliku ondašnje Irske, danas se mnogi njome koriste kao povijesnim izvorom.

U svom diplomskom radu osvrnut ću se i na političke okolnosti u Irskoj koje su prethodile invaziji Normana te na Geraldov život. Detaljno ću prikazati sadržaj *Topografije Irske*, koja je podijeljena na tri djela. U radu će se osobito prikazati drugi dio *Topografije* koji sadrži pripovijesti o čudesima Irske. Prijevodi odabranih poglavlja drugoga djela knjige su u prilogu diplomskoga rada. U prilogu se nalazi i popis poglavlja Geraldove *Topografije*.

2. ŽIVOT I DJELA GERALDA OD WALESA (1145. – 1223.)

2.1. Geraldovo podrijetlo i djetinstvo

Gerald od Walesa – Giraldus Cambrensis, pravim imenom Gerald de Barry, rodio se u južnom Walesu, na obali grofovije Dyfeda, nedaleko od Pembrokea, u dvorcu Manorbier. Nije poznat točan datum njegova rođenja. Godine 1176. još nije navršio trideset godina¹ i stoga se pretpostavlja da se rodio između 1145. i 1147. godine. Njegov otac William de Barry podrijetlom je bio normanski plemić, a nadjenuo si je ime prema malom otoku koji se nalazi uz obalu Glamorgana.² William de Barry bio je gospodar dvorca Manorbier za vrijeme vladavine engleskog kralja Stjepana (1135. – 1154.). Geraldova majka zvala se Angharad. Bila je kći Geralda od Windsora i njegove žene, princeze Neste, koja je poznata i kao Helena od Walesa.³ Nadimak Helena dobila je zbog ljepote – naime uspoređivali su je sa slavnom Helenom koja je uzrokovala propast Troje. Princeza Nesta bila je kći posljednjega nezavisnog princa Južnoga Walesa, Rhysa ap Tudora. Prije udaje Nesta je bila ljubavnica kralja Henrika I. (1100. – 1135.). Nakon što se udala za Geralda od Windsora, kaštelana Pembrokea, Nesta je postala majka prvih članova poznate i moćne obitelji FitzGerald.⁴ Zanimljivo je kako su njezini potomci ostvarili rodbinske veze koje povezuju princezu Nestu s dinastijama Tudor i Stuart, te s Dianom, princezom od Walesa, i američkim predsjednikom Johnom F. Kennedyjem.⁵

Gerald je bio najmlađi, četvrti sin Williama i Angharad. Dok su se njegova braća igrala pijeskom i gradila zgrade, Gerald je od pijeska gradio crkve i samostane. Kad je William vidio Geraldov interes prema sakralnim objektima, odlučio je poslati ga na školovanje. Njegova braća nisu se školovala. Za brata Petera Gerald je napisao da je nepismen: *laicus ergo illiteratus*.⁶

¹ [C]um necdum tricessimum agetur annum. H. E. Butler, *The autobiography of Gerald of Wales*, The Boydell Press, Woodbridge, 2005., str. 35.

² Giraldus Cambrensis, *The itinerary and description of Wales*, London J. M. Dent, 1908., str. 7., (<https://archive.org/details/itinerarythroug00girauoft/page/n11>), pristupljeno 15. 3. 2019.

³ Ben Johnson, *Princess Nest* (<http://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofWales/Princess-Nest/>), pristupljeno 1. 3. 2019.

⁴ Thomas Wright, *The historical works of Giraldus Cambrensis*, George Bell & Sons, London, 1905., str. 2.,

⁵ Ben Johnson, *Princess Nest* (<http://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofWales/Princess-Nest/>), pristupljeno 1. 3. 2019.

⁶ Mary T. Hayden, *Giraldus Cambrensis, Studies: An Irish Quarterly Review*, Vol. 24, No. 93, 1935., str. 97., (https://www.jstor.org/stable/30097162?seq=2#metadata_info_tab_contents), pristupljeno 15. 3. 2019.

Gerald je bio Velšanin samo jednom trećinom krvlju i mjestom rođenja.⁷ No ipak se smatrao Velšaninom. Kada je pisao o Velšanima nazivao ih je svojim vlastitim narodom. Često je govorio s prijezirom i ogorčenošću o nasilnim i nepoštenim normanskim prelatima koji su obavljali crkvene dužnosti u velškim župama, iako ne znaju ništa o narodu i jeziku Walesa. U djelu *Putovanje Walesom (Itinerarium Cambriae)* Gerald je rodno mjesto opisao kao najljepše mjesto u cijelom Walesu, što se može smatrati dokazom da je volio svoje rodno mjesto te dokazuje kako je on uistinu bio ponosan Velšanin.⁸

2.2. Geraldovo obrazovanje

Geraldu su u učenju pomagali kapelani njegova ujaka Davida FitzGeralda koji je tada bio biskup Mynywa. Vrlo brzo postao je dobar učenik i poslan je na školovanje u samostan svetoga Petra u Gloucesteru, kako bi se pripremio za rad u crkvi.⁹ Početak obrazovanja Gerald nije shvatio ozbiljno i često se zabavljao. Kapelani su smatrali da je besposličar, ali on se ubrzo preobrazio i postao vrlo vrijedan učenik.¹⁰ Obrazovanje nastavlja u Parizu, gdje uči slobodne vještine *trivium* (retorika, gramatika i logika). Dokaz o tome koliko je bio dobar student može se iščitati iz njegova djela *De rebus a se gestis* gdje piše da su profesori, kad su htjeli pokazati kakav treba biti izvrstan student, birali upravo njega kao primjer za cijeli razred.¹¹

Predavanja su se održavala na latinskom jeziku, ali je bez sumnje Gerald pronašao mnoge kolege u Parizu s kojima je mogao govoriti normanski francuski jezik, koji je zapravo bio njegov materinji jezik.¹² Velški jezik morao je znati, inače se nikad ne bi usudio ismijavati svećenike koji su iz Engleske došli u Wales bez znanja jezika.

U Geraldovo vrijeme Normani su bili visoko pozicionirani u narodu i međusobno su razgovarali samo na normanskom francuskom, a engleski jezik znali su samo do te mjere da mogu komunicirati sa slugama. Gerald navodi kako je Henrik II. (1154. – 1189.) razumio

⁷ Gerald Of Wales, *The history and topography of Ireland*, Penguin group, London, 1982., str. 130.

⁸ Giraldus Cambrensis, *The itinerary and description of Wales*, London J. M. Dent, 1908., str. 9., (<https://archive.org/details/itinerarythroug00girauoft/page/n11>), pristupljeno 15. 3. 2019.

⁹ H. E. Butler, *The autobiography of Gerald of Wales*, The Boydell Press, Woodbridge, 2005., str. 37.

¹⁰ Isto, str. 37.

¹¹ Isto, str. 37.

¹² Mary T. Hayden, *Giraldus Cambrensis, Studies: An Irish Quarterly Review*, Vol. 24, No. 93, 1935., str. 97., (https://www.jstor.org/stable/30097162?seq=1#metadata_info_tab_contents), pristupljeno 15. 3. 2019.

engleski, ali ga nije znao govoriti. Henrikov nasljednik, Ričard I. (1189. – 1199.), također nije znao govoriti engleski.¹³

2.3. Prvi Geraldovi sukobi

Godine 1172. Gerald se vratio kući. Imao je oko dvadeset i pet godina. Nije sigurno je li u Parizu ili Walesu postao svećenik.¹⁴ Budući da je bio nećak biskupa, nije dugo čekao unaprjeđenje. Postao je poslanik nadbiskupa te je skupljao crkvenu desetinu. Posao je shvaćao vrlo ozbiljno – jednom prilikom kraljev šerif odbio je platiti crkvenu desetinu, na što ga je Gerald ekskomunicirao.¹⁵ Gerald je bio savjestan u svim pogledima, pa tako i u celibatu. Pravilo celibata u Geraldovo doba još se nije dosljedno provodilo na području Walesa. U Brecknocku je jednom prilikom naišao na arhiđakona koji je javno rekao kako s njim živi konkubina. Unatoč Geraldovom upozorenju na prijestup, arhiđakon se nije htio odreći konkubine, te ga je Gerald zbog nepoštivanja celibata lišio crkvenih ovlasti.¹⁶ Ubrzo nakon toga Gerald dobiva titulu arhiđakona Brecknocka.

Sljedeći Geraldov sukob bio je s biskupom Llanelwyija. Biskup je smatrao da župa Keri pripada njegovoj biskupiji, dok je Gerald tvrdio kako pripada Biskupiji sv. Davida. Sagrađena je nova župna crkva i biskup se spremao posvetiti je. Gerald je za to saznao i požurio u crkvu. Došao je prije biskupa i nije mu dozvolio da uđe i posveti crkvu. Uslijedila je prepirka. Biskup je popustio Gerald. Vijesti o sukobu proširile su se te došle čak i do kralja Henrika II. Plantageneta. Kralju je cijela prepirka bila zabavna. Gerald je bio zadovoljan pobjedom, te je odlučio pomiriti se s biskupom. Poslao mu je prijateljsku poruku u kojoj su se nalazile crkvene odredbe o novonastaloj crkvi. Biskup je ljubazno prihvatio primjedbe i njih dvojica su se potpuno pomirili.¹⁷

2.4. Kralj Henrik odbija Geraldovu nominaciju za biskupa Sv. Davida

¹³ Mary T. Hayden, *Giraldus Cambrensis, Studies: An Irish Quarterly Review*, Vol. 24, No. 93, 1935., str. 97., (https://www.jstor.org/stable/30097162?seq=1#metadata_info_tab_contents), pristupljeno 15. 3. 2019.

¹⁴ Isto, str. 98., pristupljeno 15. 3. 2019.

¹⁵ H. E. Butler, *The autobiography of Gerald of Wales*, The Boydell Press, Woodbridge, 2005., str. 40.

¹⁶ Isto, str. 43.

¹⁷ Isto, str. 55.

Geraldovo aktivno suprotstavljanje greškama u crkvi donijelo mu je mnogo neprijatelja. Godine 1176. umro je biskup Mynywa, Geraldov ujak David. Crkveno vijeće predložilo je da Gerald zauzme njegovo mjesto, no kada je prijedlog došao do kralja Henrika II., kralj nije pristao. Henrik II. izjasnio se kako nikada ne bi pristao da biskup najvažnije biskupije u Walesu bude osoba koja je u rodu s mnogim uglednim Velšanima. Kralj nije želio postaviti Velšanina na čelo velške biskupije. To je bio veliki udarac za arhiđakona. Gerald u djelu *De rebus a se gestis* navodi kako nije samo hrabrošću nadvisivao ostale klerike, već je bio plemenita roda, rođak mnogih velških knezova i drugih plemenitih ljudi. Navodno je kralj u tajnosti rekao kako Gerald nije osoba koju bi trebalo postaviti na čelo Mynywa jer je bio u rodu s Rhysom, princem južnog Walesa, i mnogim drugim uglednim Velšanima, te bi na taj način Velšani dobili novu snagu. Za biskupa Sv. Davida izabran je Peter de Leia. Za Geralda, „Peter je bio osoba nepoznata izgledom i slavom“.¹⁸

Odbijen, Gerald ponovo odlazi u Pariz. Posvećuje se školovanju. Proučava slobodne vještine. Mnogo studenata dolazi na njegova predavanja. Nakon tri godine vraća se u Wales.¹⁹ Na povratku iz Pariza otišao je u Canterbury, gdje su ga ugostili redovnici. S neodobravanjem opisuje doživljaje s večere redovnika. Redovnici su imali čak preko šesnaest sljedova jela, što je po Geraldovom mišljenju bilo razbacivanje. Smatrao je kako bi crkveni ljudi trebali biti skromniji.²⁰

2.5. Gerald – upravitelj Biskupije sv. Davida

Za vrijeme Geraldova boravka u Parizu stanje Biskupije sv. Davida se pogoršalo. Novi biskup Peter de Leia navodno je bio plašljiv čovjek. Nije znao gotovo ništa o Walesu i njegovom narodu. Gerald mu je savjetovao da se pokuša riješiti autoriteta nadbiskupije Canterburyja, ali Peter nije mogao održati red u svojoj biskupiji. Kad je Gerald upitao upravitelja zašto čovjek koji je opljačkao crkveno groblje nije ekskomuniciran, dobio je odgovor kako bi sve biskupove krave tada ostale bez repa. Gerald nije mogao razumjeti kako

¹⁸ H. E. Butler, *The autobiography of Gerald of Wales*, The Boydell Press, Woodbridge, 2005., str. 63.

¹⁹ Isto, str. 70.

²⁰ Isto, str. 71.

netko ne želi postupiti ispravno zbog krava. Na posljeticu je, na savjet nadbiskupa Canterburyja, Peter imenovao Geralda upraviteljem biskupije i povukao se u Englesku.²¹

Odnos arhidakona i odsutnoga biskupa nije uvijek bio dobar. Gerald je sazvaio crkveno vijeće kako bi prisilio biskupa da vrati zemlju koju je oduzeo Crkvi i, također, natjerao je crkveno vijeće da biskupu vrati zemlju koju su mu oduzeli. „Čini se da je arhidakon bio gorljiv i učinkovit vladar i da je činio sve što je u njegovoj moći kako bi ispravio zloupotrebe i branio prava svojih laika, kao i svećenstva“.²²

Godine 1183. Gerald je prvi put otišao u Irsku te je ondje ostao godinu dana proučavajući prirodu Irske. U djelu *De rebus a se gestis*, međutim, nije spomenuo svoj prvi odlazak u Irsku. Geraldova obitelj, *Geraldines*, bila je uključena u normansko osvajanje i naseljavanje Irske 1169. godine – velik dio njegove obitelji: braća, ujaci i drugi bliski rođaci sudjelovali su u osvajanju.²³

2.6. Gerald – klerik kralja Henrika II.

Geraldova slava s vremenom je rasla i postala naširoko poznata. Kralj Henrik II. ga je 1184. godine pozvao da postane član suda i kraljevskih klerika, što je Gerald prihvatio. Sudjelovao je i u „diplomatskim pregovorima s Velšanima.“²⁴

2.7. Geraldovo putovanje u Irsku

U to vrijeme kralj Henrik II. odlučio je poslati svoga sina Ivana u pratnji učitelja Geralda u Irsku. Gerald spominje kako je upravo on izabran kao pratnja jer ima puno rođaka ondje, a i kralj ga smatra mudrim i iskrenim. Zadržao se u Irskoj godinu dana, no Gerald nije bio zadovoljan Ivanovim ponašanjem ondje jer je Ivan svojim uvredama i ponašanjem udaljio

²¹ Mary T. Hayden, *Giraldus Cambrensis, Studies: An Irish Quarterly Review*, Vol. 24, No. 93, 1935., str. 100., (https://www.jstor.org/stable/30097162?seq=1#metadata_info_tab_contents), pristupljeno 15. 3. 2019.

²² Mary T. Hayden, *Giraldus Cambrensis, Studies: An Irish Quarterly Review*, Vol. 24, No. 93, 1935., str. 100., (https://www.jstor.org/stable/30097162?seq=1#metadata_info_tab_contents), pristupljeno 15. 3. 2019.

²³ James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 48.

²⁴ Thomas Wright, *The historical works of Giraldus Cambrensis*, George Bell & Sons, London, 1905., str. 5.

irske poglavice. „Princ je odbio poštene ljude koji su znali irske običaje i ponašao se prema njima kao prema strancima koji vrlo malo vrijede“.²⁵ Možda je upravo zbog toga od svih članova obitelji Plantagenet Gerald najmanje tolerirao Ivana. Nijednoga člana obitelji Plantagenet Gerald nije osobito volio. „Čak je u dva navrata rekao kako je to porodica koja je došla od vraga i otići će k vragu, ali za Ivana kaže da je imao sve poroke obitelji izražene i pojačane više od bilo kojega drugog člana porodice, a da nije imao nijednu dobru kvalitetu obitelji Plantagenet. Gerald ne priznaje ni Ivanove kvalitete koje je zasigurno imao“.²⁶

Dok je bio u Irskoj, Gerald je sakupljao podatke. Uočio je da u Irskoj postoje stvari koje dotad nigdje nije vidio. Pripremao se za pisanje knjige o Irskoj. Istraživao je prirodu i podrijetlo stanovnika. Prije nego je napustio otok, započeo je pisanje knjige, a trebale su mu tri godine da je dovrši. Po povratku u Wales potpuno se posvetio pisanju knjige, kojoj je dao naslov *Topografija Irske*. Posvetio ju je kralju Henriku II.²⁷

Za vrijeme drugog boravka u Irskoj sakupio je podatke i za drugu knjigu o tom otoku. Trebalo mu je dvije godine da dovrši knjigu koja govori o osvajanju Irske. Njezin naslov je *Expugnatio Hibernica* (Osvajanje Irske), a navodno ju je napisao na nagovor značajnih ljudi.²⁸ Knjigu je posvetio Ričardu I., tada budućem kralju, a dovršio ju je 1189. godine. Pravi heroji te knjige su članovi Geraldove obitelji. Njihove osobine i djela predmet su pohvale. To je djelo vrlo vrijedno s povijesnoga gledišta jer predstavlja, zajedno s bezimеноm normanskom pjesmom anonimnog autora, poznatu po nazivu *Regan*, „jedini detaljni pregled upada Normana u Irsku tijekom vladavine kralja Henrika II.“²⁹ U oba djela o Irskoj Gerald sugerira kako je invazija bila „nužna za irsku civilizaciju“.³⁰

Dok je boravio u Dublinu, Gerald je proučavao život klerika. U djelu *De rebus a se gestis* opisuje kako klerici na jedan način provode dan, a na drugi noć. Cijeli dan poste, ali kada padne noć, piju velike količine vina i drugih alkoholnih pića. Dakle, u Irskoj klerici dijele dan na dva jednaka dijela, posvećujući dan duhu, a noć tijelu, odnosno po danu rade pozitivne stvari, a kad padne noć, obuzme ih tama. Smatra da su crkveni ljudi u Irskoj vrlo

²⁵ H. E. Butler, *The autobiography of Gerald of Wales*, The Boydell Press, Woodbridge, 2005., str. 87.

²⁶ Mary T. Hayden, *Giraldus Cambrensis, Studies: An Irish Quarterly Review*, Vol. 24, No. 93, 1935., str. 101., (https://www.jstor.org/stable/30097162?seq=1#metadata_info_tab_contents), pristupljeno 15. 3. 2019.

²⁷ O djelu *Topografija Irske* više ću pisati u poglavlju posvećenom samoj knjizi.

²⁸ James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 16.

²⁹ Mary T. Hayden, *Giraldus Cambrensis, Studies: An Irish Quarterly Review*, Vol. 24, No. 93, 1935., str. 108., (https://www.jstor.org/stable/30097162?seq=1#metadata_info_tab_contents), pristupljeno 15. 3. 2019.

³⁰ Aisling Byrne, *Gerald of Wales*, 2017., (<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/9781118396957.wbemlb239>), pristupljeno 14. 3. 2019.

neumjereni i ne odobrava odnos biskupa prema narodu. Krivi crkvene ljude što ne kore narod kad sagriješi. Gerald misli kako su ljudi u Irskoj više od svih drugih naroda utonuli u grijeh, vrlo malo znaju o vjeri, ne odlaze u crkvu, ne krste djecu i ne bježe od incesta.³¹

2.8. Propovijedanje križarskog pohoda u Walesu

U Geraldovo vrijeme vodili su se križarski pohodi. Na zahtjev kralja 1188. godine Gerald je otišao u Wales kako bi propovijedao o križarskom pohodu kao pratnja nadbiskupa Baldwina.³² Navodno je oko 3000 ljudi prihvatilo križ, ali nisu otišli u Palestinu. Odgoda putovanja umanjila je entuzijazam naroda. Gerald je također dao križarski zavjet, ali je rekao kako „ne može ići u pohod jer je star i siromašan. Međutim, u to vrijeme Gerald je imao oko četrdeset godina i nije bio siromašan“.³³

Jednom prilikom dok su putovali kroz Wales nadbiskup Baldwin krenuo je propovijedati. Gerald se sjetio kako bi mogao razbiti dosadu čitanjem svoga djela *Topographia Hiberniae*. Nadbiskup je propovijedao, ali nije uspio potaknuti emocije ljudi te je zaključio kako su ti ljudi bezosjećajni. Kad je Gerald počeo govoriti, ganuo je publiku do suza. Gerald je propovijedao na latinskom i francuskom jeziku. Čak i stanovnici koji nisu razumjeli što Gerald propovijeda silno su plakali.³⁴ Prema Thomasu Wrightu, narod u Walesu znao je za arhiđakona koji se borio za prava i nezavisnost velške Crkve. Velšani su znali da se arhiđakon „bori protiv metropolitanskih prava Canterburyjske nadbiskupije“.³⁵

Za vrijeme putovanja Gerald je odlučio napisati knjigu o Walesu, *Itinerarium Cambriae*, u kojoj je opisao zemlju na sličan način kao i Irsku. Knjigu je dovršio 1191. godine. U njoj je prikazao razdoblje od šest tjedana koje je proveo putujući kroz Wales, propovijedajući o križarskom ratu u pratnji nadbiskupa Baldwina. Gerald je htio svoja i

³¹ H. E. Butler, *The autobiography of Gerald of Wales*, The Boydell Press, Woodbridge, 2005., str. 93.

³² Baldwin od Forda (1125.-1190.), John od Forda, *The Life of Wulfric of Haselbury, Anchorite*, Liturgical Press, Collegeville Minnesota, 2011., str. 11., (https://books.google.hr/books?id=7nQZhQSIUIMC&pg=PA11&lpg=PA11&dq=canterbury+baldwin+1184+name&source=bl&ots=ecQISTnRmu&sig=ACfU3U0CgCfv5cts6rxI2joDzciRM_S_AA&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwiTz70_hAhVHcZoKHa4LAFgQ6AEwDH0ECAUQAQ#v=onepage&q=canterbury%20baldwin%201184%20name&f=false), pristupljeno 27. 4. 2019.

³³ Mary T. Hayden, *Giraldus Cambrensis, Studies: An Irish Quarterly Review*, Vol. 24, No. 93, 1935., str. 102., (https://www.jstor.org/stable/30097162?seq=1#metadata_info_tab_contents), pristupljeno 15. 3. 2019.

³⁴ H. E. Butler, *The autobiography of Gerald of Wales*, The Boydell Press, Woodbridge, 2005., str. 100.

³⁵ Thomas Wright, *The historical works of Giraldus Cambrensis*, George Bell & Sons, London, 1905., str. 6.

nadbiskupova djela u Walesu ovjekovječiti i iz tog razloga je napisao knjigu.³⁶ Odnos Geralda i nadbiskupa Baldwina bio je vrlo dobar. Gerald piše kako ga je nadbiskup volio.³⁷

Sljedeće Geraldovo djelo o Walesu potječe iz 1194., a nosi naslov *Descriptio Cambriae* (Opis Walesa). U njemu Gerald nastoji dati pregled velške povijesti i zemljopisa. Opisuje običaje i karakter velškoga naroda te sugerira da Velšani mogu biti prevrtljivi, bez seksualnoga morala, skloni borbi i kršenju zakletvi, što podsjeća na njegov opis Iraca. Međutim, Gerald hvali velšku gostoljubivost, retoričke vještine, duhovitost i glazbeno umijeće. „Knjiga završava poglavljima koja opisuju kako bi, prema Geraldu, Englezi najlakše dovršili osvajanje Walesa, kao i načine na koje bi se Velšani mogli oduprijeti.“³⁸

2.9. Povratak u Englesku

Kad se vratio u Englesku, kraljev sin Ivan mu se suprotstavio rekavši kako je propovijedanjem ispraznio zemlju sakupivši snažne ljude koji su služili za obranu od Velšana, kako bi predao zemlju svojim rođacima Velšanima. Gerald mu je bez straha odgovorio kako Bog zna što je u njegovom srcu, stoga će njemu suditi Bog.³⁹ Smatram kako Geraldu nije bila namjera predati zemlju svojim rođacima, niti je propovijedanjem ispraznio Wales, budući da velika većina ljudi koja je imala namjeru otići u pohod naposljetku nije otišla.

U vrijeme smrti kralja Henrika II., 1189. godine, Gerald je bio u Normandiji. Prema savjetu nadbiskupa Baldwina, Henrikov nasljednik Ričard I. poslao ga je u Wales, s namjerom da Gerald „održi mir za vrijeme promjene vladara“.⁴⁰ Čini se da je Gerald uspješno obavio zadatak jer nema informacija o pobuni u Walesu. Tijekom vladavine Ričarda I. Gerald je bio vezan uz biskupa Elya, koji je upravljao engleskim kraljevstvom tijekom odsutnosti kralja, koji je bio u Svetoj zemlji. Bio je vrlo zauzet na dvoru pokušavajući vratiti drevna prava Biskupije sv. Davida. Nastojao je dobiti mjesto biskupa Sv. Davida, no bezuspješno.⁴¹

³⁶ Thomas Wright, *The historical works of Giraldus Cambrensis*, George Bell & Sons, London, 1905., str. 6.

³⁷ H. E. Butler, *The autobiography of Gerald of Wales*, The Boydell Press, Woodbridge, 2005., str. 77.

³⁸ Aisling Byrne, *Gerald of Wales*, 2017., (<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/9781118396957.wbemb239>), pristupljeno 14. 3. 2019.

³⁹ H. E. Butler, *The autobiography of Gerald of Wales*, The Boydell Press, Woodbridge, 2005., str. 101.

⁴⁰ Thomas Wright, *The historical works of Giraldus Cambrensis*, George Bell & Sons, London, 1905., str. 6.

⁴¹ Isto, str. 7.

2.10. Gerald napušta kraljev dvor

Geraldu je 1190. godine ponuđena Biskupija Bangor, a godinu kasnije i Biskupija Landaff, ali arhiđakon je odbio obe ponude nadajući se kako će dobiti mjesto biskupa Sv. Davida. No, budući da u tome nije uspio, napustio je kraljev dvor.⁴² Zatim se povukao u Lincoln kako bi nastavio studije te je ondje većinu vremena provodio pišući knjige. Pretpostavlja se da je tada nastala većina njegovih radova, iako Gerald navodi da je u svakom trenutku svoga života bio ustrajan u studijima, proučavanju i pisanju knjiga.⁴³

2.11. Nadbiskup Canterburyja odbija Geraldovu nominaciju za biskupa

Povremeno bi izlazio kako bi odbio brojne biskupije koje su mu bile ponuđene, međutim, zatražio je imenovanje na mjesto biskupa Sv. Davida kada je ponovno upražnjeno 1198. godine, jer je Peter de Leia preminuo. Nadbiskup Canterburyja odbio je Geraldovu nominaciju za to biskupsko mjesto jer je smatrao kako se Geraldovo mišljenje o metropolitanskim pravima Canterburyja razlikuje od njegova stajališta. U međuvremenu je umro kralj Ričard i na prijestolje je došao Ivan. „Kralj Ivan (1199. – 1216.) podupirao je odluku nadbiskupa te nije htio da Gerald postane biskup sv. Davida.“⁴⁴

2.12. Putovanja u Rim – Geraldova posljednja borba za Biskupiju sv. Davida

Od 1199. do 1203. godine Gerald je tri puta otputovao u Rim. I dalje se borio za Biskupiju sv. Davida, a sve je to zasigurno utjecalo na njegovo pisanje. Arhiđakon je odlučio otići u Rim i izložiti svoj slučaj papi Inocentu III. Inzistirao je da mu se objasni zašto Velšanin ne bi smio biti biskup velške biskupije i, ukoliko je to pravilo, prema Geraldu, onda ni Englez ne bi trebao biti promaknut u Engleskoj ni Francuz u Francuskoj. Geraldovi protivnici su, s druge strane, papi pisali pisma u kojima su iznijeli prigovore o povezanosti arhiđakona s velškim knezovima. Kralj Ivan rekao je da bi, ukoliko Gerald postane biskup sv. Davida, nastala pobuna. Tri puta je Gerald odlazio u Rim u nadi da će ispuniti svoju želju,

⁴² Thomas Wright, *The historical works of Giraldus Cambrensis*, George Bell & Sons, London, 1905., str. 7.

⁴³ H. E. Butler, *The autobiography of Gerald of Wales*, The Boydell Press, Woodbridge, 2005., str. 87.

⁴⁴ Mary T. Hayden, *Giraldus Cambrensis, Studies: An Irish Quarterly Review*, Vol. 24, No. 93, 1935., str. 103., (https://www.jstor.org/stable/30097162?seq=1#metadata_info_tab_contents), pristupljeno 15. 3. 2019.

donoseći brojne dokumente o biskupiji, no svi ti naponi nisu ništa postigli. Papa je odbio Geralda, nakon četiri godine sukoba.⁴⁵

Iako je mjesto biskupa Sv. Davida bilo dostupno još 1215. godine i bilo mu ponuđeno pod određenim uvjetima, navodno je Gerald tada odbio ponudu. Za biskupa je bio izabran Velšanin, što je „sigurno bar djelomično zadovoljilo Geralda.“⁴⁶ Nakon 1203. godine povukao se iz sukoba. Odlazi u Rim 1205. godine, ali ovaj put kao hodočasnik. Za vrijeme sukoba oko Biskupije sv. Davida Gerald je uvrijedio kralja Ivana. Kralj je proglasio arhidakona neprijateljem krune, optužujući ga da namjerava podignuti pobunu među Velšanima i zauzeti kraljevu zemlju. No Gerald se odlučio pomiriti s kraljem. Mjesto arhidakona prepustio je svom nećaku, ali je zadržao titulu rektora Chesterona.⁴⁷

„Gerald je u trećem posjetu Irskoj posjetio svog rođaka FitzHenryja, justicijara iz Irske, 1199. godine. Posljednji put odlazi u Irsku 1204., kada je ostao dvije godine.“⁴⁸ Starost je proveo prepravljajući svoje knjige.⁴⁹ Povukao se iz javnog života i posvetio pisanju religioznih djela te knjiga o politici i suvremenoj povijesti. O njegovim posljednjim godinama života zna se vrlo malo. Umro je 1223. godine.⁵⁰

2.13. Geraldova djela

Osim spomenutih djela, napisao je i priručnik za klerike, *Gemma Ecclesiastica* (Dragulj crkve), rad u kojem potiče svećenstvo na obavljanje dužnosti. To djelo je najopsežnija artikulacija Geraldovih ideja o crkvenoj reformi. Na jednom od svojih putovanja u Rim predstavio je primjerak djela Inocentu III. Kratke radove na koje je bio vrlo ponosan okupio je u djelu *Symbolum electorum*. Tu spadaju „zbirke njegovih pisama i pjesama, velik broj predgovora njegovim djelima i njegovi računi iz Irske“.⁵¹

⁴⁵ Mary T. Hayden, *Giraldus Cambrensis, Studies: An Irish Quarterly Review*, Vol. 24, No. 93, 1935., str. 103., (https://www.jstor.org/stable/30097162?seq=1#metadata_info_tab_contents), pristupljeno 15. 3. 2019.

⁴⁶ Isto, str. 104., pristupljeno 15. 3. 2019.

⁴⁷ Thomas Wright, *The historical works of Giraldus Cambrensis*, George Bell & Sons, London, 1905., str. 7.

⁴⁸ Gerald Of Wales, *The history and topography of Ireland*, Penguin group, London, 1982., str. 3.

⁴⁹ James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 55.

⁵⁰ Isto, str. 55.

⁵¹ Aisling Byrne, *Gerald of Wales*, 2017., (<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/9781118396957.wbemb239>), pristupljeno 14. 3. 2019.

U srednjovjekovnoj književnosti vrlo je omiljen bio žanr životopisa (*vitae*), pa tako i Gerald opisuje život pet svetaca: sv. Davida, sv. Ethelberta, sv. Remigija, sv. Hughha iz Lincolna i život sv. Karadoka od kojega je preživio samo predgovor.⁵²

Gorčina koju je osjećao zbog neuspjeha u borbi za biskupiju sv. Davida vrlo je očita u Geraldovim kasnijim radovima. Djela kao što su *Invectiones*, *De iure et statu Menevensis ecclesiae* (Prava i status crkve sv. Davida) i njegova autobiografija, *De rebus a se gestis*, prikazuju čovjeka koji želi dokazati pravdu i ispravnost svojih postupaka.⁵³

I djelo *Speculum duorum* (Ogledalo dvoje ljudi) sastavljeno je kao reakcija na još jedan crkveni sukob u koji se on upetljao, ovaj put s vlastitim nećakom, svojim nasljednikom na mjestu arhidakona Brecknocka. Napisao je i *Speculum ecclesiae*, djelo u kojem napada monaške redove.

Djelo kojem je posvetio jako puno vremena je *De principis instructione* (O uputama knezova). U njemu opisuje svoj težak odnos s dinastijom Plantagenet i prikazuje karijeru kralja Henrika II., prvoga vladara te dinastije. Propuste Henrikove vladavine Gerald vidi u kraljevim porocima i osobnom ponosu. Smatrao je kako bi bilo bolje da Engleskom vladaju francuski vladari, što potvrđuje njegova pjesma napisana 1216. godine u slavu princa Luja.⁵⁴

Daleko najutjecajniji Geraldovi radovi bili su oni o Irskoj i Walesu. Preživljavaju u mnogo više rukopisa od ostalih njegovih djela, od kojih je danas većina preživjela samo u jednom primjerku.⁵⁵

2.14. Zaključno o životu i djelima Geralda o Walesa

Sva Geraldova djela napisana su na latinskom jeziku. Njegov stil pisanja je ugodan. Čini se da je njegov opseg čitanja djela na latinskom, kako poganskih tako i kršćanskih autora, bio iznimno velik. Zaključujem kako je čitao i srednjovjekovnu literaturu koja mu je bila na raspolaganju. U *Topografiji* Gerald spominje Aristotela, Apuleja, Jeronima, Izidora

⁵² Aisling Byrne, *Gerald of Wales*, 2017., (<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/9781118396957.wbemlb239>), pristupljeno 14. 3. 2019.

⁵³ Isto, pristupljeno 14. 3. 2019.

⁵⁴ Isto, pristupljeno 14. 3. 2019.

⁵⁵ James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 60.

Seviljskog, Bedu Časnog, Petra Komestora i druge. O sebi je imao visoko mišljenje. Smatrao je kako je vrlo mudar i pošten. O svom izgledu kaže kako ga krase izvanredna ljepota, ali svjestan je da je ljepota prolazna.⁵⁶ Da je imao visoko mišljenje o sebi govori i to što je napisao vlastitu biografiju.

Iako je gotovo cijeli život pokušavao postati biskup Sv. Davida, nije uspio. No, sve do starosti borio se i nastojao ispuniti tu ambiciju. Bio je marljiv i predan svom poslu. Nije tolerirao nepravdu i, kad bi naišao na koju, silno se trudio ispraviti je. U svojim djelima objašnjava čitatelju što je moralno. Iznenaduje kako je u svom zaposlenom životu pronašao vremena za čitanje i pisanje u vrijeme kada su knjige bile toliko cijenjene i rijetke. Relevantnost Geraldovih djela prepoznaje se u širokom rasponu žanrova i tema o kojima piše. Njegovi radovi su ključan izvor za povjesničare koji proučavaju političke, gospodarske, kulturne i društvene odnose kasnog 12. i početka 13. stoljeća.

⁵⁶ H. E. Butler, *The autobiography of Gerald of Wales*, The Boydell Press, Woodbridge, 2005., str. 77.

3. IRSKA U 11. I 12. STOLJEĆU

Za bolje razumijevanje Geraldovoga djela potrebno je znati društvene i političke okolnosti njegova doba. U ovom poglavlju sažeto ću opisati prilike u Irskoj koje su prethodile Geraldovom dolasku.

Tijekom Geraldovoga života engleskim kraljevstvom vladao je kralj Henrik II. On je od pape Hadrijana IV. zatražio dozvolu da uđe na otok Irsku uz opravdanje da tamošnji narod želi privesti zakonu te iskorijeniti korov poroka, proširiti granice Crkve te surovom i neukom narodu prenijeti istine kršćanske religije.⁵⁷ S druge strane, pjesnici su, sa svojom dugom tradicijom irskoga obrazovanja, znali kako je taj opis surovog i neukog naroda neutemeljen. Znali su kako su upravo u stoljeću u kojemu je Henrik došao u Irsku njihovi najistaknutiji predstavnici reorganizirali svoj rad te položili temelje preskriptivne gramatike irskoga jezika, prve takve gramatike jednog zapadnoeuropskog jezika. To je bilo razdoblje ponovnog procvata znanosti do kojeg je došlo u samostanskim školama u 11. i 12. stoljeću. O procvatu svjedoče materijalni dokazi u obliku rukopisa ispisanih na irskom i latinskom. Tada se grade i brojne nove crkve.⁵⁸

U tom razdoblju nastala je i nova književnost, uključujući priče i povijesne pjesme, životopise svetaca, propovijedi, vizije, biblijske povijesti te kvalitetne vjerske stihove. Tada je nastala i irska verzija priča o Troji. Sve to ukazuje kako su Irci bili i inovatori jer niti najstarija francuska verzija priče o Troji nije starija od irske.⁵⁹ Dakle Irci nisu bili neobrazovani, već upravo suprotno. Tada su stvorena brojna književna i crkvena djela. Kulturna aktivnost odražavala je razdoblje i narod kojemu je pripadala. Po onome što znamo, jasno je da u 11. i 12. stoljeću irski narod „nije bio zaostao i neobrazovan“.⁶⁰ Složenost političkih odnosa ogleda se u činjenici da se Irska u 11. stoljeću sastojala od između 100 i 200 kraljevstava različitih veličina i utjecaja. Jedna od ključnih značajki tog razdoblja i jedan od čimbenika zbog kojih je vladala stalna nestabilnost jest činjenica što su se provincijalni kraljevi miješali u poslove drugih kraljevstava i provincija.⁶¹ Dinastička previranja zaustavila je normanska invazija.

⁵⁷ Theodore William Moody i Francis Xavier Martin, *Povijest Irske*, Grapa Zagreb, 2003., str. 82.

⁵⁸ Isto, str. 82.

⁵⁹ Isto, str. 83.

⁶⁰ Isto, str. 84.

⁶¹ Theodore William Moody i Francis Xavier Martin, *Povijest Irske*, Grapa Zagreb, 2003., str. 86.

U 11. stoljeću brojni irski samostani koje su osnovali prvi sveci i njihovi sljedbenici i dalje su postojali i razvijali se, a bili su razasuti po cijeloj zemlji. Mnogi od njih bili su središta obrazovanja. Nakon dugih stoljeća vikinških ratova i stalnih previranja došlo je do duhovnog i moralnog opadanja. Nasilje je bilo rašireno, a bilo je usmjereno i protiv svećenika, redovnika te crkvene imovine. Desetine se nisu redovite plaćale, sakramenti su se zanemarivali, a nisu se poštivala ni crkvena pravila o sklapanju brakova. „Bilo je jasno kako postoji potreba za duhovnom obnovom, a samim time i za reformom Crkve, jer je dio problema ležao i u samoj crkvenoj organizaciji koja se zasnivala na samostanima, a ne dijacezama, što je rezultiralo malim brojem svećenika koji su se bavili pastoralnim radom. Reorganizacija crkve uspješno je dovršena nakon četrdeset godina. Crkva u Irskoj razvila je osnovnu organizaciju kojom je mogla provoditi pastoralnu skrb nad vjernicima.“⁶² Dozvola pape Hadrijana IV. kralju Henriku II. bila je namjerno pogrešna ili zasnovana na nerazumijevanju istinske situacije u Irskoj. Dozvola je poznata kao darovnica *Laudabiliter*.⁶³

3.1. Darovnica *Laudabiliter*

Papa Hadrijan IV. izdao je darovnicu *Laudabiliter* 1155. godine dodijelivši cijelu Irsku kralju Henriku II. i njegovim nasljednicima „s ciljem širenja granice Crkve i kršćanstva. U darovnici je spominut loš način sadnje i brige oko zemlje u Irskoj. Darovnica zaključuje kako je plodna zemlja u Irskoj zanemarena te da se stanovništvo loše brine za zemlju.“⁶⁴ Prema Stefanu Burkhardt, anglo-normanska zajednica je nadvisivala loše organiziranu poljoprivredu Iraca. „U literaturi poljoprivreda postaje etički i moralni problem te su Irci prikazani kao ne moralni i ne poštteni zbog lijenosti i nedostatka brige za zemlju, stoga nemaju ni prava na zemlju. S druge strane, Normani nude odgovornost i brigu za zemlju. Normani imaju organiziranu poljoprivredu te će u njihovim rukama irska zemlja biti dobro iskorištena kako je Bog i planirao. Ovakva logika i struktura metafora temeljena na zemlji pronalazi se i kod Geralda kad piše da je Iraska spremna primiti Normane kao nove stanovnike, upravitelje i

⁶² Isto, str. 92.

⁶³ Isto, str. 92.

⁶⁴ Stefan Burkhardt, Thomas Foerster, *Norman tradition and transcultural heritage*, Routledge Taylor and Francis group, London and New York, 2016., str. 262., (<https://books.google.hr/books?id=fxk3DAAAQBAJ&pg=PA262&lpg=PA262&dq=o%27meara+gerald+cambr&source=bl&ots=L7DszUI-V&sig=ACfU3U3den94F8WcSf0r17AQBi5EjKM6g&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwi7o-f2573gAhUXAhAIHRLaCawQ6AEwDHoECAMQAO#v=onepage&q=o'meara%20gerald%20cambrensis&f=false>), pristupljeno 2. 5. 2019.

vladare Irske.⁶⁵ Položaj irskih kraljeva u razdoblju od 1022. do 1169. godine bio je prilično nejasan, a postojala su i razdoblja tijekom kojih uopće i nije bilo kralja.⁶⁶

3.2. Dolazak Normana

Važan događaj za irsku povijest je dolazak Normana, koji je počeo kao usputan, gotovo slučajan događaj. Priča o tome zašto su Normani uopće došli u Irsku započinje kao osobna drama, s dva međusobno suprotstavljena ratoborna kralja, Dermotom MacMurroughom iz Leinstera i Tiernom O' Rourkeom. To je priča o napadima i protunapadima, o otmici O' Rourkeove žene, o O' Rourkeovoj vječnoj srdžbi te o zbacivanju i progonstvu MacMurrougha.⁶⁷ U to vrijeme Engleskom vlada Henrik II., koji je bio više Francuz nego Englez. Govorio je francusko-normanskim, a ne engleskim jezikom te je veći dio života proveo u Francuskoj.

Nakon što je poražen, Dermot se odlučio na bijeg. Krenuo je u Francusku kako bi pronašao kralja Henrika II. i obratio mu se za pomoć. Henrika je Irska i ranije zaintrigirala i to godine 1155., kada je na vlasti bio tek godinu dana. Razmatrao je mogućnost invazije na Irsku. U to vrijeme, papa Hadrijan IV. već je bio objavio darovnicu *Laudabiliter*, ali je kralj tada bio prezaposlen da bi odmah svoje snage poslao na taj „tajnoviti i ratoboran otok na zapadu“.⁶⁸ No kada se Dermot pojavio pred Henrikom, problem Irske je ponovo isplivao na površinu. Francis Xavier Martin u djelu *Povijest Irske*, u poglavlju o dolasku Normana navodi upravo Geraldovo djelo kao izvor o Dermotovom izgledu. Gerald u *Expugnatio Hibernica* opisuje Dermota kao snažno građenoga ratobornog muškarca, čiji je glas bio grub zbog toga što se neprestano borio u bučnim bitkama. Gerald donosi informacije o Dermotovom izgledu i ponašanju.

Henrik je prihvatio Dermotovu ponudu vjernosti obećavši da će mu pružiti pomoć čim bude mogao. U otvorenom pismu Henrik je pozvao svoje podanike Engleze, Normane, Velšane i Škote da pomognu Dermotu, no kako Henrikovi podanici nisu bili previše

⁶⁵ Stefan Burkhardt, Thomas Foerster, *Norman tradition and transcultural heritage*, Routledge Taylor and Francis group, London and New York, 2016., str. 262., (<https://books.google.hr/books?id=fxk3DAAAQBAJ&pg=PA262&lpg=PA262&dq=o%27meara+gerald+cambrensis&source=bl&ots=L7DszUI-V&sig=ACfU3U3den94F8WcSf0r17AQB5EjKM6g&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwi7o-f2573gAhUXAhAIHRLaCawQ6AEwDHoECAMQAO#v=onepage&q=o'meara%20gerald%20cambrensis&f=false>), pristupljeno 2. 5. 2019.

⁶⁶ Theodore William Moody i Francis Xavier Martin, *Povijest Irske*, Grapa, Zagreb, 2003., str. 92.

⁶⁷ Isto, str. 95.

⁶⁸ Isto, str. 97.

zainteresirani za pohod na Irsku, Dermot je u pohod pozvao Normane koji su živjeli duž velške granice, gdje su stalno sudjelovali u sukobima s lokalnim Velšanima. Ti Normani su po jeziku i podrijetlu bili Francuzi te nisu osjećali odanost ni Engleskoj, ni Walesu ni Francuskoj. Bili su idealni borci za pohod na Irsku.⁶⁹ Dermot je razgovorao s jednim normanskim vođom Richardom FitzGilbertom, poznatijim pod imenom Strongbow. Strongbow je bio u nemilosti kralja Henrika II. te je, kao takav, bio pogodan kandidat za osobu koja bi slavu i bogatstvo potražila na nekom novom području, kao što je Irska.⁷⁰

Nakon pregovora, Strongbow je pristao poći u pohod na Irsku i vratiti Dermota na vlast uz uvjet da mu Dermot za ženu preda najstariju kćer i nasljedno pravo na kraljevstvo Leinster. Dermot je dobio podršku i drugih normansko-velških knezova. Obećao je plijen, bogatstvo i zemlju onima koji mu dođu u pomoć.⁷¹

3.3. Geraldova obitelj u Irskoj

Prve značajnije skupine osvajača koje je predvodio Robert FitzStephen iskrcale su se u Irskoj 1169. godine.⁷² Robert je bio jedan od sinova Neste, Geraldove bake, dakle bio je Geraldov ujak.⁷³ Raymond Carew, prozvan le Gros (Debeli), koji je pak pripadao obitelji FitzGerald, otišao je s vojskom u Irsku kao prethodnica Strongbowu.⁷⁴ Vikinzi i Irci sukobili su se s Normanima koje su vodili Strongbow i Raymond. Gerald u djelu *Expugnatio Hibernica* spominje kako je uzrok Strongbowovog uspjeha to što je imao sreće da je Raymond, Geraldov rođak, vodio vojsku. Gerald prenosi kako bi bez Raymonda pohod na Irsku bio neuspješan.⁷⁵ Među engleskim osvajačima Gerald hvali jedino svoga brata Roberta de Barryja i rođaka Raymonda le Grosa. Raymonda opisuje kao besprijekornoga viteza koji je ujedno i mudar te uspješan vođa. O Robertu Gerald piše vrlo malo – prenosi da je sudjelovao u napadu na Wexford 1169. i na Ossory. Dimock smatra kako je Robert obnašao neko

⁶⁹ Theodore William Moody i Francis Xavier Martin, *Povijest Irske*, Grapa, Zagreb, 2003., str. 98.

⁷⁰ Isto, str. 99.

⁷¹ Isto, str. 99.

⁷² Isto, str. 100.

⁷³ James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 102.

⁷⁴ Theodore William Moody i Francis Xavier Martin, *Povijest Irske*, Grapa Zagreb, 2003., str. 105.

⁷⁵ James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 69.

podređeno mjesto među vođama invazije u usporedbi s položajem koji su imali drugi Geraldovi rođaci.⁷⁶

Raymond je zauzeo Dublin 1170. godine. Irci nisu znali kako napasti utvrđeni grad te su odlučili izgladnjati Normane. Nakon dva mjeseca opsade, Normani su ostali bez hrane. U tajnosti su se odlučili za napad. Strongbow i Raymond su s vojskom izašli iz grada te napali Irce. Normani su ubili mnogo Iraca i uzeli im hranu. Ta pobjeda je okončala opsadu i „uspostavila normansku premoć u oružju“.⁷⁷ Henrik II. došao je u Irsku krajem 1171. godine kako bi potvrdio svoja prava u skladu s papinskom darovnicom. Engleskom kralju poklonili su se mnogi irski kraljevi i irska Crkva koja je obećala da će se pridržavati engleskih običaja.⁷⁸

Windsorskim sporazumom koji je nastao 1175. godine Rory O' Connor, kralj Connachta, obvezao se priznati Henrika II. kao svojega vrhovnog gospodara te u njegovu korist iz svih dijelova Irske prikupljati godišnji danak, dok je Henrik priznao Roryja kao vrhovnoga kralja neosvojenih područja Irske. Unatoč sporazumu, Henrik je podijelio zemlju koja je pripadala Ircima. Kraljevstvo Cork engleski kralj dao je Robertu FitzStephenu.⁷⁹ Ubrzo je osvojen i veći dio Ulstera. Anglo-normanski prodor donio je izgradnju dvoraca. Uspostavljen je i novi poredak s engleskim upravnim običajima. Dublinsko vlastelinstvo pripalo je engleskom kralju.⁸⁰

Normani su prvi u Irskoj organizirali centraliziranu upravu. Kovao se novac, a u sudstvo je uveden sustav s porotom. Nakon što bi Normani okupirali neko područje, došlo bi do uspostave mira. Normani su u Irsku uveli plansku poljoprivredu i upravljanje imanjima. Nadalje, velika većina današnjih gradova u Irskoj podrijetlo duguje Normanima. Gdje god da su se Normani naselili, sagradili bi dvorac ili vlastelinstvo, mlin, radionice, crkvu i samostan. Gradile su se tržnice, a godišnji sajmovi postali su uobičajeni. Na taj način normanska uprava utjecala je na oblikovanje urbane strukture irskih gradova.⁸¹

⁷⁶ Isto, str. 69.

⁷⁷ Theodore William Moody i Francis Xavier Martin, *Povijest Irske*, Grapa, Zagreb, 2003., str. 103.

⁷⁸ Jeremy Black, *Povijest britanskih otoka*, Grapa, Zagreb, 2004., str. 58.

⁷⁹ Theodore William Moody i Francis Xavier Martin, *Povijest Irske*, Grapa, Zagreb, 2003., str. 105.

⁸⁰ Jeremy Black, *Povijest britanskih otoka*, Grapa, Zagreb, 2004., str. 58.

⁸¹ Isto, str. 109.

Normanska pjesma *Regan* podupire Geraldovu priču o osvajanju Irske, ali pojedinosti su često različite. Heroji koji se pojavljuju u pjesmi *Regan* ne podudaraju se uvijek s herojima iz Geraldove priče.⁸²

⁸² James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 85.

4. TOPOGRAFIJA IRSKE

4.1. Normansko osvajanje Irske

Opus Geralda od Walesa ukazuje na autorovo veliko zanimanje za Irsku. Vjerojatno zato što su među prvima osvajačima Irske 1169. godine bili i Geraldovi članovi obitelji FitzGerald i Barry.⁸³ Dakle, Geraldovi rođaci s majčine i očeve strane sudjelovali su u osvajanju Irske. Njegovi rođaci su sigurno dobili određeno područje Irske kao nagradu za pomoć u pohodu. Stoga nije čudno što se Gerald zanimao za Irsku, budući da je velik broj članova njegove obitelji živio na tom otoku.

4.2. Geraldovo prvo putovanje u Irsku

Gerald je prvi put posjetio Irsku 1183. godine. S njim je putovao njegov brat Philip de Barry, koji je sudjelovao u normanskom osvajanju Irske.⁸⁴ Istraživao je prirodu otoka i podrijetlo prvih stanovnika. Njegov drugi posjet Irskoj bio je godinu dana kasnije, 1184. godine. Tada je njegov boravak duži, ostaje u Irskoj čak godinu dana. Za to vrijeme prikupljao je materijale za pisanje djela, te je opisao sve što je vidio i čuo. Kad se vratio u Wales, dovršio je knjigu *Topografija Irske* nakon tri godine pisanja.⁸⁵ *Topographia Hiberniae* nosi i alternativni naziv *Topographia Hibernica*.

4.3. Predstavljanje *Topografije* u Oxfordu

⁸³ Isto, str. 99.

⁸⁴ Edel Bhreathnach, *The kingship and landscape of Tara*, Four Courts Press for The Discovery Programme, 2005., str. 18., (<https://books.google.hr/books?id=rpVnAAAAMAAJ&q=o%27meara+giraldu+cambrensis&dq=o%27meara+giraldu+cambrensis&hl=hr&sa=X&ved=0ahUKEwjZ3eK66PLhAhVhpYsKHbe3CkkQ6AEIWDAAH>), pristupljeno 28. 4. 2019.

⁸⁵ H. E. Butler, *The autobiography of Gerald of Wales*, The Boydell Press, Woodbridge, 2005., str. 72.

Gerald je odlučio predstaviti knjigu javnosti u Oxfordu pred brojnom publikom. Odlučio se za Oxford jer je smatrao kako je upravo ondje kler najobrazovaniji.⁸⁶ Budući da je podijelio knjigu na tri djela, svaki dan čitao je jedan dio. U svojoj autobiografiji *De rebus a se gestis* Gerald prenosi kako je izgledalo čitanje knjige. Prvi dan čitanja okupio je sve siromašne ljude Oxforda, drugi dan doktore i najbolje školarce, a treći dan vitezove i ostale građane. Gerald kaže kako je to bilo izvanredno postignuće. Naglašava kako do njegova vremena nije postojao zapis o sličnom događaju.⁸⁷ Arhiđakon je bio iznimno zadovoljan svojim radom.

Nadbiskup Baldwin s kojim je Gerald putovao kroz Wales bio je oduševljen Geraldovom knjigom. Detaljno ju je proučavao i svaki dan čitao. Baldwinu su se svidjele moralne alegorije koje je Gerald ukomponirao u svoj stil.⁸⁸ Nadbiskupa je zanimalo koje izvore je Gerald koristio, no Gerald mu je odgovorio kako se oslanjao samo na Božju inspiraciju. Nadbiskup je bio izrazito impresioniran Geraldovim odgovorom. Zadovoljan svojim uspjehom, Gerald je odlučio nadopuniti postojeća poglavlja s još više simbolizama, moralizacijama, teološkim izjavama, citatima ranijih pisaca, legendarnim izvješćima o drugim zemljama, neselektivnom učenošću svih vrsta i vrlo izraženim hvaljenjem Henrika i njegovih sinova.⁸⁹ Kako piše klerik Dimock, povjesničar koji je proučavao Geraldova djela i život, „oni imaju toliko veze s Irskom i njenim narodom kao s mjesecom i čovjekom na njemu“.⁹⁰ Drugim riječima Dimock smatra kako autor nije vjerodostojno prikazao Irsku i život u Irskoj u tadašnje vrijeme. „Zbog autorovog širokog poznanstva prvih irskih osvajača, njegove bliske veze s nekoliko glavnih vođa, vremena koje je proveo na otoku u svoja dva posjeta, mogli bismo zaključiti kako su Geraldove informacije o Irskoj obilne i autentične. No postoji nekoliko okolnosti koje čine takve zaključke vrlo nesigurnima.“⁹¹

Prema Mary Hayden, za pisanje o Irskoj i Ircima Gerald nije bio dovoljno kvalificiran. „Nije poznao jezik Iraca, stoga nije mogao čitati kronike napisane na gelskom. Na otoku je proveo sveukupno dvije godine. Obišao je samo mali dio otoka i malo je komunicirao s irskim narodom.“⁹² Većinu svojih informacija o Irskoj najvjerojatnije je dobio od irskih redovnika i

⁸⁶ Isto, str. 97.

⁸⁷ H. E. Butler, *The autobiography of Gerald of Wales*, The Boydell Press, Woodbridge, 2005., str. 97.

⁸⁸ Gerald Of Wales, *The history and topography of Ireland*, Penguin group, London, 1982., str. 3.

⁸⁹ Isto, str. 3.

⁹⁰ James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 14.

⁹¹ Isto, str. 61.

⁹² Mary T. Hayden, *Giraldus Cambrensis, Studies: An Irish Quarterly Review*, Vol. 24, No. 93, 1935., str. 104., (https://www.jstor.org/stable/30097162?seq=1#page_scan_tab_contents), pristupljeno 15.3.2019.

crkvenih ljudi koji su većinu vremena provodili u svojim samostanima.⁹³ Budući da nisu često napuštali boravište, vjerojatno nisu bili dobro informirani o ostatku otoka.

Kad je drugi put posjetio Irsku u pratnji princa Ivana (1199. – 1216.), Gerald je imao priliku bolje upoznati narod Irske. No, Ivanova nerazboritost je udaljila irske poglavice koje su imale namjeru prihvatiti Ivanovu vrhovnu vladavinu kao što su bili prihvatili onu njegovu oca. Stoga je Gerald i na svom drugom putovanju u Irsku saznao vrlo malo o njenim stanovnicima.⁹⁴

Što se tiče povijesti engleske invazije u velikoj mjeri preuzeo je informacije od Engleza i svojih bliskih prijatelja.⁹⁵

Posljednjih dvadeset godina života Gerald je nastavio dopunjavati originalan tekst djela. „Konačna verzija sadrži dvostruko više teksta od one prve koju je Gerald pročitao u Oxfordu.“⁹⁶ Prvo izdanje knjige koje je posvetio kralju Henriku II. nastalo je 1188. godine. Danas se najstariji rukopis *Topografije Irske* nalazi u Cambridgeu i pretpostavlja se da je nastao u 12. stoljeću.⁹⁷ Dimock smatra kako je Gerald izdao knjigu nekoliko puta.⁹⁸

4.4. Rukopisi prvog izdanja *Topografije Irske*

Rukopis koji sam koristila sastavio je James F. Dimock nakon što je proučio sve njemu dostupne rukopise *Topografije*. Dimock je upotrijebio tri rukopisa prvog izdanja, tri rukopisa drugog izdanja *Topografije*, četiri rukopisa trećeg izdanja te dva rukopisa četvrtog izdanja. Od rukopisa prvog izdanja *Topografije*, najstariji se čuva u Cambridgeu u Sveučilišnoj knjižnici (MS Mm 5, 30). Taj rukopis je ujedno i najvažniji. Sastoji se od 31 stranice sačinjene od teleće kože i napisan je u dva stupca od 33 reda. Pretpostavlja se da je

⁹³ James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 62.

⁹⁴ James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 63.

⁹⁵ Isto, str. 63.

⁹⁶ Gerald Of Wales, *The history and topography of Ireland*, Penguin group, London, 1982., str. 3.

⁹⁷ James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 11.

⁹⁸ Isto, str. 11.

nastao u 12. stoljeću. Dimock zaključuje kako je taj rukopis transkripcija Geraldove originalne *Topografije*, ali smatra da sadrži puno pogrešaka.⁹⁹

Drugi rukopis prvog izdanja čuva se u Britanskom muzeju (MS Harleian 3,724). Sadrži 40 stranica od teleće kože, a napisan je u jednom stupcu od 30 redova. Ovaj rukopis ne sadrži kazalo poglavlja za razliku od rukopisa MS Mm 5, 30. Dimock tvrdi da je nastao u 13. stoljeću.¹⁰⁰ Treći i posljednji rukopis prvog izdanja koji je koristio Dimock pri sastavljanju konačnoga rukopisa nalazi se u Cambridgeu u knjižnici sv. Petra. Rukopis je nazvan MS 181, Peter House. Nastao je u 15. stoljeću te je vrlo sličan rukopisu MS Mm 5, 30.¹⁰¹

Navedeni rukopisi prvog izdanja sadrže svu građu *Topografije* koja se odnosi na Irsku. Dimock zaključuje kako je u kasnijim izdanjima Gerald dodao podatke do kojih je došao istražujući antičke autore.¹⁰²

4.5. Rukopisi drugog izdanja *Topografije Irske*

Prvi rukopis drugog izdanja koji je Dimock koristio je MS 400 i čuva se u Cambridgeu u knjižnici Corpus Christi. Taj rukopis sadrži i Geraldova djela *Descriptio Cambriae* i *De jure et statu Menevensis Ecclesiae*. Sljedeći rukopis drugog izdanja *Topografije* čuva se u knjižnici Bodleiana u Oxfordu (B. 483), a nastao je u 13. stoljeću i sadrži više teksta nego rukopis MS 400.¹⁰³ Posljednji rukopis drugog izdanja koji je poslužio Dimocku nalazi se u Westminsterskoj opatiji u Londonu. Dimock piše kako je taj rukopis pun pisarskih pogrešaka, ali što se tiče sadržaja, podudara se s rukopisom B. 483.¹⁰⁴

4.6. Rukopisi trećeg izdanja *Topografije Irske*

⁹⁹ James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 12.

¹⁰⁰ James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 12.

¹⁰¹ Isto, str. 13.

¹⁰² Isto, str. 13.

¹⁰³ Isto, str. 15.

¹⁰⁴ Isto, str. 17.

Od rukopisa trećeg izdanja Dimock se koristio rukopisom Arundel 14, koji se čuva u Britanskom muzeju u Londonu. Na prvoj i posljednjoj stranici Arundela 14 stoji "William Howard 1613".¹⁰⁵ Drugi rukopis, Bodley 511 čuva se u knjižnici Bodleiana u Oxfordu. Bodley 511 je toliko sličan rukopisu Arundel, da Dimock pretpostavlja kako su oba rukopisa koristila isti raniji izvor. „Na kraju rukopisa Bodley piše *Finitur opus Girardi Cambrensis de thopographia Hiberniae, Aprilis 12. 1513.*“¹⁰⁶ Stoga možemo zaključiti kako je ovaj rukopis dovršen početkom 16. stoljeća.

Ostali rukopisi kojima se Dimock služio, osim *Topografije* sadrže i Geraldova djela *Itinerarium Cambriae* i *Expugnatio Hibernica*.¹⁰⁷

4.7. Sadržaj djela *Topographia Hiberniae*

U nastavku rada kratko ću predstaviti sadržaj djela. U predgovoru Gerald je napisao kako želi pridobiti pažnju čitatelja predstavljajući mu neke nove stvari koje prije nisu uočene ili su vrlo kratko primijećene, a tiču se Irske, najudaljenijeg otoka. Gerald objašnjava posebnosti otoka, za koje kaže da su dugo bile skrivene pod velom starine, tražeći i kvalitete i nedostatke gotovo svih stvari koje je priroda ondje proizvela kako za ukras više klase, tako i za korist niže. Namjera mu je otkriti čuda prirode, otkriti podrijetlo raznih plemena i običaje mnogih ljudi. Smatra kako je Irska zaostala pa će iz toga razloga učeni ljudi koji budu čitali njegovo djelo shvatiti koliko su zadovoljni što žive u drugom dijelu svijeta.¹⁰⁸

Topographia Hiberniae podijeljena je na tri djela. Prvi dio knjige govori o geografskom položaju Irske. Opisana je geografija i priroda životinja, uspoređuju se istok i zapad otoka. Drugi dio knjige opisuje čuda i predivna mjesta Irske te se predstavljaju slavna djela svetaca i njihove vrline. Treći dio knjige bavi se prvim stanovnicima otoka i raznim

¹⁰⁵ Isto, str. 19.

¹⁰⁶ Isto, str. 19.

¹⁰⁷ James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 20.

¹⁰⁸ *Terrarum enimvero remotissimarum tam qualitates quam situs saltem a longe speculari, et abditus ab antiquo proprietates evolvere, rerumque omnium fere, quas vel mundo majori ad ornatum, vel minori ad usum natura produxit, tam naturas quam defectus enotare, necnon et naturae ipsius excursus tam stupendos explicare, variarumque gentium originalem a puncto lineam ducere, hominumque mores nosse multorum, et quoniam tarda et infirma est terra quam gerimus, parte nostri meliorem mundum universum, mundique causas vel mente percurrere, et omnia in promptu habere, studiosis animis non ultima laus est. Introitus in recitationem,* James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 7.

doseljenicima različitih etnija. Ovaj dio knjige sadrži opis događaja koji su se odnosili na pokoravanje irskoga naroda.

Veći dio Geraldovog materijala izvučen je iz promatranja ili usmenog izvješća, a ne iz pisanih izvora. U predgovoru Gerald navodi kako za prva dva dijela knjige nije koristio irske izvore niti bilo koje druge, već da je do svih informacija došao vlastitim istraživanjem. Ipak, napominje kako je za treći dio knjige koristio irske kronike koje su bile napisane "na barbarski način" te je morao uz puno truda i rada klasificirati ono što je vrijedno uporabe. Sistematiziranje irskih kronika usporedio je s traženjem dragoga kamena u pijesku na plaži.¹⁰⁹

4.8. Prvi dio – o topografiji i prirodi Irske

U nastavku rada sažeto će se predstaviti *Topografija Irske*. Gerald započinje djelo opisujući geografski položaj Irske.¹¹⁰ Razlikuje čistoću zraka na zapadu i istoku. Smatra da je na istoku nebo čišće i svjetlije.¹¹¹ Zatim piše o kvaliteti tla u Irskoj. Navodi kako je Beda Časni (Beda Venerabilis, oko 670. – 735.)¹¹² bio u krivu kada je rekao kako u Irskoj ima puno vinograda.¹¹³ Gerald smatra kako u Irskoj ne postoje vinogradi, niti je ikad postojalo bilo kakvo trnovito raslinje.¹¹⁴ U današnje vrijeme poznato je da u Irskoj ima vinograda i trnovitoga raslinja. Smatram da bi to moglo ukazivati na naknadno uvođenje vinograda i trnovitoga raslinja u Irsku.

¹⁰⁹ *In duabus primis nullam prorsum ex scriptis Hibernicis evidentiam, nullum penitus inveni, praeter ipsam inquisitionis diligentiam, extrinseci juvaminis adminiculum. In tertia sola, de habitatoribus insulae, et gentium origine, aliquam ex eorum chronicis contraxi notitiam. Veruntamen ea quae ab ipsis diffuse nimis et inordinate, magnaue ex parte superflue satis et frivole, rudi quoque et agresti stilo congesta fuerant, non absque labore plurimo, tanquam marinas inter arenas gemmas eligens et excipiens, elegantiora quaeque praesenti volumine quanto compendiosius potui lucidiusque digessi. Introitus in recitationem, isto., str. 8.*

¹¹⁰ *De situ Hiberniae, caput I., isto., str. 22.*

¹¹¹ *De variis Solini, Horosii, et Hysiodori, et Bedae sententiis, quibusdam veris, quibusdam erroneis, caput III., isto, str. 24.*

¹¹² Beda Časni je bio jedan od najvećih pisaca srednjovjekovne crkvene književnosti. Njegovo najglasovitije djelo je Crkvena povijest engleskoga naroda (*Historia ecclesiastica gentis Anglorum*). Često je nazivan ocem engleske povijesti. Stjepan Hosu, *Povijest svjetske književnosti*, knj. 2, Mladost, Zagreb, 1977., str. 355.

¹¹³ *Beda tamen, inter alias insulae laudes, dicit eam vinearum expertem non esse, caput VI., James F. Dimock, Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 28.*

¹¹⁴ *Vineis enim et earum cultoribus semper caruit et caret insula, caput VI., isto, str. 28.*

Također ispravlja Solina¹¹⁵ i Izidora (Isidorus Hispalensis oko 570. – 636.)¹¹⁶ koji su tvrdili kako u Irskoj ne postoje pčele.¹¹⁷ Gerald je što se tiče pčela bio u pravu, Irska obiluje pčelama.

Gerald piše o iznimno velikom broju divnih jezera u Irskoj koja obiluju ribom. Ribe u Irskoj su, prema Gerald, veće nego u svim drugim državama koje je dotad posjetio.¹¹⁸ Budući da nije naišao na neke vrste riba, kao što su štika i smuđ, zaključuje kako one ne obitavaju u Irskoj. Opisuje i tri vrste slatkovodnih riba koje ne postoje nigdje osim u Irskoj.¹¹⁹ Pojavljuju se samo tijekom ljeta i ne mogu se vidjeti za vrijeme zime.¹²⁰

Slijedi opis ptica koje žive na otoku. Irska proizvodi više od svih drugih zemalja sokole i jastrebe. Prema Kasiodoru (Flavius Magnus Aurelius Casiodorus oko 490. – 580.),¹²¹ piše Gerald, ova vrsta ptica koja se hrani plijenom ne dozvoljava odmaranje svojim mladuncima, već ih tjera da što prije nauče letjeti. Kada mladunci savladaju umijeće letenja, roditelji ih potjeraju iz gnijezda te se mladunci više nemaju pravo vratiti. Nakon opisa životinjskoga svijeta slijedi alegorija i poveznica sa životom ljudi. I sinovi kad sazriju napuštaju dom roditelja kako bi naučili biti oprezni, mudri i hrabri.¹²²

Gerald posvećuje jedno poglavlje pticama koje se zovu riječni vodomari i žive u Irskoj. Piše kako su to vrlo lijepe ptice koje imaju iznimno svojstvo. Korisne su nakon smrti. Ukoliko ih se čuva na suhom mjestu nakon što uginu, nikad neće istrunuti, a ako ih se stavi u

¹¹⁵ Gaj Julije Solin (Gaius Iulius Solinus 4. st.) je poznat po djelu *Collectanea rerum memorabilium* koje je u srednjem vijeku bilo iznimno popularno. Solin piše povijest svijeta, opisuje zanimljivosti, stanovnike, životinje, biljke i minerale. Sačuvano je više od 250 primjeraka rukopisa. Tim Cornell, *The fragments of the Roman Historians*, Volume I, Oxford University Press, str. 122., (https://books.google.hr/books?id=U38fAgAAQBAJ&pg=PA122&lpg=PA122&dq=solinus+4th+century&source=bl&ots=uyGw1W9FX9&sig=ACfU3U1WhicZP0U4m11CSFZ_0vZ0LdlEhg&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwiJ68qYm_jhAhXwy6YKHUEOCloQ6AEwA3oECAUQAQ#v=onepage&q=solinus%204th%20century&f=false), pristupljeno 30. 4. 2019.

¹¹⁶ Izidor Seviljski bio je posljednji veliki enciklopedist latinske književnosti, biskup u Sevilji. Njegovo najpoznatije djelo su Etimologije (*Etimologiae* ili *Origines*) u kojima je sakupio obilje podataka iz kršćanskih i poganskih pisaca. Čitava kultura srednjega vijeka preuzima podatke iz toga djela. Stjepan Hosu, *Povijest svjetske književnosti*, knj. 2, Mladost, Zagreb, 1977., str. 351.

¹¹⁷ *Caput VI.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 28.

¹¹⁸ *De lacubus et eorum insulis, caput VIII.*, isto, str. 32.

¹¹⁹ *De piscibus novis, et alibi non inventis, caput X.*, isto, str. 33.

¹²⁰ *Nunquam in hieme comparent, caput X.*, isto, str. 34.

¹²¹ Kasiodor (Flavius Magnus Aurelius Casiodorus oko 490.-580.) bio je senator i ministar kralja Teodorika. Napisao je udžbenik božanskih i svjetovnih znanosti (*Institutiones divinarum et saecularium litterarum*), vrstu enciklopedije, kršćanske i svjetovne, u kojoj je školske predmete podijelio u tri umijeća i četiri nauke, trivij (*trivium*) i kvadrivij (*quadrivium*). Triviju pripadaju gramatika, dijalektika i retorika, a kvadriviju aritmetika, geometrija, astronomija i glazba. Stjepan Hosu, *Povijest svjetske književnosti*, knj. 2, Mladost, Zagreb, 1977., str. 353.

¹²² *De accipitre, falcone, et niso, eorumque natura, caput XII.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 35.

odjeću, štite od moljaca i daju odjeći ugodan miris. Još je čudnije, naglašava Gerald, ako ih se objesi za kljun u suhoj prostoriji, svake godine promijenit će perje kao da su ponovno vraćene u život.¹²³ Danas se zna da se ptice mitare jednom na godinu, odnosno mjenjaju svo perje. O tome mijenja li koja ptica perje nakon što uginu, nisam pronašla nikakve dodatne informacije, kao ni o tome da uginula ptica štiti od moljaca i daje ugodan miris. Gerald ne piše odakle mu podatak o riječnom vodomaru. Navedene informacije ukazuju na moguću nevjerodostojnost Geraldovoga djela u smislu prijenosa bioloških informacija, no one su vrijedan prilog za razumijevanje načina na koji se u srednjem vijeku konceptualiziralo floru i faunu.

Vrlo interesantno poglavlje je ono o skakavcima. U Kalabriji i Apuliji, regijama južne Italije, postoje skakavci koji bolje pjevaju kada im se odreže glava, piše Gerald.¹²⁴ Kad dođe zima, skakavci se smrznju, ali čim stigne proljeće, oni se odmrznju i ožive. O tome kako skakavci pjevaju bolje kad su mrtvi Gerald objašnjava na primjeru kršćanskih mučenika. Gerald ne piše odakle doznaje o skakavcima iz južne Italije. Čini se da Gerald piše neistinite priče, gotovo nevjerovatne o životinjskom svijetu samo kako bi ih mogao prilagoditi i usporediti s određenim kršćanskim pričama.

U poglavlju o dabru koji si odgrize genitalije kad ga lovi neprijatelj Gerald najavljuje kako će o dabru više pisati kad se bude bavio geografijom i prirodom Walesa i Škotske.¹²⁵ Ne postoji dokaz da je napisao opis Škotske, dok je opis Walesa Gerald dao u djelu *Descriptio Cambriae*.

Zatim Gerald prenosi kako je čuo od svjedoka, koji su prisustvovali eksperimentu, da lasica liječi svoje mladunce žutim cvijetom – čak i kad je mladunac mrtav, ona ga uz pomoć cvijeta vrati u život.¹²⁶ Zanimljivo je da Gerald opisuje eksperiment kao stvarni događaj. Zaista je nevjerovatna Geraldova kreativnost pri pisanju priča. I dok je danas poznato da mrtva životinja ne može oživjeti te je to zdravorazumska činjenica, nameće se pitanje koliko je ljudi povjerovalo u Geraldove istine?¹²⁷

¹²³ *De martinetis, earumque naturis, caput XVIII.*, isto, str. 51.

¹²⁴ *Voces emittunt, dulciusque decapitatae quam integrae, meliusque mortuae quam vivae canunt, caput XXI.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 54.

¹²⁵ *Cum de utriusque terrae, Walliae scilicet et Scotiae situ et proprietate, de utriusque gentis origine et natura tractabimus, plenius explicabitur, caput XXVI.*, isto, str. 59.

¹²⁶ *De mustelis, earumque naturis, caput XXVII.*, isto, str. 60.

¹²⁷ Više o tome u poglavlju o alegoriji.

Gerald prelazi na reptile. Kaže kako u Irskoj ne postoje gmazovi koji su otrovni.¹²⁸ Donosi legendu o tome kako je sveti Patrik¹²⁹ uz pomoć drugih svetaca očistio otok i uklonio sve otrovne životinje. No, Gerald smatra kako gmazovi nikad nisu ni živjeli na otoku zbog prirodnog "defekta" tla zemlje. Prvi put u svom djelu Gerald navodi kako je pročitao u starim knjigama svetaca Irske da su zbog eksperimenta nekoliko puta zmije prenesene u Irsku i, čim bi se brod približio otoku, uginule bi. Stoga zaključujem kako je Gerald čitao stare knjige, možda i one irskoga podrijetla. Otrov donesen na sličan način, u blizini otoka gubi otrovno svojstvo zbog čistoga zraka, kaže Gerald, što je još jedan od njegovih "znanstvenih postulata".

O zraku na otoku piše da je toliko zdrav da nijedan oblak ne donosi zarazu. Otočani imaju vrlo dobro zdravlje i bolesni su samo oni koji su blizu smrti.¹³⁰

Prvi dio knjige Gerald završava poglavljima o istočnom i zapadnom dijelu svijeta. Objašnjava kako na istoku smrt uvijek vreba. Otrov je na istoku posvuda.¹³¹ Maćeha daje otrov posinku, rastavljena žena bivšem mužu, pokvareni kuhar podmeće otrov svom gospodaru. Istok obiluje otrovnim životinjama i opasnim zvijerima. No, što se čovjek više prilježava istoku, pronaći će tim plodniju zemlju od one na zapadu. Istok ima mnogo dragoga kamenja, vrijednoga metala i mirišljavoga drveća.

Ljudi na istoku skloniji su uporabi otrova nego nasilja u svrhu ispunjenja svoga cilja, uspjeh postižu umijećem radije nego oružjem. Gerald zaključuje kako je bolje živjeti na zapadu, gdje je zrak zdraviji i gdje nema potresa koji mogu progutati čovjeka. Na zapadu čovjek ne mora sumnjati je li mu hrana otrovana, čak ni kada ti hranu nudi neprijatelj. Međutim, ondje gdje vreba zlo, nalazi se i lijek. Zato Gerald kaže kako je priroda odlučila da na istoku ima mnogo lijekova jer ima i mnogo bolesti, a gdje je manja opasnost od bolesti ima manje i lijekova. Dakle, kao što je opuštenost poželjnija od anksioznosti, tako je i čuvanje zdravlja bolje nego liječenje, odnosno uvjeti za život su bolji na zapadu, prenosi autor.¹³²

¹²⁸ *Inter omnia vermiun genera, solis non nocivis Hibernia gaudet, venenosis enim omnibus caret, caput XXVIII.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 62.

¹²⁹ Irski svetac Patrik (Patricius, 389. - 461.), rođen kao kršćanin, velik dio života posvetio je pokrštenju Irske. Stjepan Hosu, *Povijest svjetske književnosti*, knj. 2, Mladost, Zagreb, 1977., str. 354.

¹³⁰ *De variis insula laudibus, terraeque naturis, caput XXXIII.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 67.

¹³¹ *Quod omnia elementa in oriente pestifera, caput XXXV.*, isto, str. 68.

¹³² *Quod occidentalia commoda sunt orientalibus praeferenda, caput XL.*, isto, str. 73.

4.9. Drugi dio – o čudesima Irske

Drugi dio knjige odnosi se na čuda Irske, a uključuje poglavlja *De duabus insulis, in quarum altera nemo moritur, in alteram feminei sexus animal non intrat, De mirandis fontium naturis, De muliere barbata et in tergo cristata, De vacca cervina, De leone mulierem adamante* i druga.¹³³ Gerald piše kako zna da će se čitatelju neke stvari koje bude opisao činiti nemogućima ili prilično smiješnima. Ali, naglašava da je uz pomoć Boga u svoju knjigu uvrstio isključivo istinu. Ono što je vidio vlastitim očima potvrđuje kao istinu bez oklijevanja. Ipak, informacije koje je čuo od drugih ne potvrđuje kao istinu već samo prenosi. Stvari kojima je svjedočilo više ljudi vjeruje u potpunosti, a budući da su svi dali isti opis, ne vidi razlog za sumnju u istinitost događaja. Ovaj dio knjige sadrži priče koje su nevjerovatne. Neke od njih su jezive, strašne i ogavne, dok ima i nekoliko lijepih priča koje se većinom nalaze u poglavljima o svecima. Ovaj dio knjige mi se čini najzanimljivijim jer govori o legendama o neobičnim otocima i jezerima, čudesnim pojavama i metamorfozama, te sam mu zato posvetila više pažnje.

Jedno od vrlo interesantnih poglavlja nalazi se na početku drugoga dijela knjige. Naziv poglavlja je vrlo privlačan i glasi „O dva otoka, od kojih na jednom nitko ne umire, a na drugi ne može doći nitko ženskoga spola.“¹³⁴ Na sjeveru Munstera postoji jezero u kojemu se nalaze dva otoka, jedan manji i jedan veći.¹³⁵ Nijedna žena, niti životinja ženskoga spola ne može doći na veći otok, a da ne umre.¹³⁶ To se često dokazivalo na primjeru pasa i mačaka ženskoga spola. Životinje bi uginule čim bi ih donijeli na otok. Dok mušjaci ptica često sjede na stablima otoka, ženke ptica izbjegavaju otok kao kugu. Na manjem pak otoku nitko ne umire, niti se zna da je itko ikada umro, niti itko može umrijeti prirodnom smrću.¹³⁷ Zato je dobio ime Otok živih. Međutim stanovnici manjeg otoka ipak su nekad smrtno bolesni. Tada se odvezu na veći otok gdje umru. Ova priča je izrazito neobična i danas gotovo nitko ne bi povjerovao u istinitost navedenih događaja.

¹³³ Popis svih poglavlja Geraldove Topografije nalazi se u prilogu.

¹³⁴ *De duabus insulis, in quarum altera nemo moritur, in alteram feminei sexus animal non intrat, caput VI.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 80.

¹³⁵ Navodno se radi o jezeru nazvanom Loch Cre. Thomas Forester, *Giraldus Cambrensis The topography of Ireland*, In parentheses Publications Medieval Latin Cambridge, Ontario 2009., str. 34., (http://www.yorku.ca/inpar/topography_ireland.pdf), pristupljeno 1. 3. 2019.

¹³⁶ *In majorem nunquam feminam vel feminei sexus animal aliquod, intrare potuit quin statim moreretur, caput IV.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 80.

¹³⁷ *In minori vero insula nemo unquam mortuus fuit, vel morte naturali mori potuit, caput IV.*, isto, str. 81.

Gerald spominje i groblje u Ulsteru. Ondje nije dopušten ulazak ženama.¹³⁸ Postoji i Sveti otok u sjevernim dijelovima Britanije, gdje žene ne mogu roditi. Mogu zatrudnijeti, ali kada dođe vrijeme za porod, moraju ih odvesti s otoka. Ako ne odu, kad krene porod, trpe velike bolove sve dok ne napuste otok. U ovim pričama nazire se i autorov stav prema ženama. Ženi na pojedinim mjestima nije mjesto uz muškarca, kao što se vidi iz priče o otoku. Također, ženama nije na jednaki način dostupno „sveto“ crkveno tlo, pa tako ne mogu roditi na Svetom otoku, već ih se mora odvesti na drugi otok. Moguće je da su srednjovjekovni ljudi povjerovali u ove priče te da su smatrali kako postoje mjesta na kojima nije dozvoljen pristup ženama.

Sljedeće poglavlje je isto tako vrlo dojmljivo, a govori o otocima. Naslov poglavlja je „O otoku čiji jedan dio posjećuju dobri, a drugi dio otoka zli duhovi.“¹³⁹ U području Ulstera postoji jezero u kojemu se nalazi otok s dva dijela. Na jednom dijelu nalazi se crkva, koja je slavna zbog brojnih ukazivanja anđela i čestih posjeta svetaca. Drugi dio otoka je strašan i navodno dodijeljen demonima. Ima devet jama i, ako se dogodi da netko prenoći u jednoj od tih jama, obuzmu ga zli duhovi. To mjesto stanovnici su nazvali Čistilištem sv. Patrika. Prema tradiciji Čistilište sv. Patrika, kao što Gerald opisuje, nalazi se na otoku koji je unutar jezera na području Ulstera, na otoku Station Island u jezeru Lough Derg. U srednjem vijeku Station Island bio je neobična hodočasnička destinacija. Prema legendi, sveti Patrik došao je do Station Islanda i ondje uz Božju pomoć osnovao Čistilište na zemlji. „Riječ je bila o jami čija je funkcija bila uvjeriti nevjernike da se preobrate na kršćanstvo. Čistilište je u srednjem vijeku privlačilo putnike, ozloglašene grešnike iz cijele Europe, dok ga danas uglavnom posjećuju Irci i slabo je poznato izvan Irske.“¹⁴⁰ Gerald je jedini autor koji spomenuti otok dijeli na dva dijela.¹⁴¹

Zanimljivo je kako je Gerald svijet podjeljen na crno i bijelo, odnosno sve shvaća u kategorijama ili dobra ili zla. Pa tako dijeli sve na dobro i loše, odnosno na istok i zapad, muško i žensko, dva dijela otoka. Njegovi čvrsti stavovi zasigurno su odraz tadašnjeg shvaćanja svijeta.

¹³⁸ *Femineus hic quoque sexus non admittitur, caput IV.*, isto, str. 81.

¹³⁹ *De insula, cujus pars una bonis, altera malis spiritibus est frequentata, caput V.*, isto, str. 82.

¹⁴⁰ Gordana Galić Kakkonen, *Čistilište svetog Patrika u Lough Dergu*, 2007., str. 119., (<https://hrcak.srce.hr/24856>), pristupljeno 10. 3. 2019.

¹⁴¹ Thomas Forester, *Giraldus Cambrensis The topography of Ireland*, In parentheses Publications Medieval Latin Cambridge, Ontario 2009., str. 35., (http://www.yorku.ca/inpar/topography_ireland.pdf), pristupljeno 1. 3. 2019.

Zatim Gerald piše o otoku gdje ljudska tijela izložena atmosferi ne trunu.¹⁴² Ime otoka je Aren, a na njemu se ljudi ne sahranjuju niti trunu. Tijelo se položi pod otvorenim nebom i ostaje nepromijenjeno. Osoba s tog otoka može prepoznati svoje djedove, pradjedove i ostale preminule rođake. Taj otok poseban je po još jednoj stvari, a to je da nema nijednoga miša. Ova legenda pripada otoku Inisgluair – čini se naime da je Gerald pobrkao Aren s Inisgluairom,¹⁴³ koji je danas nenaseljen.

Gerald prelazi na poglavlje o čudesnim izvorima vode.¹⁴⁴ Postoji izvor u Munsteru u kojemu, ako se tko okupa, odmah posijedi. U Munsteru se nalazi i izvor koji ima suprotan učinak – ako se tko okupa u njemu, više neće sijedjeti. Danas se ne zna na koje izvore je Gerald mislio. Spomenut je izvor od kojega se posijedi u Ulsteru, koji se nalazi na sjeveru Irske, dok se Geraldov nalazi u Munsteru koji je na jugu Irske. Postoji mnogo legendarnih izvora s posebnim djelovanjem u Irskoj.¹⁴⁵

Sljedeće poglavlje govori o velikom jezeru neobičnoga podrijetla,¹⁴⁶ koje se nalazi u Ulsteru. Prije nastanka jezera na toj zemlji živio je opak narod koji je običavao imati tjelesni odnos sa životinjama. Gerald nam donosi vrlo neobičnu priču o nastanku jezera. Ako bi se dogodilo da netko ostavi otvoren bunar koji se držao zatvoren s poklopcem, voda bi odmah izašla iz bunara i stvorila veliku poplavu koja bi uništila cijelo područje i potopila narod. Jednom prilikom dogodilo se da je neka žena otišla do bunara uzeti vode, no nakon što je napunila svoju posudu, zaboravila je zatvoriti poklopac, jer je otrčala do svoga uplakanog sina. Dok se vraćala prema bunaru, udario ju je toliki val vode koji je izašao iz bunara da se ona zajedno sa svojim sinom, cijelim narodom i stokom utopila. Čitavu površinu zemlje prekrila je voda i na taj način nastalo je jezero. Gerald smatra kako je vrlo vjerojatno da se to dogodilo jer ribari u tom jezeru kad je vedro vrijeme jasno vide pod vodom crkvene tornjeve. Riječ je o jezeru Lough Neagh koje se nalazi u Ulsteru. Lough Neagh je najveće jezero Ujedinjenoga Kraljevstva. Duboko je samo 12 metara. Gerald je priču o nastanku velikoga

¹⁴² *De insula ubi hominum corpora sub divo posita non putrescant, caput VI.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 83.

¹⁴³ Thomas Forester, *Giraldus Cambrensis The topography of Ireland*, In parentheses Publications Medieval Latin Cambridge, Ontario 2009., str. 36., (http://www.yorku.ca/inpar/topography_ireland.pdf), pristupljeno 1. 3. 2019.

¹⁴⁴ *De mirandis fontium naturis, caput VII.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 84.

¹⁴⁵ Thomas Forester, *Giraldus Cambrensis The topography of Ireland*, In parentheses Publications Medieval Latin Cambridge, Ontario 2009., str. 36., (http://www.yorku.ca/inpar/topography_ireland.pdf), pristupljeno 1. 3. 2019.

¹⁴⁶ *De lacu magno, miram originem habente, caput IX.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 91.

jezera možda pročitao u djelu Tigernacha,¹⁴⁷ irskoga analista iz 11. stoljeća.¹⁴⁸ Postoji više legendi o jezeru Lough Neagh.¹⁴⁹

Sljedeća priča je o velikoj ribi koja je imala tri zlatna zuba.¹⁵⁰ Gerald vjeruje da su zubi sličili zlatu, ali ne smatra da su od pravoga zlata. Dakle ni sam Gerald ne vjeruje u potpunosti svim pričama koje je čuo i zapisao. Očito je smatrao kako postoji neko drugo objašnjenje vezano uz zlatne zube ribe.

Jedno od najdužih poglavlja Geraldove knjige je o vuku koji je razgovarao sa svećenikom.¹⁵¹ Tri godine prije dolaska princa Ivana u Irsku, jedan svećenik putovao je iz Ulstera u Meath. Dok se svećenik odmarao u šumi, prišao mu je vuk i obratio mu se. Svećenik se uplašio, no vuk ga je umirio objasnivši mu cijelu stvar. Vuk je zajedno sa svojom pratnjom vučicom zapravo čovjek podrijetlom iz Osraiga, srednjovjekovnog irskog kraljevstva. Irski svetac Natalis¹⁵² bacio je kletvu na njegov narod te su zbog toga svakih sedam godina jedan muškarac i jedna žena prisiljeni poprimiti vuka te napustiti stanište ljudi. Kad završi period od sedam godina, ukoliko prežive, vraćaju se natrag u svoju domovinu i prestaju biti vukovi, a drugi muškarac i žena zauzmu njihovo mjesto. Vuk je odlučio prići svećeniku jer je njegova pratilja vučica bila ozbiljno bolesna. Vučica je htjela primiti posljednju pričest prije nego umre. Vuk je odveo svećenika do vučice, no svećenik je oklijevao i nije htio obaviti ritual posljednje pričesti. Na to je vuk skinuo vučju kožu s vučice kako bi dokazao da se radi o ženi. Kad je svećenik vidio da se radi o čovjeku, obavio je ritual i vuk mu se zahvalio.

¹⁴⁷ Tigernach (11. st.) je bio učeni opat poznat po djelu *Annales* koje opisuje irsku povijest od 308. god. pr. n. e. do 1088. god. n. e. O njegovom životu zna se vrlo malo. *The Irish Ecclesiastical journal*, Volume V., Dublin, 1849., str. 77., (https://books.google.hr/books?id=OpHAQAAMAAJ&pg=PA77&dq=tigernach+annalist&hl=hr&sa=X&ved=0ahUKEWj84_OCn_jhAhXpk4sKHbz9AD0Q6AEISjAF#v=onepage&q=tigernach%20annalist&f=false), pristupljeno 30. 4. 2019.

¹⁴⁸ John D' Alton, *The history of Ireland from the earliest period to the year 1245.*, Published by the author, Dublin, 1845., str. 21., (<https://books.google.hr/books?id=csY9AAAaAAJ&pg=PA21&lpg=PA21&dq=Tigernach+and+lough+neagh&source=bl&ots=1PtQR-10XC&sig=ACfU3U08RtJhju8nRcK9ID-SPg24u3x2SQ&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEWj4KqU2qThAhVhLYsKHfq3AOAQ6AEwBnoECAGQAO#v=onepage&q=Tigernach%20and%20lough%20neagh&f=false>), pristupljeno 15. 3. 2019.

¹⁴⁹ *Lough Neagh*, (<http://www.sacred-texts.com/neu/celt/ali/ali212.htm>), pristupljeno 20. 3. 2019.

¹⁵⁰ *De pisce, tres dentes aureos habente, caput X.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 93.

¹⁵¹ *De mirabilibus nostri temporis. Et primo, de lupo cum sacerdote loquente, caput XIX.*, isto, str. 101.

¹⁵² Sveti Natalis (6. st.) je irski misionar. Osnovao je samostan na sjeveru Irske. Propovijedao je zajedno sa svetim Kolumbanom o kojem Gerald također piše. *St. Natalis, Abbot in Ireland*, 2008.-2014., (<http://celticsaints.org/2014/0101a.html>), pristupljeno 2. 5. 2019.

Gerald spominje Apuleja¹⁵³ i njegovo djelo *Zlatni magarac*. Piše kako je Apulej u spomenutom djelu opisao što se njemu događalo kad se pretvorio u magarca, ali da je zadržao ljudski um.¹⁵⁴ Zanimljivo je kako Gerald vjeruje da se Apulej pretvorio u magarca i doista preživio sve dogodovštine opisane u knjizi. Nadalje u istom poglavlju, očito posvećenom metamorfozama, Gerald piše kako je vidio osobe koje su, uz pomoć magije, mogle bilo koju stvar pretvoriti u svinje, koje su potom prodavali na tržnici. Međutim čim bi svinje prešle preko vode, vratile bi se u svoj prirodni oblik. Ukoliko ne bi prešle vodu, zadržale bi prirodu svinje najduže tri dana. Gerald spominje i vještice koje su se običavale pretvarati u zečeve kako bi sisale mlijeko životinja. Na kraju autor zaključuje kako ni demoni ni zli ljudi ne mogu uistinu promijeniti svoju prirodu, već samo oni koje je stvorio Bog mogu uz njegov pristanak promijeniti vlastito obličje. Ovo poglavlje je jedno od zanimljivijih poglavlja Geraldove knjige, a autor prenosi navedene priče kao potpunu istinu.

Slijedi vrlo upečatljivo poglavlje o čovjeku koji je polubik.¹⁵⁵ Na području Wicklowa, južno od Dublina, viđen je monstruočan čovjek. Imao je ljudsko tijelo, dok su mu udovi bili bikovski. Bio je ćelav, a umjesto nosa imao je nozdrve. Nije mogao govoriti već je mukao kao bik. Nije nalikovao ni životinji ni čovjeku. Objedovao je s ljudima. No, na kraju je to stvorenje potajno ubijeno. Gerald smatra kako ljudi ne bi trebali imati spolne odnose sa životinjama jer se rodi stvorenje koje ne pripada ni ljudima ni životinjama. U ovom slučaju nastao je polubik polučovjek koji nije mogao govoriti niti misliti, što je značilo da ne može komunicirati s ljudima. Ipak, stvorenje nije pripadalo ni krdu životinja budući da je stajalo na dvije noge i bilo uspravno. Autor zaključuje kako spolni odnosi između ljudi i životinja nisu ispravni. Gerald piše i o jarcu koji je imao spolne odnose sa ženom.¹⁵⁶ Čitajući ove priče, nemoguće je ne prisjetiti se mita o Minotuaru.

¹⁵³ Lucije Apulej (Lucius Apuleius oko 125.-180.) je rimski pisac iz Madaure u Numidije. Njegovo najznamenitije djelo je roman o čovjek pretvorenom u magarca i njegovim doživljajima. Ime romana je Prijetvorbe ili Metamorfoze (*Metamorphoseon*), a od 4. st. roman je poznat i po nazivu Zlatni magarac (*Asinus aureus*). Među brojnim umetnutim pričama što ih sadrže Metamorfoze najveća je i najljepša bajka o Amoru i Psihi koja je smještena u sredinu romana i obuhvaća trećinu djela. (Usp. Apulej, *Zlatni magarac*, Stvarnost, Zagreb, 1969., str. 6.)

¹⁵⁴ *Sicut Apuleius, in libris quos Asini Aurei titulo inscripsit, sibi ipsi refert accidisse, ut accepto veneno, humano animo permanente, asinut fieret, caput XIX.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 106.

¹⁵⁵ *De semibove viro semiviroque bove, caput XXI.*, isto, str. 108.

¹⁵⁶ *De hirco ad mulierem accedente, caput XXIII.*, isto, str. 110.

Slijede poglavlja o čudesnim djelima svetaca. Priča o pitomim patkama irskoga sveca Kolumbana¹⁵⁷ vrlo je upečatljiva.¹⁵⁸ U Leinsteru na istoku Irske postoji malo jezero koje često posjećuju male patke pupčаницe. Patke su se pripitomile u tolikoj mjeri da uzimaju hranu iz ruke čovjeka i ne boje se kad im čovjek prilazi. Ukoliko netko ne poštuje crkvu, klerike ili ptice ili ih uvrijedi, ptice odlete te se ne vraćaju sve dok osoba koja je počinila nepravdu ne bude kažnjena. Kad ptice odu, jezero postane zagađeno, ne mogu ga koristiti ni ljudi ni životinje. U Geraldovo vrijeme jedan je strijelac pogodio strijelom jednu od ovih ptica. Stavio ju je da se kuha s ostatkom mesa. Tri puta je dodavao drva vatri, ali voda nikako da zakuha. Izvadio je meso i vidio kako je sirovo kao i prije nekoliko sati kad ga je stavio da se kuha. Jedan gost primjetio je malu patkicu među mesom i shvatio da se radi o patki svetog Kolumbana. Gost je rekao kako će ih zadesiti velika nesreća. Kad se meso vratilo nazad na kuhanje bez patke, skuhalo se bez poteškoća. Strijelac je nakon toga nestao. Jednom prilikom lisica je uzela patku. Sutradan patka je pronađena neozlijeđena u ustima lisice. Patka je ugušila lisicu. U oba slučaja prijestupnici su kažnjeni smrću, a ptice su se vratile neozlijeđene u jezero. Kazna je čest motiv u Geraldovim pričama.

Vrijedna spomena je i neobična priča o svetom Beanusu.¹⁵⁹ Na području Ulstera nalazi se crkva posvećena spomenutom svecu. Velik broj ptica na tom području gradi gnijezdo. Svetac štiti ptice i njihova jaja na dosad nepoznat način. Ako ispružiš ruku s namjerom da uzmeš jaja, odjednom vidiš mlade ptiće. Kad povučeš ruku natrag, opet vidiš jaja. Ukoliko jajima pristupi lopov i osoba koja je samo svjedok, jedan će vidjeti ptiće, a drugi jaja.¹⁶⁰

Gerald piše i o mlinu svetog Lucherinusa¹⁶¹ koji ne radi nedjeljom. Taj mlin ne melje pšenicu koja je ukradena. Autor spominje i mlin koji je vlastitim rukama napravio sveti

¹⁵⁷ Sveti Kolumban je irski misionar i opat. Utemeljio je mnoge opatije i samostane diljem Europe. Rado je boravio u šumama i špiljama, a dok je prolazio šumskim stazama, na njegovim su ramenima uvijek sjedile njegove najdraže prijateljice, ptice i vjeverice. Pripisuju mu se mnoga čudesa i o njegovom životu kruže brojne legende (ozdravljanje bolesnika, pripitomljavanje medvjeda, umnožavanje kruha i piva, punjenje praznih žitnica). *Sveti Kolumban*, (<http://zupajastrebarsko.hr/svetac.asp?id=495>), pristupljeno 30. 4. 2019.

¹⁵⁸ *De cercellis sancti Colemanni, quasi mansuetis, et ad injurias fugitivis, caput XXIX.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 117.

¹⁵⁹ Sveti Beanus (5. ili 6. st.), poznat je i pod imenom Dabeoc i Mobeoc. Osnovao je benediktinski samostan na otoku jezera Lough Derga. *St. Beoc, Abbot*, 2008.-2014., (<http://celticsaints.org/2014/0101a.html>), pristupljeno 30. 4. 2019.

¹⁶⁰ *Accedant duo, inspector simul et rapotor, hic pullos, ille ova videbit, caput XL.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 125.

¹⁶¹ Nisam pronašla podatke o ovom svecu.

Fechin.¹⁶² Ženama nije dozvoljen ulazak u mlin ni u crkvu koja je posvećena svetom Fechinu.¹⁶³ Jedan strijelac dovukao je djevojku u mlin i ondje ju zlostavljao. Odmah ga je sustigla kazna. Pogodila ga je paklena vatra i umro je iste noći.

4.10. Treći dio – o stanovnicima i povijesti Irske

Posljednji dio knjige posvećen je stanovnicima i povijesti Irske. U prvom poglavlju Gerald piše o razdoblju prije poplave.¹⁶⁴ Kad je Cesaira, unuka Noe, čula da se bliži poplava, odlučila je otputovati na najudaljeniji nenaseljen otok zapada, nadajući se kako poplava neće doći onamo gdje čovjek nikad nije sagriješio. Svi brodovi osim njenoga stradali su u brodolomu. Godinu dana prije poplave njezin brod došao je do Irske. No, iako je bila izrazito pametna, nije uspjela izbjeći sudbinu i poplavu. Gerald se pita kako je ostalo sjećanje na navedene događaje ako su sve osobe poginule u poplavi. Smatra kako se time trebaju baviti autori koju su se prvi posvetili pisanju tih događaja. Zaključuje kako on sastavlja povijest i nije mu posao osporavati prijašnje zaključke. Pretpostavlja kako su možda pronađene bilješke o tim događajima na kamenu ili pločici. Danas postoji legenda kako je poplavu preživio muž Cesaire Fintan, tako da se pretvorio u lososa.¹⁶⁵

Tri stotine godina nakon poplave u Irsku dolazi Bartholanus s tri sina, „u irskim analima poznat kao Patrholan, potomak Noe“.¹⁶⁶ Gerald piše kako se Bartholanus borio s divovima i pobijedio. No, dogodilo se da je Bartholanus zajedno sa svim svojim ljudima umro od kuge, koja je vjerojatno nastala iz zraka onečišćenog od trulih tijela pokorenih divova. Preživio je jedan čovjek koji se zvao Ruanus. Gerald piše kako stare irske kronike prenose da

¹⁶² Sveti Fechin (umro 665.) rodio se u Irskoj. Fechin je bio opat koji je osnovao nekoliko irskih samostana. Nakon života u svetosti, umro je za vrijeme velike kuge koja je pokosila gotovo dvije trećine irskoga stanovništva. Fechinovo ime posebno je povezano s imenom Fobhar (Fore ili Foure) u Westmeathu, koji je bio njegov prvi utemeljeni samostan. Ondje je upravljao s više od 300 redovnika. Samostan je postao slavan zbog mlina koji je navodno čudesno stvorio iz stijene vlastitim rukama. Još u 12. stoljeću taj je mlin bio vrlo cijenjen, kao i posvećene crkve. Zbog poštovanja prema svecu, ženama nikada nije dopušteno ulaziti u mlin. Katherine I. Rabenstein, *St. Patrick Catholic Church, Saint of the Day*, 2007.-2008., (<http://www.saintpatrickdc.org/ss/0120.shtml#fech>), pristupljeno 30. 4. 2019.

¹⁶³ *Hoc, sicut et ecclesiam sancti istius, mulieres non intrat, caput III.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 134.

¹⁶⁴ *De primo adventu, Caesarae scilicet, neptis Noe, ante diluvium, caput I.*, isto, str. 139.

¹⁶⁵ David Leeming, *Oxford Companion to World Mythology*, Oxford University Press, 2005., str. 206., (<https://books.google.hr/books?id=iPrhBwAAQBAJ&pg=PA206&lpg=PA206&dq=caesara+noahs+granddaughter&source=bl&ots=VOBzkmwBiD&sig=ACfU3U3GL3czPiSnm6hYC9GmE4MkdcQCcw&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwi0sNrOu6fhAhUilosKHc4pBncQ6AEwC3oECACQAQ#v=onepage&q=caesara%20noahs%20granddaughter&f=false>), pristupljeno 20. 3. 2019.

¹⁶⁶ Isto, str. 206., pristupljeno 20. 3. 2019.

je Ruanus živio jako puno godina sve do vremena svetoga Patrika, više godina nego što je za vjerovati, naglašava autor.¹⁶⁷ Navodno je Ruanus ispričao svetom Patriku zaboravljenu povijest Irske. Gerald je bio skeptičan kada je u pitanju dugovječnosti Ruana.

Nakon Bartolanusa u Irsku dolazi Nemedus, također Noin potomak. Nemedus je poginuo u borbi s divovima, prenosi Gerald. Prema irskim analima Nemedus je poginuo u borbi s piratima, a ne s divovima.¹⁶⁸

Nakon priča o osvajačima Irske autor prelazi na opis osobina i običaja irskoga naroda.¹⁶⁹ Opisuje brigu roditelja o djeci. Ne odobrava kako se roditelji brinu o djeci, koja nemaju kolijevku, nisu umotana, niti ih se kupa kako bi ojačali. Primalje također ne paze dobro djecu. S obzirom na mentalitet i stil oblačenja Gerald smatra Irce barbarima. Dok jašu, ne koriste se sedlom ni čizmama. Idu u rat bez oklopa, jer smatraju kako je hrabrije i časnije boriti se bez njega. Od oružja upotrebljavaju samo strelice, koplja i sjekiru. Ukoliko se ne uspiju obraniti spomenutim oružjem, brane se kamenom i to vrlo uspješno. Gerald piše kako su Irci neobrazovani. Žive samo od proizvoda svoje stoke. Opisuje ih kao narod koji još nije napustio primitivni pastirski način života. Žive na isti način kao njihovi očevi i daljnji pretci, nisu spremni napustiti stare običaje i naučiti nešto novo. Njihovi pašnjaci nemaju biljaka i zemljište je samo rijetko posijano, iako je zemlja vrlo plodna. Smatra da su Irci barbari ne samo po načinu oblačenja nego i s obzirom na dugačku kosu i bradu. Zaključuje da je Irska vrlo udaljena od ostatka svijeta, odcijepljena od civiliziranih naroda te zbog toga Irci ne uče i ne prakticiraju ništa osim barbarskih običaja s kojima su se rodili i odrasli. Ipak, Gerald hvali njihovo glazbeno umijeće. Piše kako je irski narod u sviranju glazbenih instrumenata neusporedivo bolji od svih drugih naroda koje je vidio.¹⁷⁰

Sljedeća poglavlja autor posvećuje glazbi, prvom izumitelju glazbe Tubalu, potomku Kaina, i kralju Davidu koji je unaprijedio glazbene instrumente.¹⁷¹ Spominje i muze, prema kojima je muzika dobila ime.¹⁷² Potom se vraća na povijest Irske. Nabraja kraljeve koji su vladari Irskom do dolaska svetoga Patrika.

¹⁶⁷ *Pluri quam maxime credi possit, caput II.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 142.

¹⁶⁸ Gerald Of Wales, *The history and topography of Ireland*, Penguin group, London, 1982., str. 66.

¹⁶⁹ *De gentis istius natura, moribus et cultu, caput X.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 149.

¹⁷⁰ *De gentis istius in musicis instrumentis peritia incomparabili, caput XI.*, isto, str. 153.

¹⁷¹ *De primis musicae consonantiae inventoribus, caput XIII.*, isto, str. 159.

¹⁷² *De nomine musicae, caput XV.*, isto, str. 161.

Gerald prelazi na poglavlje o vjeri među Ircima.¹⁷³ Smatra da su Irci prljava rasa koja je potonula u grijeh. Irci ne plaćaju porez, ne sklapaju brak, a ono najgore je, naglašava, što braća zavode i imaju spolne odnose sa ženama preminule braće. Također napominje da su Irci vrlo podložni izdajama, više nego bilo koji drugi narod i iznimno su lukavi.

Opisana je i ceremonija inauguracije kralja na sjeveru Irske. Narod se okupi na jednom mjestu i bijela kobila se postavi u sredinu. Osoba koja treba postati kralj dolazi pred narod četveronoške. Kobilica se ubija, reže na dijelove i kuha, a od juhe se napravi kupka za kralja. Kralj sjedi u juhi i jede meso životinje i narod također jede zajedno s kraljem. Zatim kralj pije juhu u kojoj se kupka i to tako da ju srce ustima.¹⁷⁴ Na ovaj način je potvrđen autoritet i vlast kralja. Gerald smatra kako je to odvratno barbarski običaj.

Slijedi poglavlje o pohvalnim kvalitetama irskoga klera.¹⁷⁵ Svećenici su vrlo pobožni i poznati po apstinenciji. Poste cijeli dan sve do sumraka. Nakon cijeloga dana provedenog u molitvama i postu, svećenici piju velike količine vina. Autor zaključuje kako su vrlo neumjereni u postupcima, loši su loši toliko da nigdje nema gorih, dok su dobri toliko dobri da nema nigdje boljih.

Autor se vraća na povijest Irske. Navodi koliko kraljeva je vladalo Irskom od vremena svetoga Patrika do dolaska Thorgilsa.¹⁷⁶ Prema Geraldu Norvežani u došli na otok 838. godine sa svojim vođom Thorgilsom. Međutim, Thorgils počinje vladati Norvežanima tek u 10. st., dakle Gerald navodi krivu godinu. Nastavlja opisivati povijest Irske i njezinih osvajača sve do vladavine engleskoga kralja Henrika II. Plantageneta.

Djelo završava poglavljima o Henriku II. i njegovim sinovima.¹⁷⁷ Gerald hvali Henrika i njegove sinove. Opisuje ih kao hrabre, snažne i mudre vladare.

4.11. Književna vrsta Geraldove *Topografije*

¹⁷³ *De Hiberniensibus in fidei rudimentis incultissimis, caput XIX.*, isto, str. 165.

¹⁷⁴ *Non manu, sed ore haurit et bibit, caput XXV.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867, str. 169.

¹⁷⁵ *De clero Hiberniae, in multis laudabili, caput XXVII.*, isto, str. 172.

¹⁷⁶ *Quot reges a tempore Patricii usque ad Turgesii adventum regnaverunt, caput XXXVI.*, isto, str. 182.

¹⁷⁷ *De victoriis Anglorum regis Henrici secundi, caput XLVII.*, isto, str. 189.

Djelo je prepuno intrigantnih i maštovitih pripovijesti, ali je unatoč tome povijesno djelo. „Pripovijest ili pripovijetka je naziv za proznu vrstu koja je dužinom između novele i romana. U istom značenju rabi se i naziv priča. Pripovijetku kao književnu vrstu teško je odrediti, jer srednja dužina može uključivati kako odlike karakteristične za novelu u proširenom obliku, tako i odlike romana. Opće su osobine takve vrste nešto duža pripovijedna obrada koja omogućuje nekoliko likova, nešto razvijeniju fabulu, te opise i dijaloge koji usporavaju novelističku napetost slijeda od zapleta prema raspletu.“¹⁷⁸ Navedene karakteristike možemo povezati i s Geraldovim djelima. Njegova djela imaju pripovijednu odliku, likovi su vrlo maštovito razrađeni te postoji radnja koja je u konačnici preneseno značenje za ljudski život i potrebu da se živi u skladu s kršćanskim načelima (ukoliko žena ima spolne odnose sa životinjom, ženu treba ubiti).¹⁷⁹

U velikoj mjeri srednjovjekovna djela su tumačenje Biblije ili crkvenih otaca. Također srednjovjekovna djela su često spisi protiv poganstva i različitih krivovjerja. Interesi srednjovjekovnih autora su više filozofski i teološki nego književni.¹⁸⁰

Geraldova prva knjiga, Topografija Irske, koja je podijeljena na tri djela, također je bila njegova najpopularnija i najutjecajnija. Žanr djela je teško odrediti. Ima elemente topografske rasprave, ali obuhvaća materijal koji se može svrstati u historiografiju i prirodne znanosti. Veći dio Geraldovoga materijala dobiven je iz promatranja ili usmenog izvješća. Za treći dio knjige upotrijebio je irske kronike, „najvjerojatnije Knjigu invazija koja sadrži mnogo legendi o irskom narodu“.¹⁸¹ Stoga zaključujem kako je Geraldovo djelo prvenstveno historiografsko.

U prva dva dijela knjige prikazani su događaji kojima je Gerald bio suvremenik. Prikazi se temelje na autorovom sjećanju, na onome što je doznao jer su mu o tome govorili ili jer se vlastitim raspitivanjem za to posebno zanimao. Budući da pripovijeda događaje koje

¹⁷⁸ Milivoj Solar, *Književni leksikon : pisci - djela – pojmovi*, Matica Hrvatska, Zagreb 2007. str. 298., dostupno na (https://www.knjiznica.hr/pitajte-knjiznicare/pretrazivanje/pitanje.php?pitanje=19794&target=%2Fpitajte-knjiznicare%2Fpretrazivanje%2Findex.php%3Fsearch_word%3D%26polje%3Dall%26offset%3D0%26submit%3D&fbclid=IwAR1gy9HxsneQEhLg8EDT_TlZnkqCuG9gpXv3AqrjOe2tUSRycDN0vzjmsQk), pristupljeno 1. 5. 2019.

¹⁷⁹ *De leone muliere adamante, caput XXIV.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 111.

¹⁸⁰ Stjepan Hosu, *Povijest svjetske književnosti*, knj. 2, Mladost, Zagreb, 1977., str. 350.

¹⁸¹ Chris Relitz, *Antichrist Osiris: the History of the Luciferian Conspiracy*, 2012., str. 294., (https://books.google.hr/books?id=RIm7AAwAAQBAJ&pg=PA294&lpg=PA294&dq=caesara+noahs+granddaughter&source=bl&ots=KSZYbtG1ME&sig=ACfU3U0V-9UVlcNZg8gI2KjKI2WkY8wiA&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwi0sNr0u6fhAhUilosKHc4pBncQ6AEwB3oEC_AkQAAQ#v=onepage&q=caesara%20noahs%20granddaughter&f=false), pristupljeno 25. 3. 2019.

je doživio, a ne one o kojima je čitao, djelo se može svrstati u memoriale,¹⁸² historiografsku književnu vrstu.

U posljednjem dijelu knjige autor pripovijeda o povijesnom razdoblju koje nije doživio. Povijesni prikaz temelji se na skupljanju, proučavanju i prosudbi izvora do kojih je Gerald došao. Iako ne izvještava potpuno istinite povijesne događaje, treći dio knjige se također može svrstati u historiografiju, žanr *historia*. Autor smatra kako je ono što je on napisao o povijesti Irske istinito. Kako Gerald tako i *historia* razlikuje pravo od krivoga te daje ohrabrenje valjanima i opomene nevaljalima.¹⁸³ Prosudba prošlih događaja obuhvaća i „prepoznavanje slika biblijskih motiva kao obrazaca koji opominju o vjerskoj istini“.¹⁸⁴ Gerald ističe što je vrijedno hvale, a što pokude (Irci su prljava rasa – ne sklapaju brak, ne idu u crkvu koliko bi trebali). Biblijski motivi su također vrlo česti u *Topografiji* (potop naroda koji je imao odnose sa životinjama).

Gerald je treći dio knjige, koji govori o povijesti Irske, uredio po vremenskom slijedu, što je najvažnija značajka kronike. *Chronica* poučava čitatelja odabranim povijesnim primjerima, te se u tome razlikuje od historije. *Historia* vodi ocjeni prošlih činova i zbivanja, ali ona tu ocjenu samo priprema, a ocjenjuje čitatelj. Kronika izravno poučava, a prosudio je i ocijenio već njezin pisac. „Kronika je pripovijedanje vremenskim slijedom od početka svijeta o vremenima i osobama i o njihovim djelima, ali ne svima, nego o onima za koje se čini da nam i sada pomažu sjećati se primjera i upozorenja, te u razumijevanju Svetoga pisma.“¹⁸⁵ Gerald donosi zaključke o irskom narodu. Smatra da su Irci neobrazovan, nepobožan, lijen, lukav barbarski narod, koji je izvrstan samo u glazbenom umijeću. Pripovijeda o povijesti Irske vremenskim slijedom od razdoblja prije potopa. Prema tome, Geraldovu *Topografiju* možemo smatrati i kronikom.

¹⁸² *Memoriale* (temeljno značenje 'spomenik') su zapisi, spomen-zabilješke koje su sastavljale katedralne crkve i samostani. Do dana današnjega dužna ih je sastavljati svaka župa. Župnik vodi knjigu koja se zove *liber memorialis* ili *memoriale*. U tim knjigama postoji mnogo zanimljivoga i u povijesnom istraživanju većinom posve zanemarenoga materijala. Takvi su zapisi ulazili u samostanske anale te kataloge biskupa ili opata. *Historia* je također zasnovana, posredno ili neposredno, na memorijalnim zapisima, pa se tako o svakom povijesnom spisu može reći da je, makar i samo u najširem smislu, *memoriale*. Inače u srednjovjekovnoj latinštini znači zapamćenja, odnosno memoari. Toma Arhidakon, *Historia Salonitana*, Književni krug Split, 2003., str. 391.

¹⁸³ *Curvo dignoscere rectum* (razlikovati pravo od krivoga), isto, str. 387.

¹⁸⁴ Isto, str. 390.

¹⁸⁵ Isto, str. 390.

4.12. Zaključno o Geraldovoj *Topografiji*

Može se zaključiti kako je Gerald u svojim djelima sklon dotjerivanju priča, bez kritičkog osvrta. Važno mu je da priče mogu biti povezane s crkvenom istinom – u konačnici za svaki grijeh doći će naplata. Likovi i mjesta su vrlo jasno karakterizirani – ili kao dobri ili loši (odnosno istok ili zapad, muško ili žensko), što je odraz tadašnjega vremena. Unatoč brojnim znanstveno neutemeljenim činjenicama i pričama koje se nalaze u djelu, ono je izrazito vrijedno jer nam daje uvid u promišljanje jedne od utjecajnijih osoba 12. stoljeća Britanije.

5. RECEPCIJA DJELA GERALDA OD WALESIA

Poglavlje koje slijedi kratko će predstaviti recepciju Geraldovih djela, uključujući nastojanja kasnijih autora da djelima toga srednjovjekovnog autora pristupe s nužnim kritičkim odmakom. Geraldova djela su se koristila kao povijesni izvor. Pojedini autori kritiziraju Geralda, dok drugi ističu njegove kvalitete poput stila pisanja. Djelo *Topografija Irske* vrlo su ozbiljno i s pravom kritizirali ne samo Irci, već i drugi autori.

5.1. Gerald u ranom novom vijeku

U blizini Corca godine 1229. Philip Barry osnovao je samostan dominikanaca koji propovijedaju. Philip Barry je bez sumnje bio jedan od potomaka Geraldove braće. Geraldova djela su u toj kući sigurno bila jako cijenjena. Snažan dokaz o naknadnoj cijenjenosti *Topografije* pruža činjenica da je sažetak djela objavljen u prvoj polovici 14. stoljeća, a osim toga i francuska verzija skraćenoga djela nastala je u istom stoljeću. Sažetak je napisao svećenik Philip de Slane i posvetio ga je papi Ivanu XXII.,¹⁸⁶ kojem je bio kapelan. Ne zna se tko je sastavio francuski sažetak djela.¹⁸⁷

Geraldovi spisi o Irskoj prvi put se pojavljuju na engleskom jeziku godine 1387. u djelu *Polychronicon* benediktinca Ralpa Higdena. Higden vrlo često citira Geralda kao jednog od glavnih autoriteta koji su mu pomogli u pisanju djela.¹⁸⁸ Kasnije se Geraldovim spisima poslužio autor Raphael Hoolinshed u djelu *The first volume of the chronicles of England, Scotlande and Irelande* godine 1577.¹⁸⁹ U 16. stoljeću pisac Richard Stanyhurst u djelu *De rebus Hibernicis* preuzima Geraldove tvrdnje o Irskoj. U istom stoljeću povjesničar William Camden preuzima informacije od Stanyhursta. „Velik broj autora uzima informacije

¹⁸⁶ Papa Ivan XXII bio je papa od 1316. do 1334. godine, njegovo pravo ime je Jacques Duèse. *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=28094>), pristupljeno 26. 4. 2019.

¹⁸⁷ James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 77.

¹⁸⁸ Ralph Higden, *Polychronicon Ranulphi Higden monachi Cestrensis*. (https://archive.org/stream/polychroniconra00lumbgoog/polychroniconra00lumbgoog_djvu.txt), pristupljeno 25. 4. 2019.

¹⁸⁹ *Giraldus Cambrensis (?1146-?1223)*, (<http://www.ricorso.net/rx/az-data/authors/g/Giraldus/life.htm>), pristupljeno 14. 3. 2019.

o Irskoj od Geralda, Stanyhursta i Camdena.¹⁹⁰ Profesorica Mary Hayden, koja se specijalizirala za povijest Irske, smatra kako su navedeni autori bili autoriteti po pitanju znanja o Irskoj. Suvremeni pisac Joseph Allen Lennon kaže kako su Gerald, Camden i Stanhyurst „osporavali podrijetlo Iraca. Prenosili su legende fantastičnog podrijetla s namjerom da dokažu divlju prirodu irskoga naroda. Legende su im olakšale u ilustriranju barbarskog karaktera Iraca.“¹⁹¹

Nadalje, virtuoznost Geraldova stila i živopisnost opisa (ne samo *Topografije*, nego oba djela) učinila je da su mnogi kasniji povjesničari preuzimali iz njega podatke i glavni je izvor o prvim Anglo-Normanima u Irskoj. Podatke su uzimali čak i za pisanje gelskih anala kao što je *Mac Carthaigh's Book* jer nije bilo solidnog domicilnog zapisa. U vrijeme Tudora koristili su ga za potkrepu prava na represiju gelskog stanovništva i njihove kulture, a u 17. stoljeću, tijekom protureformacije, korišten je za proirsku reakciju. Gerald je svoju priču predstavio kao objektivnu povijest, citirajući doslovno usmene izjave, navodeći u nekoliko slučajeva ono što je tvrdio da su puni tekstovi dokumenata, pa čak i pozivajući se na ono što je otkrio u arhivima. Stoga su suvremeni kritičari sigurno imali razumijevanja za Geraldove pogreške.¹⁹²

U 17. stoljeću nastaju dva nova djela o Irskoj i to na latinskom jeziku, koja prenose Geraldove netočne tvrdnje. Napisala su ih dva Irca, Stephen White i John Lynch. Stephen White napisao je knjigu *Apologia pro Hibernia*, koja je izdana 1615. godine. White, pod pseudonimom Vitus, u djelu prikazuje da su Iraci bili „iznimno cijenjeni zbog pobožnosti i učenosti u vrijeme kad ih Gerald opisuje kao narod koji je potonuo u grijeh“.¹⁹³ Očito ga je jako zasmetalo da se Irce prikazuje kao neuk i nepobožan narod. Zato u djelu navodi dokaze pobožnosti i učenosti Iraca, što govori u prilog Iracima kao učenom narodu, koji nije potonuo u grijeh.

¹⁹⁰ Mary T. Hayden, *Giraldus Cambrensis, Studies: An Irish Quarterly Review*, Vol. 24, No. 93, 1935., str. 109., (https://www.jstor.org/stable/30097162?seq=1#page_scan_tab_contents), pristupljeno 15. 3. 2019.

¹⁹¹ Joseph Allen Lennon, *Irish Orientalism: A Literary and Intellectual History*, str. 39., (<https://books.google.hr/books?id=XeExr2wr8IC&pg=PA402&lpg=PA402&dq=de+rebus+hibernicus+stanyhurst&source=bl&ots=0lh-ogNbb&sig=ACfU3U2Z0NdetsmTbAaEm3U5mq8oUdTV7g&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwiei7i0-cLhAhVJI4sKHR-QD24Q6AEwCnoECAQQAQ#v=onepage&q=giraldus%20cambrensis&f=false>), pristupljeno 20. 4. 2019.

¹⁹² *A new history of Ireland: II Medieval Ireland*, Art Cosgrove, Clarendon Press – Oxford 1987., str. 155.

¹⁹³ Mary T. Hayden, *Giraldus Cambrensis, Studies: An Irish Quarterly Review*, Vol. 24, No. 93, 1935. (https://www.jstor.org/stable/30097162?seq=1#page_scan_tab_contents), str. 109., pristupljeno 15. 3. 2019.

Drugo djelo napisao je John Lynch pod pseudonimom Gratianus Lucius.¹⁹⁴ Naziv knjige je *Cambrensis eversus* i izdana je 1662. godine. Lynch smatra kako Gerald nije imao kvalitete dobrog povjesničara.¹⁹⁵ Navodi kako nakon Geraldove smrti njegova djela padaju u zaborav te da su „rukopisi ležali u mraku te bili hrana moljaca i crva“, sve dok ih nije objavio Camden u „zlim satima“. ¹⁹⁶ Naziva ih zlim satima jer smatra kako su ta djela samo narušila sliku Iraca i Irske prikazavši ih u negativnom svjetlu, odnosno ne odobrava Camdenovo djelo. Možemo zaključiti kako Lynch smatra da Geraldova djela nitko nije čitao, niti bi trebao čitati. Nadalje, dokazuje kako je nekoliko Geraldovih tvrdnji kontradiktorno tvrdnjama engleskih autora. Lynch smatra kako unatoč tome što su neki od tih engleskih autora bili veliki protivnici Iraca, „nitko od njih nije uspio iznijeti toliko neistina i kontradikcija kao Gerald.“¹⁹⁷ Iznosi Geraldove kontradikcije. Primjerice, u jednom od odlomaka Gerald spominje kako Irca ne trguju, dok u jednom spominje da uvoze vino. Isto tako, ne proizvode vunu, a nose vunenu odjeću. Gerald se žali da ne postoje materijali o povijesti Irske, a potom iznosi da su irski anali vrlo zbrkani. Dakle, Lynch zaključuje kako je vrlo lako uočiti Geraldove kontradikcije iščitavajući njegovu *Topografiju Irske*. Ta dva irska autora svojim su djelima htjela obraniti vlastitu zemlju od netočnih informacija koje joj se pripisuju. Obojica kritiziraju Geraldovo djelo. Njihov cilj bio je promijeniti sliku o Irskoj kao zaostaloj zemlji. Nisu željeli da se Irce gleda kao neuk narod jer su smatrali da to nije istina.

Biskup William Nicholson u djelu *Irish historical library* 1724. godine piše vrlo oštar komentar o Gerald. Smatra da Gerald ne zaslužuje nikakvo priznanje budući da njegovo djelo predstavlja nepotpunu prezentaciju irske povijesti. Nicholson piše kako je Gerald nastojao od vrijednih antikviteta na otoku stvoriti bajku. Zaključuje kako je arhiđakon dao „priliku drugim povjesničarima da varaju ostatak svijeta sličnim fiktivnim pričama o Irskoj i njenom narodu“.¹⁹⁸

¹⁹⁴ James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 81.

¹⁹⁵ John Lynch, *Cambrensis eversus*, str. 95., (https://books.google.hr/books?id=_YkJAAAAIAAJ&pg=PA95&lpg=PA95&dq=apologia+pro+hibernia&source=bl&ots=5d0i7tuAQV&sig=ACfU3U0P7Qr6vvtLWiLIDhKgIo0A41GsqA&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwi45dCvsMDhAhUxmYsKHdBBD4oQ6AEwC3oECAgQAO#v=snippet&q=apologia%20pro%20hibernia&f=false), pristupljeno 20. 4. 2019.

¹⁹⁶ Isto, str. 95., pristupljeno 20. 4. 2019.

¹⁹⁷ Mary T. Hayden, *Giraldus Cambrensis, Studies: An Irish Quarterly Review*, Vol. 24, No. 93, 1935., str. 109., (https://www.jstor.org/stable/30097162?seq=1#page_scan_tab_contents), pristupljeno 15. 3. 2019.

¹⁹⁸ *Giraldus Cambrensis (?1146-?1223)*, (<http://www.ricorso.net/rx/az-data/authors/g/Giraldus/life.htm>), pristupljeno 14. 3. 2019.

5.2. Recepcija Geraldovih djela u 19. i 20. stoljeću

Političar Charles Gavan Duffy u svom djelu *Bird's eye view of Irish history* 1882. godine piše da je Gerald napisao „razrađenu latinsku raspravu koja je osmišljena kako bi stvorila predrasude o irskoj rasi i opravdala njihovo podčinjavanje“.¹⁹⁹ Duffy je također bio irskoga podrijetla i bavio se poviješću Irske. I kasniji autori britanske povijesne literature služili su se ponekad Geraldovim djelima. Pri tome su kritički pristupali i uzimali u obzir da su pojedini podaci nevjerodostojni. Za povijest Irske osobito su važni Geraldova *Topographia Hiberniae* i *Expugnatio Hiberniae*.

U lagano pisanoj i zabavnoj povijesti autora Petera Nevillea iz 1992. godine naslovljenoj *A traveller's History of Ireland* prenose se Geraldove tvrdnje šest puta kao izvor za to kako je Irska izgledala početkom 12. stoljeća. Djela Geralda od Walesa spominju se kao najvažniji dokumentarni izvor u tom kontekstu, odnosno njegova *Topographia* i *Expugnatio*. Za Topografiju Neville kaže da je osobito važna jer pruža jedini pravi opis irske topografije za nekoliko stoljeća, također sadrži povijest Irske od najstarijih vremena do 12. stoljeća i prikaz čudesa zemlje. Prikaz čudesa mnogo je zanimljiviji. Autor dalje kaže kako Gerald mora da je vjerovao sve što su mu domoroci govorili, a budući da je također vjerovao da je Irska na krajnjim rubovima civilizacije, tamo je gotovo sve bilo moguće. U istoj knjizi, u sklopu poglavlja *The Conqueror's View* spominje se da jedna mapa iz 1610. ponavlja tvrdnju Geralda od Walesa da su „obalni otoci bili puni anđela, a neki puni vragova“.²⁰⁰

Osobito često ga citira primjerice velika dvotomna *A new history of Ireland: II Medieval Ireland* u poglavljima o gelskoj Irskoj, dolasku Anglo-Normana, crkvenoj zemlji, samostanima i tako dalje. Knjiga kritički razmatra povijesne događaje i osobe koji se ondje spominju, a prenosi i negativnu kritiku Iraca i Velšana koju nalazimo u Geraldovim djelima, što se tumači time što je podrijetlom miješan Norman i Velšanin.²⁰¹ Postoji i kritička ocjena Geralda: „Gerald od Walesa nedvojbeno je idealizirao motive svoje braće i rođaka, ali je također predstavio točan zapis o tome kako su prvi Anglo-Normani u Irskoj gledali na svoje izglede u zemlji.“²⁰²

¹⁹⁹ Isto, pristupljeno 14. 3. 2019.

²⁰⁰ Peter Neville, *A traveller's History of Ireland*, Gloucestershire: The Windrush Press 1992., str. 94.

²⁰¹ *A new history of Ireland: II Medieval Ireland*, Art Cosgrove, Clarendon Press – Oxford 1987., str. 155.

²⁰² *A new history of Ireland: II Medieval Ireland*, Art Cosgrove, Clarendon Press – Oxford 1987., str. 45.

Primjer kritičkog odmaka nalazi se u djelu *Early medieval Ireland 400-1200*. Poglavlje o srednjovjekovnom pejzažu započinje riječima: „Giraldus Cambrensis, pisao je krajem dvanaestog stoljeća, primijetio je kako je bogat travnjak bio zelen i obilan zimi kao i ljeti.“ Nesumnjivo je da je opažanje preuveličano, kao i mnogo toga što je pisalo o Irskoj, ali u onome što on kaže može postojati neka mala istina, jer je uobičajena značajka teleće kože koja se koristila za pravljenje ranih irskih rukopisa da imaju masnu teksturu – što je siguran znak prejedanja travom.²⁰³ U nastavku doznajemo da se bogata ispaša u srednjovjekovnoj Irskoj reflektira u tome da su irski rukopisi – gotovo bez iznimke – sačinjeni od teleće kože (lat. *vellum*), a ne od ovčje kože, koja je bila česta u Europi.²⁰⁴

Na popularnoj mrežnoj stranici Youtube, koja služi za razmjenu, postavljanje, pregledavanje te ocjenjivanje videa, nalazi se i animirani film o Gerald. Njegov naslov je *Gerald of Wales* te se sastoji od dva dijela. Nastao je 1988. godine u spomen 800. obljetnice Geraldovoga putovanja u Wales. U komentarima koji se nalaze ispod videa doznajemo kako se film i dalje emitira u određenim muzejima i dvorcima Walesa.²⁰⁵ Ova forma ukazuje da je Gerald od Walesa zastupljen ne samo u akademskom diskursu, već i u suvremenoj popularnoj kulturi.

5.3. Revalorizacija Geraldovih djela

James F. Dimock, engleski povjesničar iz 19. stoljeća koji je preveo nekoliko Geraldovih djela, uključujući ona o Irskoj, kaže da je Gerald bio „ispunjen kvalitetama koje su suprotne onima koje je potrebno imati kako bi osoba bila nepristrani povjesničar“.²⁰⁶ Dimock piše o recepciji djela u Geraldovo vrijeme. Navodno Geraldovi suvremenici nisu s istom naklonošću primili njegovu *Topografiju*. Gerald se žalio kako su *Topografiju* otrovni kritičari rastrgali na komade, a na drugim mjestima govori o zanemarivanju i preziru s kojim su tretirali djelo. Ipak, Dimock zaključuje kako nijedna negativna kritika ili nedostojna recepcija nije mogla ni na trenutak potresti njegovu punu vjeru u izvrsnost njegovih spisa.

²⁰³ Daibhi O Croinin, *Early medieval Ireland*, str. 85., (https://books.google.hr/books?redir_esc=y&hl=hr&id=KmNcAgAAQBAJ&q=giraldus+cambrensis#v=snippet&q=giraldus%20cambrensis&f=false), pristupljeno 7. 4. 2019.

²⁰⁴ Isto, str. 86., pristupljeno 7. 4. 2019.

²⁰⁵ Animirani film je dostupan na <https://www.youtube.com/watch?v=3sSxZGtOz3A>.

²⁰⁶ James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 76.

Velik broj rukopisa *Topografije* koji još uvijek postoje, svih datuma od trenutka kada su tiskani, istodobno su dovoljan dokaz da je djelo bilo cijenjeno. Štoviše, velik broj ranih rukopisa govori o tome da je „djelo smatrano vrijednim i za vrijeme autorova života“.²⁰⁷ Stoga možemo zaključiti da je Gerald bio daleko od istine kad je rekao da je *Topografija* zanemarena.

O Lynchu i njegovom djelu *Cambrensis eversus* Dimock kaže kako je njegovo odbijanje Geraldovih tvrdnji u velikoj mjeri neuspjeh, „argumenti protiv Geralda su ugušeni u golemoj masi stranih podataka, što je velika greška kontroverznog suca koji se ne može držati objekta svoje cenzure, i još gore, Lynch neprestano nadmašuje svoj trag i pomaže svom protivniku, a ne sebi, pokušavajući previše dokazati.“²⁰⁸ Sredinom 19. stoljeća Matthew Kelly preveo je djelo *Cambrensis eversus* na engleski jezik. „Veliki dio Kellyjevih bilješki o dijelovima koji pobijaju Geraldove tvrdnje posvećen je dokazivanju da je Gerald bio u pravu, a Lynch u krivu, odnosno da Gerald nije bio u krivu koliko je bio Lynch.“²⁰⁹

Dimock smatra kako su recentni irski znanstvenici prihvatili Geralda kao naglog, snažnog pisca čije su izjave više ili manje istinite. Uvidjeli su kako Geraldovo vrijeđanje nije ograničeno samo na Irsku i njeno stanovništvo, već i na rodni Wales i Velšane. Drugim riječima „Gerald je rijetko hvalio bilo koju stvar osim sebe i svojih bliskih prijatelja“.²¹⁰

5.4. Gerald kao izvor za folklor

Autor djela *Werewolves: A field guide to shapeshifters, Lycanthropes and man-beasts* (izdano 2009. godine) Bob Curran spominje Geralda. Curran navodi kako se prvi spomen vukodlaka u zapadnoj Europi javlja u djelu srednjovjekovnoga svećenika Geralda od Walesa koji je došao u pratnji princa Ivana u Irsku. Priču o vukodlaku koju donosi Gerald Curran predstavlja kao tipičnu srednjovjekovnu crkvenu priču koja naglašava moć crkve i potrebu za spasenjem. Curran kaže kako je Gerald legendu o vukodlaku čuo od svojih rođaka

²⁰⁷ James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 76.

²⁰⁸ Isto, str. 82.

²⁰⁹ Isto, str. 82.

²¹⁰ Isto, str. 82.

FitzGeralda i usvojio ju kao istinu.²¹¹ Djelo *Werewolves: A field guide to shapeshifters, Lycanthropes and man-beasts* govori o natprirodnim pojavama i čudovištima. Transformacije ličnosti i tijela čovjeka, vukodlaci i vampiri glavne su njegove teme. Curran u uvodu djela spominje i Geraldovo djelo *Putovanje Walesom*. Opisuje Geraldovu priču prema kojoj je sveti Patrik pretvorio velškoga kralja Vereticusa u vuka. Prema staroj legendi, Vereticus je zauzeo jedan dio Irske te je sveti Patrik došao kako bi ga otjerao. Vereticus je u to vrijeme smatran vrlo agresivnim barbarinom i zbog toga ga je sveti Patrik pretvorio u životinju koja mu najviše sličí, a to je vuk. Curran smatra kako je ta legenda jedno vrijeme bila poznata u Irskoj i Walesu, gdje ju je Gerald i zapisao. „Legenda je prikazala moć Vereticusa, no pokazuje i moć Crkve u vremenu kada se ta institucija pokušala izboriti za glavnu riječ u svjetovnim odlukama. Temeljna poruka je bila da kralj sada mora biti podložan moći svetih ljudi. Curran zaključuje kako je ideja o čovjeku koji je postao vuk upravo tada poprimila određeni oblik u društvenom razmišljanju te su postavljeni temelji moderne slike ovoga bića. Ideja o čovjeku koji se pretvorio u vuka zatim se počela javljati i izvan crkvenoga konteksta.“²¹² Možemo pretpostaviti da su kasniji autori zapadne Europe koji su pisali o vukodlacima pročitali Geraldovu priču budući da je arhiđakon prvi autor s toga područja koji je pisao o vukodlacima.

5.5. Zaključno o recepciji Geraldove Topografije

Topografija Irske je djelo koje čitatelje i povjesničare tijekom povijesti nije ostavljalo ravnodušnima. Pojedini povjesničari su bili priklonjeni Geraldovom prikazu Irske i, bez provjeravanja pouzdanosti podataka koje Gerald navodi, pozivali su se na te činjenice kao istinite. I tako se tijekom vremena Irska opisivala uz pomoć Geraldove *Topografije*. Može se reći kako su ti povjesničari u potpunosti vjerovali Geraldovom te kako je on bio vjerodostojna figura u učenom svijetu. Međutim, daleko od ravnodušnih su i oni koji su uvidjeli kontradikciju Geraldovoga djela te su se osjećali pozvanima da dokažu kako Irska ipak nije bila onakva kakvu ju je Gerald prikazao. Pojedini povjesničari vrlo kritički pristupaju Geraldovom djelu te prikazuju Irsku u drugačijem svjetlu. Neovisno o istinosti navedenih

²¹¹ Bob Curran, *Werewolves: A Field Guide to Shapeshifters, Lycanthropes, and Man-Beasts*, str. 94., (<https://books.google.co.in/books?id=r9tEDwAAQBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q=giraldus%20cambrensis&f=false>), pristupljeno 7. 4. 2019.

²¹² Isto, str. 13., pristupljeno 7. 4. 2019.

podataka, Gerald je bio izvrstan pisac te je svojim živopisnim opisima toliko vjerno dočarao pojedine anegdote i krajolike, da su shvaćani isključivo kao istiniti.

Geraldovo djelo ne može se promatrati kao djelo vjerodostojnoga povjesničara, ali je svakako vrijedno *Topografiju* promatrati kao djelo jednog visoko pozicioniranoga svećenika koji je u svojim opisima iskoristio mitologiju i folklor Irske za poticaj drugima da žive prema kršćanskim načelima. Od trenutka kada je napisana, *Topografija Irske* je vrijedno književno djelo. U prilog tome govori nam veliki broj sačuvanih rukopisa, ali i relativno velik broj istomišljenika. Jedno je sigurno, Gerald bi se svakako ponosio da se njegovo ime spominje i u 21. stoljeću.

6. NEOBIČNA FAUNA GERALDA OD WALESIA

U ovom poglavlju bit će riječi o bestijarijima. Bestijariji su vrlo važni za razumijevanje srednjovjekovne književnosti. Gerald u *Topografiji Irske* koristi opise pojedinih životinja kao alegorije za pojedina ljudska ponašanja, a likove životinja uvodi kako bi poučio čitatelje o ispravnom vjerskom životu. Sve je to karakteristika bestijarija – priča u kojima primjeri i alegorije iz životinjskog svijeta ukazuju na ispravan kršćanski život. U ovom poglavlju ukazat će se na sličnosti i razlike Geraldove Topografije i Fiziologa, jednog od najutjecajnijeg bestijarija srednjega vijeka.

6.1. Alegorija

„Alegorija se nalazi u svakodnevnom životu, književnosti, u likovnim umjetnostima, kazalištu, u arhitekturi te glazbi. U književnosti je to retorička figura kojom se kakvu prikazu pridaje vrijednost različita od doslovne. U likovnim umjetnostima alegorija je prikaz ideja, pojmova ili događaja s pomoću figura i simbola. U njoj su prikaz i predmet povezani ili sličnošću ili suprotnošću. To s jedne strane alegoriju povezuje sa simbolom, metaforom i usporedbom, a s druge pak strane s ironijom, zagonetkom i izrekom čineći njezino povijesno mjesto u sustavu tropa²¹³ karakteristično pomičnim. Alegorija se nalazi u različitim pripovjednim formama, mitovima, basnama, epovima, romanima, historiografiji itd. Postoji od antičkih vremena, pod imenom alegoreze,²¹⁴ u osnovi takva razumijevanja religijskih i književnih tekstova koje u njima pronalazi kakav prepoznatljiv smisao ili pouku.“²¹⁵

„Alegorijski je kod u temelju basni, satira, parabola, romana s ključem. U njima se poučne i moralističke priče oblikuju posredno, te ih treba dodatno tumačiti. Primjerice u

²¹³ Trop je pjesnička figura u kojoj se riječ upotrebljava u prenesenom značenju. Marijan Filipović, *Rječnik stranih riječi*, Mladost, Zagreb, 1983., str. 381.

²¹⁴ Alegoreza je alegorijska interpretacija teksta koja u njemu traži dublje značenje ili pouku. *Proleksis enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. (<http://proleksis.lzmk.hr/7771/>), pristupljeno 19. 5. 2019.

²¹⁵ *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, (<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=1513>), pristupljeno 19. 5. 2019.

basnama životinje imaju tipične ljudske osobine te postaju zastupnici različitih tipova ljudi – lukavaca, prevrtljivaca, plašljivca...“²¹⁶

Srednjovjekovni svijet nastaje sintezom klasične i kršćanske misli. „Najviše se trude ljudi Crkve, osobito samostanci, koji za svoju glavnu zadaću uzimaju spašavanje dragocjenoga blaga antike kako bi ga djelomično u kršćanskom duhu predali za odgoj novih generacija. Njihovi interesi su više filozofski i teološki nego književni, te su originalna djela toga razdoblja u velikoj mjeri tumačenja Biblije, crkvenih otaca i crkvene nauke.“²¹⁷

„Ukoliko cjelinu teksta ili iskaza obilježava istovremeno postojanje eksplicitnog i implicitnog smisla, riječ je o alegorijskom djelu. Najčešće se preko priča o snovima, putovanjima ili bitkama alegorijski slika stvarnost, ljudski život i funkcioniranje svijeta.“²¹⁸ Španjolski pjesnik Prudencije (4./5.st.) prvi je napisao alegorijsko djelo imenom *Psychomachia* (Borba duša). U srednjem vijeku *Psychomachia* je bila vrlo popularna. Prepisivana je u cjelosti ili djelovima te je tumačena na različite načine. Prudencijevo djelo je, osim na pjesništvo, utjecalo i na slikarstvo i skulpturu. Uopće, srednji vijek je alegorijska epoha, zaključuje Krešimir Bagić. Osim što je „djelotvorno pedagoško sredstvo, kojim se osobito koristila Katolička crkva, alegorija je bitan dio tadašnjeg svjetonazora“.²¹⁹

Alegorija predstavlja središnji pojam za razumijevanje srednjovjekovne kulture i književnosti. „Srednjovjekovni čovjek je živio u svijetu napućenom znakovima, uputama, u prirodi koja neprekidno govori heraldičkim jezikom, u kojoj lav nije samo lav.“²²⁰

Prvobitno kršćanstvo prilagodilo je načela vjere simboličnom prijevodu. Učinilo je to iz opreza, primjerice skrivajući lik Spasitelja prikazom ribe – kako bi se kriptografijom²²¹ izbjegla opasnost progona. Na taj način „kršćanstvo je pružilo mogućnost mašte i pouke koja je odgovarala srednjovjekovnom čovjeku. Simbolistički mentalitet se na neobičan način uklopio u srednjovjekovni način mišljenja. Primjerice noj postaje simbol pravde jer njegova savršeno jednaka pera podsjećaju na jedinstvo. Jednorog što se pušta uhvatiti na zov djevice

²¹⁶ Krešimir Bagić, *Rječnik stilskih figura*, Školska knjiga, Zagreb, 2012., str. 17.

²¹⁷ Stjepan Hosu, *Povijest svjetske književnosti*, knj. 2, Mladost, Zagreb, 1977., str. 350.

²¹⁸ Krešimir Bagić, *Rječnik stilskih figura*, Školska knjiga, Zagreb, 2012., str. 17.

²¹⁹ Isto, str. 15.

²²⁰ Umberto Eco, *Umjetnost i ljepota u srednjovjekovnoj estetici*, Institut za povijest umjetnost, Zagreb, 2007., str. 64.

²²¹ Način tajnog pisanja. Marijan Filipović, *Rječnik stranih riječi*, Mladost, Zagreb, 1983., str. 212.

kojoj će u krilo položiti glavu, postaje dvostruki kristološki simbol, kao slika *jednorodenoga* Sina Božjega rođenog u Marijinom krilu.²²²

„U srednjem vijeku, sukladno literaturi, slikari alegorijski prikazuju različite vrline i poroke, pa se pravda predočava kao žena s povezom preko očiju i vagom u ruci, a smrt kao kostur s kosom u ruci.“²²³

Sve do 18. stoljeća alegorija i simbol su sinonimi. Razlike su očite, iako je objema figurama svojstveno dvostruko čitanje. Simbol se utemeljuje u jednom znaku (riječi ili slici), dok alegorija obilježava iskaz. Isti znak može simbolizirati različite ideje, dok alegorija ima samo jedan smisao.²²⁴

Umberto Eco zaključuje kako je alegorija lanac metafora kodificiranih i izvedenih jedne iz druge. „Razumjeti neku alegoriju znači shvatiti odnos sklada i estetski uživati u njemu, unatoč napornom tumačenju. Napor tumačenja je neizbježan jer tekst uvijek kaže nešto drugo od onoga što naizgled govori: *aliud dicitur, aliud demonstratur*.“²²⁵

U rječniku stranih riječi alegorija je definirana kao prikazivanje pojma ili misli slikom ili kipom; govor u kome se misao ne izražava direktno nego u prenesenom značenju.²²⁶ „Zbog sklonosti pretvaranju književnih instanci u šifre, alegorijom se do danas rado služe pisci satira te fantastične, didaktične i dječje književnosti.“²²⁷

²²² Umberto Eco, *Umjetnost i ljepota u srednjovjekovnoj estetici*, Institut za povijest umjetnost, Zagreb, 2007., str. 65.

²²³ Krešimir Bagić, *Rječnik stilskih figura*, Školska knjiga, Zagreb, 2012., str. 16.

²²⁴ Isto, str. 16.

²²⁵ Umberto Eco, *Umjetnost i ljepota u srednjovjekovnoj estetici*, Institut za povijest umjetnost, Zagreb, 2007., str. 66.

²²⁶ Marijan Filipović, *Rječnik stranih riječi*, Mladost, Zagreb, 1983., str. 20.

²²⁷ *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, (<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=1513>), pristupljeno 19. 5. 2019.

6.2. Bestijariji

Srednjovjekovna literatura razvila je kršćanske bestijarije kao „specifičan smjer srednjovjekovne didaktičke književnosti. Bestijariji su općenito bile zbirke poema ili priča, često s likovnim prikazima, u kojima su primjeri i alegorije iz životinjskog svijeta služili za pouku o ispravnome moralnom i vjerskom životu, a nerijetko i za interpretaciju kršćanske povijesti spasenja.“²²⁸ Sadržavaju razne simboličke interpretacije pojedinih životinja. U srednjem vijeku opisi imaginarnih životinja bili su prihvaćeni kao stvarni. Bestijariji su snažno utjecali na estetiku srednjega vijeka. Životinje su bile nacrtane po crkvama, grbovima i zastavama.

Uz bestijarije često se nadovezuju *exempla* ili prispodobe. *Exempla* su primjeri, anegdote, stvarni ili imaginarni događaji koji se navode kao dokaz u prilog nekoj tvrdnji, najčešće moralnoj i vrlo često sadrže priču iz bestijarija. „Najveći razvoj, osobito s obzirom na umjetničke prikaze, bestijariji su doživjeli na području Engleske. Osim književno-alegorijske i didaktičke usmjerenosti, s naglaskom na moralne pouke, bestijariji su svojevrsnim enciklopedijskim pristupom donosili i razvijali ondašnje kozmološke spoznaje.“²²⁹

Fantastične priče o životinjama, ali i bajke, mitovi i legende bili su poticajni za otkrivanje novoga svijeta. „Takve priče o čudesnom i egzotičnom svijetu, koji se zamišljao uglavnom na Istoku, dražile su maštu srednjovjekovnog Europljanina i pojačavale njegovu želju za otkrivanjem tajanstvenosti.“²³⁰

Podaci za bestijarije skupljeni su sa svih strana. Bestijariji su postojali i u doba antike. Grci su pisali alegorijske interpretacije životinja. Srednjovjekovni bestijariji, dakle, imaju prethodnike. Za izvor i nadahnuće osobito im je služio Fiziolog (*Physiologus*), djelo nepoznatog autora na grčkome jeziku. Fiziolog je bila jedna od najpopularnijih knjiga srednjega vijeka, a sadrži legende o životinjama, biljkama i dragom kamenju. U legendama se nalazi puno alegorija. Anonimni autor Fiziologa poganske priče upotpunio je kršćanskim

²²⁸ Ante Crnčević, *O simbolizmu ptica u kršćanskoj tradiciji, Živo vrelo*, Hrvatski institut za liturgijski partoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji, Zagreb, 2014., str. 2., (http://www.hilp.hr/dokumenti_zivo_vrelo_upload/20150112/zivo_vrelo201501120936220.pdf), pristupljeno 15. 2. 2019.

²²⁹ Isto, str. 2., pristupljeno 15. 2. 2019.

²³⁰ Amir Kapetanović, *Tragovima srednjovjekovnoga bestijarija u Hrvata*, *Filologija* 42, Zagreb, 2004., str. 8., (<https://hrcak.srce.hr/file/231260>), pristupljeno 17. 2. 2019.

poukama. „Fiziolog je bestijarij u kojemu svaka životinja služi kao alegorija ljudskoga ponašanja. Sadrži zbirku pučkih predaja i alegorija vezanih uz životinje koje se spominju u grčkome prijevodu Svetoga pisma.“²³¹

Filozof Aristotel prvi je upotrijebio termin *physiologus*. Za njega je *physiologus* osoba koja „proučava prirodne fenomene s posebnim naglaskom na prirodu životinja. Kroz antiku značenje riječi *physiologus* se mijenjalo. Za vrijeme ranoga kršćanstva *physiologus* predstavlja bilo kakvu alegorijsku interpretaciju mita.“²³² Fiziologu nije bila namjera da bude rasprava o povijesti prirode, srednji vijek je za to imao Plinija Starijeg i njegovo djelo *Naturalis historia*, niti je termin *physiologus* značio jednostavno naturalist, već osobu koja „metafizički, moralno i mistički objašnjava značenje prirodnog svijeta.“²³³ U početku se smatralo kako je Fiziolog osoba, a ne naziv djela. Formule *bene Physiologus dixit*²³⁴ i *Physiologus dicit* nam ukazuju da se mislilo na osobu. Tko je bio Fiziolog, vjerojatno nikada nećemo saznati.

O datumu nastanka Fiziologa puno se raspravljalo. Grčki prijevod datira između 2. i 4. st. n. e. Na kraju 4. st. Fiziologa je citirao od riječi do riječi na grčkom Ambrozije u djelu *Hexaameron*, gdje pripovjeda o jarebici. Taj odlomak iznimno je važan jer se priča o jarebici ne pojavljuje u literaturi prije Fiziologa. Ambrozije u svojoj knjizi navodi legendu o životinji i alegoriju na isti način kao što je napisano u Fiziologu. Iz toga se može zaključiti da je poznao Fiziologa. Najraniji latinski prijevod Fiziologa datira između 4. i 6. st. n. e., iako je prvi sačuvani rukopis iz 8. st. Latinski prijevodi sadrže proširenu alegoriju.²³⁵ Pretpostavlja se da je Fiziolog nastao u Egiptu i djelomično u Aleksandriji, jer se velik broj priča podudara s egipatskim legendama. Autor prepričava legende u kršćanskom duhu često umećući citate iz Biblije.²³⁶

Fiziolog je imao velik utjecaj na književnost i umjetnost srednjeg vijeka. Prijevod Fiziologa na latinski jezik utjecao je na zapadnu kršćansku misao, pa tematiku bestijarija pronalazimo i kod kršćanskih pisaca srednjega vijeka.

²³¹ Ante Crnčević, *O simbolizmu ptica u kršćanskoj tradiciji*, Živo vrelo, Hrvatski institut za liturgijski partoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji, Zagreb, 2014., str. 2., (http://www.hilp.hr/dokumenti_zivo_vrelo_upload/20150112/zivo_vrelo201501120936220.pdf), pristupljeno 15. 2. 2019.

²³² *Physiologus, A Medieval Book of Nature Lore*, University of Chicago press, Chicago, 2009., str. 15.

²³³ Isto, str. 15.

²³⁴ Isto, str. 19.

²³⁵ Isto, str. 28.

²³⁶ Isto, str. 29.

6.3. Usporedni prikaz djela *Physiologus* i *Topographia Hiberniae*

Čitajući *Topografiju Irske* i Fiziologa nailazi se na nešto podudaranosti. Istražujući sličnosti i razlike, pronašla sam da se kod Plinija Starijeg i Izidora Seviljskog također nalazi nekoliko sličnih priča o životinjama. Smatrala sam zanimljivim opisati što kažu i ta dva vrlo važna autora, jer postoji mogućnost da je Gerald preuzeo neke priče o životinjama od njih. Engleski prijevod Fiziologa koji sam proučila temelji se na dva latinska izdanja. Sastoji se od 51 poglavlja. Životinje koje spominje Fiziolog, a pojavljuju se i u Geralda su lav, sova, orao, zmija, golubica, slon, pantera, jarebica, lasica, jednorog, dabar, hijena, krokodil, vrana, jelen i žaba.

6.3.1. Lav

Fiziolog započinje poglavljem o lavu. Lav, kralj životinja, predstavlja Spasitelja, a ima tri naravi. Prva upućuje da lav briše vlastite tragove kako lovci ne bi našli njegovu jazbinu. Tako je i Krist poslan od nevidljiva oca, sakrio svoje duhovne tragove, odnosno svoje božanstvo. Druga narav odnosi se na to da lav ima otvorene oči i dok spava. Treća narav lava je ta da se lavovi rađaju mrtvi. Majka ih sva tri dana pazi i puše u lice mladunčeta, koje se treći dan probudi. Ta neprestana budnost upućuje na Krista koji spava na križu, ali njegova božanska narav je budna zdesna Ocu. Upravo je ta budnost lava razlog zašto je njegov lik stavljan na ulaze kao simbol čuvara svetih mjesta.²³⁷

Gerald u poglavlju o lasici²³⁸ spominje lava, ne kao dio opisa životinja koje obitavaju u Irskoj, već u alegoriji. Hijena pokorava lava najmanjom kapi svog urina, odnosno snažnijeg ponekad pobijedi slabiji. U 24. poglavlju drugoga dijela²³⁹ Gerald opisuje lava kojega je vidio u Parizu. Taj lav je navodno imao spolne odnose s djevojkom. Zbog besramnoga čina i djevojka i zvijer su ubijeni. Gerald u tom poglavlju spominje mit o Pazifaji i njen odnos s

²³⁷ Ivan Šaško, *Lav i grifon – životinje s dvoznačnom simoblikom, Živo vrelo*, Hrvatski institut za liturgijski partoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji, Zagreb, 2014., str. 15., (http://www.hilp.hr/dokumenti/zivo_vrelo_upload/20150112/zivo_vrelo201501120936220.pdf), pristupljeno 15. 2. 2019.

²³⁸ *De mustelis, earumque naturis, caput XXVII.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 60.

²³⁹ *De leone mulierem adamante, caput XXIV.*, isto, str. 111.

bikom te napominje kako mnogi misle da to nije priča, već da se to stvarno dogodilo. Iz navedenoga zaključujem kako Geraldova i Fiziologova priča o lavu nemaju podudarnosti.

6.3.2. Sova

Fiziolog o sovi piše da voli mrak više nego svjetlost. Predstavlja Židove. Poglavlje sadrži mnoštvo biblijskih citata. Nije opisana priroda sove. I Gerald o sovi daje vrlo malo podataka.²⁴⁰ Kaže samo da je u vrijeme Božića sova dobila ptiće. To je prema Gerald u bio znak nekog novog i preuranjenog događaja. Danas je poznato kako se sove pare u proljeće i parovi ostaju zajedno cijeli život. Jedino što je zajedničko Fiziologu i Gerald u što se tiče sove je da donose vrlo malo informacija o prirodi životinje.

6.3.3. Orao

Sljedeća životinja koja je zastupljena u oba djela je orao. Fiziolog legendu o orlu započinje citiranjem Psalma: „tvoja mladost će biti obnovljena kao orlova“.²⁴¹ Prema Fiziologu, kad orao ostari i vid mu postane mutan, on odleti visoko u atmosferu i sunce sprži njegova krila. Zatim velikom brzinom sleti u fontanu, u čistu izvorsku vodu u kojoj se tri puta okupa i okrijepi. Uzdiže se obnovljen i pomlađen, pobjeđujući smrt. Slijedi alegorija u kojoj se autor obraća čitatelju. Savjetuje mu da pronade duhovnu fontanu/izvor, odnosno Gospoda, ako ima staru odjeću i ako mu je mutan vid. Na taj način mladost će mu se obnoviti kao orlu.

Gerald pak za orla kaže da jako dugo živi te uživa u obnovljenoj mladosti kao da se natječe sa samom beskonačnošću. Tako su i sveci napustili svoje tijelo staroga čovjeka i dobili novo tijelo obnovljeno nevinošću djetinjstva.²⁴² Orao često leti toliko visoko da mu krila izgore od sunčevih zraka. Gerald to uspoređuje s onima koji u svetim pismima nastoje spoznati skrivene tajne nebeskih misterija više nego što je dopušteno. Takvi završe spaljenih krila. U ostatku poglavlja Gerald više ne piše o karakteristikama orla, već nastavlja alegoriju.

²⁴⁰ *De corvis et ululis circa Natale pullos habentibus, caput XXVII.*, isto, str. 112.

²⁴¹ On onime što je dobro siti usta tvoja, tako da se tvoja mladost kao u orla obnavlja, Psalam Davidov (103,5), *Biblija, Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*, Gute Botschaft Verlag i Živa riječ, Rijeka, 2016. str. 633.

²⁴² *De aquila ejusque natura, caput XIII.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 39.

Zaključuje kako je Stvoritelj zaslužan za postanak ljudi, iz njega izvire sva mudrost, kao što potok izvire iz izvora.

Oba autora spominju obnovljenu mladost orla i njegova izgorena krila, staro odijelo koje se odbacuje, novo odijelo i duhovni izvor. Stoga zaključujem kako postoji mogućnost da je Gerald pročitao poglavlje Fiziologa o orlu i usvojio neke dijelove. U poglavlju o orlu Gerald daje vrlo malo informacija o samoj životinji, puno više se posvećuje teološkom dijelu, što za njega nije karakteristično. Gerald je bio u pravu kad je rekao da orao dugo živi. Danas je poznato da može živjeti i do 60 godina.

6.3.4. Zmija

Poglavlje o zmiji Fiziolog započinje biblijskim citatom koji savjetuje čovjeka da bude mudar kao zmija i jednostavan kao golubica. Zatim slijedi prikaz zmijine prirode. Prikazuje kako zmija odbacuje staru kožu, odnosno kako se presvlači.

Gerald kaže kako u Irskoj ne postoje zmije. Ipak, u poglavlju o irskim pojasevima koji se nose protiv otrova²⁴³ prepričava da je za njegova boravka u Irskoj zmija ušla u usta mladića dok je spavao. Zmija je iznutra napadala dječaka sve dok nije došao u Irsku, gdje je ozdravio čim je popio vodu iz te zemlje. Gerald ne opisuje prirodu zmije.

U trećem dijelu *Topografije*, u poglavlju o irskim biskupima²⁴⁴ Gerald spominje zmiju i golubice. Piše da redovnici uče jednostavnost golubica, dok se klerici posvećuju mudrosti. U Geraldovo doba postojao je snažan osjećaj neprijateljstva između redovnika i sekularnoga svećenstva. Gerald je bio na strani svećenstva. I Fiziolog i Gerald smatraju kako su zmije mudre, a golubice jednostavne. To je jedina sličnost koju sam pronašla.

U današnje vrijeme simbol goluba ili golubice je poznat kao međukulturalni i općeprihvaćeni znak mira i zajedništva među ljudima i narodima. „Bezazlenost goluba počiva

²⁴³ *De corrigiis terrae isitus contra venena conferentibus, caput XXXI.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 64.

²⁴⁴ *Qualiter a monachis clerici distent, et eis praeferantur, caput XXX.*, isto, str. 176.

na drevnome pučkom vjerovanju da je golub ptica bez žuči. Žuč je bila shvaćana kao izvor gorčine i ljutnje²⁴⁵.

6.3.5. Slon

Fiziolog u poglavlju o slonu opisuje kako slon donosi na svijet mladunce. Uspoređuje slonove s Adamom i Evom. Kad slonica želi imati mladunce, uzima plod mandragore i daje ga partneru. Slijedi parenje. Nakon parenja slonica traži ribnjak u kojem se porađa. Slon čuva stražu u slučaju da dođe zmija koja bi ubila mlade. Nakon što je Eva pojela plod mandragore i dala ga Adamu, oboje su izbačeni iz raja. Ukoliko slon padne na zemlju, ne može sam ustati i cvili sve dok ne dođu drugi slonovi. Ostali slonovi mu pokušavaju pomoći, ali ne uspijevaju sve dok se ne pojavi mali slon koji uspijeva podići slona. Mali slon predstavlja Isusa Krista. Ovo poglavlje o slonu prepuno je alegoričnosti.

Gerald u poglavlju o lasici²⁴⁶ spominje slona, iako slon nije povezan s topografijom Irske. Piše kako je miš opasan za slona, najveću životinju. Šalje poruku kako slabiji ponekad pobijede snažnije. Iako Gerald u samo jednoj rečenici spominje slona, ipak se može vidjeti povezanost s Fiziologom. Miš je vrlo mala i slaba životinja koja uspijeva nadmašiti, nadjačati slona. Pretpostavljam kako kod Geralda miš predstavlja maloga slona, odnosno Isusa, koji vanjštinom ne izgleda moćno.

6.3.6. Pantera

U Fiziologu se nalazi i poglavlje o panteri. Pantera je opisana kao mirna i blaga životinja, koja je prijatelj svih drugih životinja, ali je neprijatelj zmaja. Isus je u Fiziologu prikazan kao istinska pantera. Poglavlje je vrlo alegorično. I Plinije u djelu *Naturalis historia* donosi podatke o panteri. Panterin divni miris privlači sva četveronožna stvorenja, ali izgled njenog lica ih zastrašuje. Stoga, da bi uhvatila plijen, pantera skriva glavu jer njezin miris

²⁴⁵ Ante Crnčević, *O simbolizmu ptica u kršćanskoj tradiciji, Živo vrelo*, Hrvatski institut za liturgijski partoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji, Zagreb, 2014., str. 6., (http://www.hilp.hr/dokumenti_zivo_vrelo_upload/20150112/zivo_vrelo201501120936220.pdf), pristupljeno 15. 2. 2019.

²⁴⁶ *De mustelis, earumque naturis, caput XXVII.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 60.

privlači plijen. Izidor Seviljski u djelu *Etimologije ili Podrijetla (Etymologiae seu Origines)* piše da je pantera dobila ime od grčke riječi sve (pan) jer je pantera prijatelj svih životinja, osim zmaja.²⁴⁷

Gerald u poglavlju gdje uspoređuje istok i zapad²⁴⁸ spominje u jednoj rečenici panteru kao brzu životinju koja prijete sigurnosti čovjeka. Geraldova pantera i ona u Fiziologu nemaju sličnosti. Pantera u Fiziologu predstavlja mirnu i prijateljsku životinju, dok ona kod Geralda predstavlja opasnost za čovjeka. Plinijeva pantera privlači životinje mirisom, a Izidorova je prijatelj životinja kao i Fiziologova. Gerald ne preuzima informacije vezane uz panteru od navedenih autora. Drži se stvarnog opisa pantere kao opasne životinje.

6.3.7. Jarebica

Slijedi poglavlje o jarebici. U Fiziologu jarebica je prikazana kao ptica koja grije i njeguje jaja drugih ptica. Ona je simbol vruga i čovjek ju treba izbjegavati, jer ona nije njegov istinski roditelj. Gerald pak o jarebici navodi kako ne živi u Irskoj. Spominje ju u poglavlju o vrani.²⁴⁹ Smatra kako kokoši u Irskoj izgledaju kao jarebice.

Plinije je napisao da jarebica štiti i skriva svoje gnijezdo. Zatim opisuje kako kokoši svoje gnijezdo skrivaju čak i od partnera, jer mužjaci imaju običaj lomiti jaja kako bi im ženke ostale na raspolaganju. Pijetlovi se međusobno bore za kokoši, a navodno se pijetao koji izgubi u dvoboju mora seksualno podčiniti pobjedniku. Izidor je zapisao da je jarebica „prljava ptica jer mužjaci imaju odnos s mužjacima. Varljiva ptica koja krade i izlijeće jaja drugih ptica, ali od toga nema koristi, jer kada pilići čuju glas svoje prave majke, ostavljaju jarebicu i vraćaju se majci“.²⁵⁰

Zanimljivo je kako Izidor preuzima priču o spolnom odnosu između mužjaka vjerojatno od Plinija, ali ne pripisuje tu karakteristiku pijetlu kao Plinije, već jarebici. Moguće je da se zabunio. Pretpostavljam da je Izidor čitao Fiziologovo poglavlje o jarebici jer spominje lažnoga roditelja kao i Fiziolog. Nisam naišla na sličnosti kod Geralda i Fiziologa.

²⁴⁷ *Panther*, The Medieval Bestiary, 2011., (<http://www.bestiary.ca/beasts/beat79.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019.

²⁴⁸ *De venenorum ibidem malitia, caput XXXVI.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 69.

²⁴⁹ *De grue, ejusque natura, caput XIV.*, isto, str. 46.

²⁵⁰ *Partridge*, The Medieval Bestiary, 2011., (<http://bestiary.ca/beasts/beat247.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019.

6.3.8. Lasica

Za lasicu Fiziolog piše kako ju ne treba jesti. Opisuje parenje lasica. Ženka prima sjeme u usta i na taj način zatrudni. Rađa kroz uši. Ako rodi na desno uho, bit će mužjak, a ako rodi na lijevo, bit će ženka. Zaključuje kako kroz uši izlaze opake stvari. Zatim slijede alegorija i biblijski citati. Izidor također piše o lasici. Ponavlja ono što je napisano u Fiziologu o načinu začeća i poroda lasice, ali govori kako to nije istina.²⁵¹

U poglavlju o lasici²⁵² Gerald opisuje irske lasice. Kaže da ih ima u velikom broju, malene su i crvene boje te su iznimno hrabre. Objašnjava kako lasica uz pomoć zamke zna uloviti i zmiju. Kad su njeni mladenci bolesni, liječi ih žutim cvijetom. Lasica samim pogledom može ubiti baziliska. Gerald navodi karakteristike lasica u Irskoj bez preuzimanja informacija od Fiziologa. Ne spominje začeće niti porod lasice. Nisam naišla na sličnosti između Geraldova opisa lasice i onoga u Fiziologu, međutim zanimljivo je da Plinije Stariji u *Naturalis historia* piše kako lasica ubija baziliska. Izidor Seviljski također kaže da lasica ubija baziliska. Moguće je da Gerald preuzima tu informaciju od Plinija ili Izidora.²⁵³

6.3.9. Jednorog

Odmah nakon poglavlja o lasici u Fiziologu slijedi priča o jednorogu. Jednorog je opisan kao iznimno lukava životinja veličine maloga djeteta kojoj lovac ne može prići. Lovac ga ulovi na način da postavi djevicu ispred njega. Jednorog se popne djevici u krilo te ga ona grije i njeguje. Za razliku od Fiziologa, Gerald jednoroga spominje samo u jednoj rečenici – sigurnost čovjeka je ugrožena i od jednoroga koji je ulovljen ljubavlju djevice.²⁵⁴ Zaključujem kako Gerald vjeruje da se jednorog može uloviti samo uz pomoć djevice. Izgleda da je to u mladosti usvojio kao istinu, možda upravo čitajući Fiziologa, jer ne daje nikakvo objašnjenje, već to iznosi kao sasvim poznatu stvar.

²⁵¹ *Weasel*, The Medieval Bestiary, 2011., (<http://bestiary.ca/beasts/beat150.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019.

²⁵² *De mustelis, earumque naturis, caput XXVII.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 60.

²⁵³ *Basilisk*, The Medieval Bestiary, 2011., (<http://bestiary.ca/beasts/beat265.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019.

²⁵⁴ *Virgineque capti amore rhinoceri, caput XXXVI.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 69.

Uloviti jednoroga očito se smatralo iznimno teškim. Vjerovanje da ga je moguće uloviti jedino tako da ga namami djevica prisutno je i kod Geralda i kod Fiziologa. Zanimljivo je da Gerald spominje jednoroga u XXXVI. poglavlju kao i Fiziolog. Pretpostavljam da je smatrao kako životinje treba opisati prema određenom redu, moguće po uzoru na Fiziologa. Kako se danas smatra da jednorogi nikada nisu postojali, moguće je da je ideja jednoroga nastala prema pričama putnika koji su ugledali neku drugu životinju kao što je nosorog.

U 7. st. Izidor Seviljski donosi informacije o jednorogu. „Jednorog je suviše jak da bi ga uhvatili lovci, osim uz pomoć trika: ako je djevica postavljena ispred jednoroga, žestina jednoroga ublažit će se i kad je na taj način smiren, bit će ga lako uhvatiti.“²⁵⁵ I Plinije Stariji spominje jednoroga, ali ne spominje priču o djevici.

6.3.10. Dabar

Nakon poglavlja o jednorogu u Fiziologu slijedi poglavlje o dabru, kojega Fiziolog opisuje kao tihu i neškodljivu životinju. Njegove genitalije su lijek. Kad dabar vidi lovca koji ga želi uloviti, odgrize vlastite genitalije i baci ih pred lovca. Ukoliko naiđe drugi lovac koji ga također želi uloviti, odnosno njegove genitalije, dabar se baci na leđa kako bi pokazao lovcu da ih više nema. Lovac, vidjevši da dabar nema ono što mu treba, ostavlja životinju na miru.

Dabrovi u Irskoj ne postoje, navodi Gerald. Međutim, on svejedno opisuje njihovu prirodu.²⁵⁶ Prema Geraldu, dabrovi imaju običaj da, kad grade kuću, pojedine dabrove uposle kao slugu na način da ih koriste kao prijevozna sredstva dok skupljaju grane. Dabar koji je sluga neugledno izgleda, krzno mu je očerupano. Kad dabra lovi neprijatelj, on si odgrize genitalije.²⁵⁷ Gerald piše da se u Njemačkoj i drugim sjevernim zemljama gdje ima puno dabrova za vrijeme posta umjesto ribe jede dabrov rep. Dabrov rep je izgledom i okusom kao riba. Završava poglavlje najavom daljnjeg opisa dabra u knjigama koje će govoriti o geografiji i prirodi Walesa i Škotske. Gerald ne spominje da su dabrove genitalije lijek, niti spominje lovca. Ipak, Geraldov dabar, kao i onaj u Fiziologu, ima običaj odgristi svoje

²⁵⁵ Unicorn, The Medieval Bestiary, (<http://bestiary.ca/beasts/beast140.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019.

²⁵⁶ *De custore ejusque natura, caput XXVI.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 58.

²⁵⁷ *Damno partis, hoste urgente, totum redimant, caput XXVI.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 59.

genitalije kad je u opasnosti. Moguće je da Gerald ne spominje da su dabrove genitalije lijek jer smatra kako je to opće poznato.

Plinije Stariji i Izidor Seviljski donose istu priču kao i Fiziolog. Naime, ako lovac lovi dabra, životinja će si odgristi testise. Legenda o dabru potječe iz Egipta. Hijeroglifima je prikazano kako si dabar odgriza genitalije kako bi se prezentirala kazna za one koji učine preljub.²⁵⁸ „Lov na dabrove podsjeća čovjeka da, ako želi živjeti bezgrešno, mora odrezati sve poroke koji mogu utjecati na nemoralno ponašanje i baciti ih na vraga. Kad to učini, vrag će ga ostaviti na miru. Ako se vrag vrati pritiscima zla, čovjek će otkriti da je odrezao svoje poroke i da više nema želju za grijehom.“²⁵⁹ Tijekom stoljeća legenda se očuvala. Zanimljivo je da i Plinije spominje dabra te smatra da „dabrove genitalije liječe idiotizam.“²⁶⁰ Plinije opisuje i dabrov rep. Kaže da je kao od ribe.²⁶¹ Interesantno je kako Gerald spominje okus i izgled dabrova repa. Postoji mogućnost da je o dabrovom repu pročitao u Plinijevom djelu *Naturalis historia*. Ne možemo sa sigurnošću reći u kojem djelu je Gerald pročitao priču o dabru.

Sredinom 17. st. Sir Thomas Browne odlučio je otkriti o čemu se radi, jer mu se nije činilo prirodnim da životinja odgrize dio sebe koji joj služi za razmnožavanje. Thomas Browne otkriva kako se dabrove genitalije „nalaze unutar tijela životinje te da je nemoguće odstraniti ih.“²⁶² Ono što su antički pisci smatrali genitalijama zapravo su male vanjske izbočine pomoću kojih dabrovi proizvode kastoreum koji im služi za obilježavanje teritorija. Kastoreum su lovci cijenili zbog ugodna mirisa. Danas se zna da je kastoreum uljasti sekret koji stvaraju trbušne žlijezde dabra. Imaju ih mužjaci i ženke. Dodaje se parfemima i hrani, a njegova cijena vrlo je visoka. Latinska riječ za dabra *castor*, *-oris m.* vrlo je slična glagolu kastrirati *castro I.* Iako te dvije riječi nemaju isti korijen, Browne smatra da je ova etimološka

²⁵⁸ Sir Thomas Browne, *Pseudodoxia Epidemica, Of the bever, chap. IV.*, (<http://penelope.uchicago.edu/pseudodoxia/pseudo34.html>), pristupljeno 15. 2. 2019.

²⁵⁹ Ranya Halbouni, *The Treasured Testicles of the Medieval Beaver, Book of beasts*, 2018. (<http://blogs.getty.edu/iris/the-treasured-testicles-of-the-medieval-beaver/>), pristupljeno 17. 2. 2019.

²⁶⁰ David Meadows, *The cure for idiocy*, Rogueclassicism, 2008. (<http://www.atrium-media.com/rogueclassicism/Posts/00008193.html>), pristupljeno 17. 2. 2019.

²⁶¹ *Beaver*, The Medieval Bestiary, 2011. (<http://bestiary.ca/beasts/beast152.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019.

²⁶² Matt Simon, *Fantastically wrong: why people used to think beavers bit off their own testicles*, 2014. (<https://www.wired.com/2014/10/fantastically-wrong-people-used-think-beavers-bit-testicles/>), pristupljeno 17. 2. 2019.

konfuzija imala „veliku ulogu u održavanju mita.“²⁶³ Osoba koja zna latinski jezik vrlo lako će zapamtiti ovu legendu.

6.3.11. Hijena

O hijeni Fiziolog kaže da je prljava životinja jer ima dvije prirode, u jednom trenu je ženka, a u drugom mužjak. Ovidije također kaže kako je hijena u jednom trenu muškog spola, u drugom ženskog.²⁶⁴ U današnje vrijeme poznato je da mužjaci hijena za razliku od drugih predatora nemaju penisnu kost. Ženke hijena imaju izražene vanjske dijelove spolnog organa, naime njihov klitoris može biti dugačak i do 20 cm, te se često naziva pseudopenisom. Pseudopenis je okružen vrećicama koje podsjećaju na testise mužjaka. Čak i kad se životinju promatra izbliza, teško je utvrditi kojeg je spola. Stoga ne čudi što je ova anatomska posebnost dovela do pretpostavke da su hijene hermafroditi, što nije točno.²⁶⁵

Gerald o hijeni kaže samo jednu stvar, a to je da pokorava lava kapljicom svoga urina.²⁶⁶ Nisam naišla na podudarnosti s Fiziologom. Gerald ne piše o spolu hijena.

6.3.12. Niluus

Nakon poglavlja o hijeni, Fiziolog donosi priču o *niluus*. Slijedi opis životinje. Živi u rijeci i izgleda kao pas. Ukoliko vidi uspavanog krokodila, napast će ga tako da će se namazati blatom i ući mu u usta. Na taj način će ga ubiti. *Niluus* je neprijatelj krokodilu. Istu priču o sukobu *niluusa* i krokodila ponavlja Izidor.²⁶⁷ Herodot u 5. st. pr. Kr. u djelu *Povijest* spominje krokodila. Prema njemu, krokodil je vrlo često u vodi i zbog toga su mu usta puna lišća. Kad izađe na obalu ima običaj držati otvorena usta. Tad doleti kolibrić i čisti lišće

²⁶³ Matt Simon, *Fantastically wrong: why people used to think beavers bit off their own testicles*, 2014. (<https://www.wired.com/2014/10/fantastically-wrong-people-used-think-beavers-bit-testicles/>), pristupljeno 17. 2. 2019., pristupljeno 17. 2. 2019.

²⁶⁴ Hyena, *The Medieval Bestiary*, 2011. (<http://bestiary.ca/beasts/beast153.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019.

²⁶⁵ Zoološki vrt Palić, *Sisari hijena*, 2019. (<http://zoopalic.com/zivotinje/sisari/hijena/>), pristupljeno 20. 2. 2019.

²⁶⁶ *De mustelis, earumque naturis, caput XXVII.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 60.

²⁶⁷ *Hydrus*, *The Medieval Bestiary*, (<http://bestiary.ca/beasts/beast272.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019.

između krokodilovih zubi. Krokodil je zahvalan kolibriću i nastoji ga ne ozlijediti.²⁶⁸ Plinije Stariji u djelu *Naturalis historia* također spominje krokodila. Piše priču koja je vrlo slična Herodotovoj. Krokodil dopušta maloj ptici da mu uđe u usta i očisti zube. Ako se dogodi da krokodil padne u san s otvorenim ustima, zmija *echinemon* napada krokodila. Ulazi u grlo i izlazi kroz trbuh krokodila.²⁶⁹

Odmah nakon poglavlja o *niluusu*, u Fiziologu se nalazi poglavlje o životinji koja se zove *echinemon*. Ta ptica je neprijatelj zmaju. Ako se dogodi da sretno zmaja, namazat će se blatom i pokrit će svoje nosnice repom, čekajući u zasjedi. Borit će se sa zmajem sve dok ga ne ubije.

Gerald spominje vodenkonja i krokodila u istoj rečenici.²⁷⁰ Piše da na zapadu obitavaju krokodili koji su poznati po svom zastrašujućem dahu²⁷¹ i vodenkonji koji posjećuju rijeke. Gerald navodi samo zastrašujući dah krokodila, što je opet povezano s ovim legendama budući da se radi o ustima životinje. Dakle, kod Herodota kolibrić čisti zube krokodila, kod Plinija Starijeg mala ptica čisti krokodilu zube i *echinemon* napada krokodila kroz usta, a u Fiziologu *niluus* napada ulazeći u usta krokodila, a *echinemon* napada zmaja. Fiziologov *niluus* i *echinemon* pripremaju se na isti način za borbu.

Echinemon u prijevodu s grčkog može značiti vidra.²⁷² *Niluus* kojeg spominje Fiziolog bi također mogao biti vidra. Opisuje *niluusa* kao životinju koja živi u vodi i nalikuje psu. Fiziologov opis *niluusa* odgovora današnjem izgledu vidre; živi u vodi i nalikuje psu. Ako pretpostavimo da je *echinemon* vidra i da je *niluus* isto vidra, sve je puno jasnije.

Autor Fiziologa je možda preuzeo priču o krokodilu i kolibriću od Herodota, s time da je umjesto kolibrića u usta krokodila smjestio opasnu vidru koja napada. Postoji mogućnost i da je zmaj Fiziologa kojega je vidra napala zapravo krokodil. „Vidra je gotovo uvijek ilustrirana s glavom unutar krokodila i s repom koji viri iz usta krokodila. Islandski Fiziolog

²⁶⁸ *Crocodile*, The Medieval Bestiary, 2011., (<http://www.bestiary.ca/beasts/beat146.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019.

²⁶⁹ *Crocodile*, The Medieval Bestiary, 2011., (<http://www.bestiary.ca/beasts/beat146.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019

²⁷⁰ *De venenorum ibidem malitia, caput XXXVI.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 69.

²⁷¹ Staro vjerovanje govori kako su krokodili mamili plijen mirisom svog daha. Thomas Forester, *Giraldus Cambrensis The topography of Ireland*, In parentheses Publications Medieval Latin Cambridge, Ontario, 2009., str. 30., (http://www.yorku.ca/inpar/topography_ireland.pdf), pristupljeno 1. 3. 2019.

²⁷² *Ichneumon*, The Medieval Bestiary, 2011., (<http://www.bestiary.ca/beasts/beat541.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019.

opisuje vidru kao pticu, s perjem u ustima krokodila i ptičjom glavom koja izlazi iz trbuha. Nekoliko bestijarnih rukopisa prikazuje vidru kao zmiju.²⁷³

6.3.13. Vrana

Slijedi poglavlje o vrani. Fiziolog kaže da vrana ima samo jednog partnera i ako umre, neće pronaći novog. Gerald pak piše da vrane prema prirodnom instinktu noću dežuraju u smjenama radi sigurnosti. Stoje na jednoj nozi, a u drugoj drže kamen, kako bi ih pad kamena probudio ukoliko padnu u san za vrijeme smjene. Svojim plačem vrana upozorava na opasnost.²⁷⁴

Prema Pliniju, kada vrane odmaraju po noći, imaju stražare koji drže kamen, a ukoliko stražar zaspi, pad kamena ga probudi. Izidor ponavlja istu priču.²⁷⁵ Zaključujem kako je Gerald čitao Plinija ili Izidora kad je pisao poglavlje o vranama. Nije se služio Fiziologom.

6.3.14. Jelen

Za jelena Fiziolog kaže da je neprijatelj zmaja. Zmaj nikad neće doći u kuću u kojoj se nalaze dlaka ili pokopane kosti jelena. Ostatak poglavlja čine alegorije i biblijski citati. Gerald opisuje jelene iz Irske kao životinje koje su toliko debele da ne mogu brzo trčati.²⁷⁶ Oni vitkiji ponosno drže glavu. Daje vrlo malo podataka o jelenima. Nastavlja poglavlje opisujući zečeve i druge divlje životinje. Nisam pronašla sličnosti s Fiziologom u priči o jelenu. Gerald ne piše alegorije o jelenu i zmaju, niti spominje zmaja.

6.3.15. Žaba

²⁷³ Hydrus, The Medieval Bestiary, 2011., (<http://www.bestiary.ca/beasts/beast272.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019.

²⁷⁴ *De grue, ejusque natura, caput XIV.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 46.

²⁷⁵ Crane, The Medieval Bestiary, 2011., (<http://bestiary.ca/beasts/beast234.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019.

²⁷⁶ *De feris, earumque naturis, caput XXIV.*, James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867., str. 57.

U Fiziologu postoje dvije vrste žaba. Jedna vrsta obitava na sušnom području, dok druga živi u vodi. Ako žaba koja živi na sušnom području pokisne, umrijet će. Ako vodene žabe pogledaju u sunčeve zrake i ugriju se, smočit će se u potoku. Slijede alegorije.

Gerald u poglavlju o gmazovima kaže da u Irskoj nema žaba.²⁷⁷ Ipak poglavlje nakon gmazova Gerald posvećuje žabi.²⁷⁸ Dok je bio u Irskoj, pronađena je žaba koja je živa donesena na sud. Pronalazak žabe protumačio se kao znak loših vijesti. Ljudi su smatrali kako žaba najavljuje dolazak suparnika Engleza i sukob. Nitko nije pomislio da je žaba ikad bila rođena u Irskoj jer u Irskoj blato ne sadrži sjemenke kojima se žabe hrane. Gerald smatra kako je žaba donesena u Irsku brodom.

U poglavljima o reptilima Gerald ne piše alegorije. Opisuje ono što je vidio i čuo. Nema sličnosti s Fiziologom. Danas u Irskoj postoji samo jedna vrsta žabe. Može preživjeti i u vodi na kopnu.²⁷⁹

6.4. Zaključno o izvorima Geraldovih opisa faune

Ne možemo utvrditi da je Gerald zaista koristio Fiziologa kao izvor, no nemoguće je zanemariti mogućnost da ga je doista čitao, jer primjeri koje sam predstavila ukazuju da postoje podudarnosti u opisu životinja. Primjerice, i Fiziolog i Gerald spominju obnovljenu mladost orla, mudru zmiju i jednostavnu golubicu. Moguće je da je Fiziolog došao neposredno do Geralda, kroz neku drugu knjigu ili enciklopediju. Pretpostavljam da je Gerald čitao Plinija Starijeg ili Izidora, a možda i obojicu. Geraldova lasica ubija baziliska pogledom, kao Plinijeva i Izidorova, dok ona kod Fiziologa rađa kroz uši. Vrana koja dežura po noći kod Geralda je ista kao i ona kod Plinija i Izidora, a kod Fiziologa ne dežura.

Priča o jednorogu koji se lovi uz pomoć djevice nalazi se kod Fiziologa i Izidora. Gerald također spominje jednoroga kao životinju koju se lovi ljubavlju djevice. Gerald prenosi podatak o jednorogu kao istinu, bez ikakvoga dodatnog objašnjenja. Možemo zaključiti kako je pročitao priču o jednorogu kod Fiziologa ili Izidora. O dabru koji si odgrize

²⁷⁷ *Ranae in Gallia et Italia clamosae et garrulae, in Britanniae mutae, in Hibernia nulla. De vermibus eorumque defectibus, et venenosis omnibus hic defientibus, caput XXVIII.*, isto, str. 62.

²⁷⁸ *De rana in Hibernia nuper inventa, caput XXXII.*, isto, str. 65.

²⁷⁹ Irish Peatland Conservation Council, *Frogs*, (<http://www.ipcc.ie/a-to-z-peatlands/frogs/>), pristupljeno 15. 2. 2019.

testise ako ga lovi lovac pišu Fiziolog, Plinije i Izidor. Plinije spominje i okus dabrova repa. Gerald smatra kako si dabar odgrize testise kad je u opasnosti. Opisuje izgled i okus dabrova repa. Dakle ne možemo sa sigurnošću zaključiti iz kojega djela Gerald preuzima informacije o dabru. Možemo pretpostaviti da je o dabru pročitao kod Plinija, budući da i Gerald i Plinije spominju okus dabrova repa. Međutim, u poglavlju o panteri Gerald ne preuzima informacije od navedenih autora, već opisuje panteru kao opasnu životinju. I u drugim poglavljima, kao što su ona o lavu, sovi, jarebici, hijeni i žabi Gerald ne preuzima informacije od spomenutih autora, već prenosi priče kojima je svjedočio ili o kojima je slušao.

U srednjem vijeku je od velike važnosti bila i usmena predaja. Postoji mogućnost da je Gerald dio priča koje iznosi u *Topografiji Irske* čuo od lokalnog stanovništva. U predgovoru navodi kako za prva dva dijela knjige nije koristio irske izvore niti bilo koje druge, već da je do svih informacija došao vlastitim istraživanjem. Nadbiskupu Baldwinu govori kako je djelo napisao uz pomoć božje inspiracije. Gerald ne spominje Fiziologa, Plinija ili Izidora kao izvore znanja kojima se služio za pisanje knjige. Unatoč tome, možemo pretpostaviti da je Gerald usvojio znanje iz Fiziologa, Plinija i Izidora kao istinu koju je prenio u *Topografiji*.

8. ZAKLJUČAK

Gerald de Barry, poznatiji pod imenom Gerald od Walesa (*Giraldus Cambrensis*), bio je izrazito ponosan srednjovjekovni klerik. Od ranoga djetinjstva privlačile su ga književnost i crkva. Cijeli život Gerald je nastojao postati biskup Sv. Davida te se za taj položaj borio sve do starosti. Njegov kršćanski pogled na život očituje se u njegovim djelima. Jedno od njegovih najznačajnijih djela je *Topografija Irske*. Gerald je otkrio kako postoji kutak na zemlji koji su mnogi autori zanemarili, a to je upravo Irska. Ne čudi da je bio zainteresiran za Irsku budući da je velik broj članova njegove obitelji sudjelovao u normanskoj invaziji.

U djelu *Topografija Irske* vrlo lako se mogu prepoznati Geraldovi srednjovjekovni kršćanski nazori. Djelo obiluje alegorijama koje su putokazi za moralno kršćansko ponašanje. Među učenim ljudima bio je izrazito popularan. Geraldov svijet podijeljen je na crno i bijelo, odnosno sve shvaća ili kao dobro ili kao zlo. Njegove priče pune su fantastičnih elemenata. U djelu razlikuje događaje kojima je sam svjedočio te one koje je čuo usmenom predajom. Njegovo djelo shvaćalo se kao apsolutna istina, što je začudilo Geralda jer ni sam nije vjerovao u sve stvari koje je čuo. Tijekom povijesti njegova djela nisu čitatelje ni povjesničare ostavljala ravnodušnima. Irska se godinama opisivala uz pomoć njegove *Topografije*.

Gerald je smatrao kako je njegova dužnost kao povjesničara iznijeti sve ono bitno što je vidio, odnosno otkrio. Isto tako, Geraldov cilj je osigurati argument da Irska treba disciplinu i reformu, odnosno prikazati normansko osvajanje kao nužni korak za daljnji napredak Irske. U konačnici, bio je sklon pretjerivanju i uveličavanju bez kritičkog osvrta. Smatram kako je Geraldu najbitnije bilo povezati navedene pripovijesti s crkvenom istinom. Unatoč brojnim znanstveno neutemeljenim činjenicama i pričama koje se nalaze u djelu, ono je izrazito vrijedno jer nam daje uvid u promišljanje jedne od najutjecajnijih osoba 12. stoljeća u Britaniji i općenito jedne od značajnih intelektualnih figura srednjega vijeka.

9. POPIS LITERATURE

1. *A new history of Ireland: II Medieval Ireland*, Art Cosgrove, Clarendon Press – Oxford 1987.
2. Apulej, *Zlatni magarac*, prijevod: Vilhar Albin, Stvarnost, Zagreb, 1969.
3. Arhiđakon Toma, *Historia Salonitana – Povijest salonitanskih i splitskih prvosvećenika*, prijevod Perić Olga, Književni krug Split, 2003.
4. Bagić, Krešimir, *Rječnik stilskih figura*, Školska knjiga, Zagreb, 2012.
5. *Basilisk, The Medieval Bestiary*, 2011., (<http://bestiary.ca/beasts/beat265.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019.
6. *Beaver, The Medieval Bestiary*, 2011., (<http://bestiary.ca/beasts/beat152.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019.
7. Bhreathnach, Edel, *The kingship and landscape of Tara*, Four Courts Press for The Discovery Programme, 2005., (<https://books.google.hr/books?id=rpVnAAAAMAAJ&q=o%27meara+giraldu+cambrensis&dq=o%27meara+giraldu+cambrensis&hl=hr&sa=X&ved=0ahUKEwjZ3eK66PLhAhVhpYsKHbe3CkkQ6AEIWDah>), pristupljeno 28. 4. 2019.
8. Biblija, *Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*, prijevod Vrtarić Ivan, Gute Botschaft Verlag i Živa riječ, Rijeka, 2016.
9. Black, Jeremy, *Povijest britanskih otoka*, prijevod Pavlić Vedran, Grapa, Zagreb, 2004.
10. Burkhardt, Stefan, Forester Thomas, *Norman tradition and transcultural heritage*, Routledge Taylor and Francis group, London and New York, 2016., (<https://books.google.hr/books?id=fxk3DAAQBAJ&pg=PA262&lpg=PA262&dq=o%27meara+gerald+cambrensis&source=bl&ots=L7DszUI-V&sig=ACfU3U3den94F8WcSf0rl7AQBi5EfjKM6g&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwi7o-f2573gAhUXAhAIHRLaCawQ6AEwDHoECAMQAQ#v=onepage&q=o'meara%20gerald%20cambrensis&f=false>), pristupljeno 2. 5. 2019.
11. Butler, H. E., *The autobiography of Gerald of Wales*, The Boydell Press, Woodbridge, 2005.
12. Byrne, Aisling, *Gerald of Wales*, 2017. (<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/9781118396957.wbemlb239>), pristupljeno 14. 3. 2019.
13. Cornell, Tim, *The fragments of the Roman Historians, Volume I*, Oxford University Press, (https://books.google.hr/books?id=U38fAgAAQBAJ&pg=PA122&lpg=PA122&dq=solinus+4th+century&source=bl&ots=uyGw1W9FX9&sig=ACfU3U1WhicZP0U4m11CSFZ_0vZ0LdlEHg&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwiJ68qYm_jhAhXwy6YKHUEOCIoQ6AEwA3oECAUQAQ#v=onepage&q=solinus%204th%20century&f=false), pristupljeno 30. 4. 2019.

14. Crane, *The Medieval Bestiary*, 2011., (<http://bestiary.ca/beasts/beat234.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019.
15. Crnčević, Ante, *O simbolizmu ptica u kršćanskoj tradiciji*, Živo vrelo, Hrvatski institut za liturgijski partoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji, Zagreb, 2014., (http://www.hilp.hr/dokumenti_zivo_vrelo_upload/20150112/zivo_vrelo201501120936220.pdf), pristupljeno 15. 2. 2019.
16. *Crocodile, The Medieval Bestiary*, 2011., (<http://www.bestiary.ca/beasts/beat146.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019.
17. Curran, Bob, *Werewolves: A Field Guide to Shapeshifters, Lycanthropes, and Man-beasts*, Career Press, New Jersey, 2009. (<https://books.google.co.in/books?id=r9tEDwAAQBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q=giraldus%20cambrensis&f=false>), pristupljeno 7.4. 2019.
18. D' Alton, John, *The history of Ireland from the earliest period to the year 1245.*, Published by the author, Dublin, 1845., (<https://books.google.hr/books?id=csY9AAAACAAJ&pg=PA21&lpg=PA21&dq=Tigernach+and+lough+neagh&source=bl&ots=1PtQR-10XC&sig=ACfU3U08RtJhju8nRCk9ID-SPg24u3x2SQ&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwj4KqU2qThAhVhLYsKHfq3AOAQ6AEwBnoECAgQAQ#v=onepage&q=Tigernach%20and%20lough%20neagh&f=false>), pristupljeno 15. 3. 2019.
19. Dimock, James F., *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London, 1867.
20. Documenta Catholica Omnia, Cooperatorum Veritatis Societas, 2006., (http://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_1175-1175_Petrus_Comestor_Historia_Scholastica_MLT.pdf.html), pristupljeno 15. 5. 2019.
21. Eco, Umberto, *Umjetnost i ljepota u srednjovjekovnoj estetici*, Institut za povijest umjetnost, Zagreb, 2007.
22. Filipović, Marijan, *Rječnik stranih riječi*, Mladost, Zagreb, 1983.
23. Ford, John, *The Life of Wulfric of Haselbury, Anchorite*, Liturgical Press, Collegeville Minnesota, 2011., (https://books.google.hr/books?id=7nQZhQSIUIMC&pg=PA11&lpg=PA11&dq=cantebury+baldwin+1184+name&source=bl&ots=ecQISTnRmu&sig=ACfU3U0CgCfv5cts6rxI2joDzicrM_S_AA&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwiTz7eU7O_hAhVHcZoKHa4LAFgQ6AEwDHoECAUQAQ#v=onepage&q=canterbury%20baldwin%201184%20name&f=false), pristupljeno 27. 4. 2019.
24. Forester, Thomas, *Giraldus Cambrensis The topography of Ireland*, In parentheses Publications Medieval Latin Cambridge, Ontario 2009. (http://www.yorku.ca/inpar/topography_ireland.pdf), pristupljeno 1. 3. 2019.
25. Galić, Kakkonen Gordana, *Čistilište svetog Patrika u Lough Dergu*, 2007., (<https://hrcak.srce.hr/24856>), pristupljeno 10. 3. 2019.
26. Gerald Of Wales, *The history and topography of Ireland*, prijevod O' Meara John, Penguin group, London, 1982.

27. Giralduſ Cambrenſiſ (?1146-?1223), (<http://www.ricorso.net/rx/azdata/authors/g/Giralduſ/life.htm>), priſtuſljeno 6. 2. 2019.
28. Giralduſ Cambrenſiſ, *The itinerary and deſcription of Wales*, prijevod J. M. Dent, London, 1908., (<https://archive.org/details/itinerarythroug00giraouft/page/n11>), priſtuſljeno 15. 3. 2019.
29. Halbouni, Ranya, *The Treasured Testicles of the Medieval Beaver, Book of beasts*, 2018., (<http://blogs.getty.edu/iris/the-treasured-testicles-of-the-medieval-beaver/>), priſtuſljeno 17. 2. 2019.
30. Hayden, Mary T., *Giralduſ Cambrenſiſ, Studies: An Irish Quarterly Review*, Vol. 24, No. 93, 1935. (https://www.jstor.org/stable/30097162?seq=1#page_scan_tab_contents), priſtuſljeno 15. 3. 2019.
31. Hoſu, Stjepan, *Povijest ſvjetske knjiſevnoſti, Srednjovjekovna latinska knjiſevnoſt*, urednik Vladimir Vratović, knj. 2, Mladost, Zagreb, 1977.
32. *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleſa, (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=28094>), priſtuſljeno 1. 4. 2019.
33. *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleſa, (<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=1513>), priſtuſljeno 19. 5. 2019.
34. Hydrus, *The Medieval Bestiary*, 2011., (<http://bestiary.ca/beasts/beast272.htm>), priſtuſljeno 17. 2. 2019.
35. Hyena, *The Medieval Bestiary*, 2011., (<http://bestiary.ca/beasts/beast153.htm>), 17. 2. 2019.
36. *Ichneumon, The Medieval Bestiary*, 2011., (<http://www.bestiary.ca/beasts/beast541.htm>), priſtuſljeno 17. 2. 2019.
37. Irish Peatland Conservation Council, *Frogs*, (<http://www.ipcc.ie/a-to-z-peatlands/frogs/>), priſtuſljeno 15. 2. 2019.
38. Johnson, Ben, *History Magazine, Princess Nest* (<http://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofWales/Princess-Nest/>), priſtuſljeno 1. 3. 2019.
39. Kapetanović, Amir, *Tragovima srednjovjekovnoga bestijarija u Hrvata*, Filologija 42, Zagreb 2004., (<https://hrcak.srce.hr/file/231260>), priſtuſljeno 17. 2. 2019.
40. Leeming, David, *Oxford Companion to World Mythology*, Oxford University Press, 2005., (<https://books.google.hr/books?id=iPrhBwAAQBAJ&pg=PA206&lpg=PA206&dq=caesara+noahs+granddaughter&source=bl&ots=VOBzkmwBiD&sig=ACfU3U3GL3czPiSnm6hYC9GmE4MkdcQCcw&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwi0sNr0u6fhAhUilosKHc4pBncQ6AEwC3oECACQAQ#v=onepage&q=caesara%20noahs%20granddaughter&f=false>), priſtuſljeno 20. 3. 2019.
41. Lennon, Allen Joseph, *Irish Orientalism: A Literary and Intellectual History*, Syracuse University Press, New York, 2004., (<https://books.google.hr/books?id=XeExr2wrd8IC&pg=PA402&lpg=PA402&dq=de+rebus+hibernicus+stanyhurst&source=bl&ots=0lh-ogNbb&sig=ACfU3U2Z0NdetsmTbAaEm3U5mq8oUdTV7g&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwiei7i0-cLhAhVJl4sKHR->

- [QD24Q6AEwCnoECAQQAQ#v=onepage&q=giraldus%20cambrensis&f=false](https://books.google.hr/books?id=QD24Q6AEwCnoECAQQAQ#v=onepage&q=giraldus%20cambrensis&f=false)), pristupljeno 20. 4. 2019.
42. Lough Neagh, (<http://www.sacred-texts.com/neu/celt/ali/ali212.htm>), pristupljeno 20. 3. 2019.
43. Lynch, John, *Cambrensis Eversus*, University Press, Dublin 1848., prijevod Kelly Mathew, (https://books.google.hr/books?id=_YkJAAAAIAAJ&pg=PA95&lpg=PA95&dq=apologia+pro+hibernia&source=bl&ots=5d0i7tuAQV&sig=ACfU3U0P7Qr6vvtLWiLIDhKgIo0A41GsqA&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwi45dCvsMDhAhUxmYsKHdBBD4oQ6AEwC3oECAgQAQ#v=snippet&q=apologia%20pro%20hibernia&f=false), pristupljeno, 20. 4. 2019.
44. Meadows, David, *The cure for idiocy*, Rogueclassicism, 2008., (<http://www.atrium-media.com/roguclassicism/Posts/00008193.html>), pristupljeno 17. 2. 2019.
45. Moody, Theodore William i Martin, Francis Xavier, *Povijest Irske*, prijevod Pavlić Vedran, Grapa Zagreb, 2003.
46. Neville, Peter, *A traveller's History of Ireland*, Gloucestershire: The Windrush Press, 1992.
47. O Croinin, Daibhi, *Early medieval Ireland 400.-1200.*, Routledge, London and New York, 2013., (https://books.google.hr/books?redir_esc=y&hl=hr&id=KmNcAgAAQBAJ&q=giraldus+cambrensis#v=snippet&q=giraldus%20cambrensis&f=false), pristupljeno 7. 4. 2019.
48. Panther, *The Medieval Bestiary*, 2011., (<http://www.bestiary.ca/beasts/beast79.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019.
49. *Physiologus, A Medieval Book of Nature Lore*, University of Chicago press, 2009.
50. *Polychronicon Ranulphi Higden monachi Cestrensis*, prijevod Trevisa John, (https://archive.org/stream/polychroniconra00lumbgoog/polychroniconra00lumbgoog_djvu.txt), pristupljeno 15. 3. 2019.
51. *Proleksis enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013., (<http://proleksis.lzmk.hr/7771/>), pristupljeno 19. 5. 2019.
52. Rabenstein, Katherine I., *St. Patrick Catholic Church, Saint of the Day*, 2007.-2008., (<http://www.saintpatrickdc.org/ss/0120.shtml#fech>), pristupljeno 30. 4. 2019.
53. Reed, Emily, *Animals in the Bedroom: Bestiality in Medieval Thought, Literature, and Art*, Big Reads, Literature & Film, 2017., (<https://www.google.com/url?q=https://culturised.co.uk/2017/06/animals-in-the-bedroom-bestiality-in-medieval-thought-literature-and-art/&source=gmail&ust=1558631782083000&usg=AFQjCNG9QOMTCEyb6UDkEon0RQVYjH0wDg>), pristupljeno 15. 5. 2019.
54. Relitz, Chris, *Antichrist Osiris: the History of the Luciferian Conspiracy*, 2012., (<https://books.google.hr/books?id=RIm7AwAAQBAJ&pg=PA294&lpg=PA294&dq=caesara+noahs+granddaughter&source=bl&ots=KSZYbtG1ME&sig=ACfU3U0V-9UVlcNZg8gI2KjKI2WkY8wiA&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwi0sNr0u6fhAhUilosKHc4pBncQ6AEwB3oECAkQAQ#v=onepage&q=caesara%20noahs%20granddaughter&f=false>), pristupljeno 25. 3. 2019.

55. *Saint Brendan Celtic abbot*, *Encyclopaedia Britannica*, 2019., (<https://www.britannica.com/biography/Saint-Brendan>), pristupljeno 15. 5. 2019.
56. Simon, Matt, *Fantastically wrong: why people used to think beavers bit off their own testicles*, 2014. (<https://www.wired.com/2014/10/fantastically-wrong-people-used-think-beavers-bit-testicles/>), pristupljeno 17. 2. 2019.
57. Sir Brown, Thomas, *Pseudodoxia Epidemica, Of the bever, chap. IV.*, (<http://penelope.uchicago.edu/pseudodoxia/pseudo34.html>), pristupljeno 15. 2. 2019.
58. Slater, Sharon, *The bearded lady of Limerick*, 2016., (http://limerickslife.com/wp-content/uploads/2016/05/11737906_973942375980272_1024082018837975811_n.jpg), pristupljeno 15. 5. 2019.
59. Solar, Milivoj, *Književni leksikon : pisci - djela – pojmovi*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., (https://www.knjiznica.hr/pitajte-knjiznicare/pretrazivanje/pitanje.php?pitanje=19794&target=%2Fpitajte-knjiznicare%2Fpretrazivanje%2Findex.php%3Fsearch_word%3D%26polje%3Dall%26offset%3D0%26submit%3D&fbclid=IwAR1gy9HxsneQEhLg8EDT_TIZnkqCuG9pXv3AqrjOe2tUSRycDN0vzjmsQk), pristupljeno 1. 5. 2019.
60. *St. Beoc, Abbot*, 2008.-2014., (<http://celticsaints.org/2014/0101a.html>), pristupljeno 30. 4. 2019.
61. *St. Natalis, Abbot in Ireland*, 2008.-2014., (<http://celticsaints.org/2014/0101a.html>), pristupljeno 2. 5. 2019.
62. *Sveti Kolumban*, (<http://zupajastrebarsko.hr/svetac.asp?id=495>), pristupljeno 30. 4. 2019.
63. Šaško, Ivan, *Lav i grifon – životinje s dvoznačnom simoblikom, Živo vrelo*, Hrvatski institut za liturgijski partoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji, Zagreb, 2014., (http://www.hilp.hr/dokumenti_zivo_vrelo_upload/20150112/zivo_vrelo201501120936220.pdf), pristupljeno 15. 2. 2019.
64. *The Irish Ecclesiastical journal*, Volume V., Dublin, 1849., (https://books.google.hr/books?id=_OpHAQAAMAAJ&pg=PA77&dq=tigernach+annalist&hl=hr&sa=X&ved=0ahUKEwj84_OCn_jhAhXpk4sKHbz9AD0Q6AEISjAF#v=onepage&q=tigernach%20annalist&f=false), pristupljeno 30. 4. 2019.
65. *Weasel, The Medieval Bestiary*, 2011., (<http://bestiary.ca/beasts/beast150.htm>), pristupljeno 17. 2. 2019.
66. Wright, Thomas, *The historical works of Giraldus Cambrensis*, George Bell & Sons, London, 1905.
67. Zoološki vrt Palić, *Sisari hijena*, 2019., (<http://zoopalic.com/zivotinje/sisari/hijena/>), pristupljeno 20. 2. 2019.

10. PRILOZI

PRILOG 1. – Geraldova poglavlja *Topografije Irske*

Topographia Hiberniae

Distinctio prima

- [Cap. I.] *De situ Hiberniae; variaque ejusdem natura.*
- [Cap. II.] *De Hispanico mari, duobus brachiis Britanniam et Hiberniam complectente.*
- [Cap. III.] *De variis Solini, Horosii, et Ysidori sententiis; quibusdam veris, quibusdam erroneis.*
- [Cap. IV.] *De qualitate Hiberniae, et inaequalitate.*
- [Cap. V.] *De glebae fertilitate.*
- [Cap. VI.] *De ventositate, et pluviositate, earumque causis.*
- [Cap. VII.] *De fluminibus novem principalibus; et aliis pluribus nuper emersis.*
- [Cap. VIII.] *De lacubus et eorum insulis.*
- [Cap. IX.] *De marinis, et fluvialibus, et lacum piscibus; eorumque defectibus.*
- [Cap. X.] *De piscibus novis, et alibi non inventis.*
- [Cap. XI.] *De avibus, earumque defectibus.*
- [Cap. XII.] *De accipitre, falcone, et niso, eorumque natura.*
- [Cap. XIII.] *De aquila, ejusque natura.*
- [Cap. XIV.] *De grue, ejusque natura.*
- [Cap. XV.] *De bernacis ex abiete nascentibus; earumque natura.*
- [Cap. XVI.] *De avibus biformibus, earumque naturis.*
- [Cap. XVII.] *De avibus quasi adulterinis, et non veris.*
- [Cap. XVIII.] *De martinets, earumque naturis.*
- [Cap. XIX.] *De cygnis, et ciconiis, earumque naturis.*
- [Cap. XX.] *De avibus, hiemali tempore non comparentibus.*
- [Cap. XXI.] *De cicadis, quae decapitatae dulcius canunt, diuque mortuae per se reviviscunt.*
- [Cap. XXII.] *De cornicibus hic variis, earumque naturis.*
- [Cap. XXIII.] *De croeriis hic albis, earumque naturis.*
- [Cap. XXIV.] *De feris, earumque naturis.*
- [Cap. XXV.] *De taxo, ejusque natura.*
- [Cap. XXVI.] *De castore, ejusque natura.*
- [Cap. XXVII.] *De mustelis, earumque naturis.*
- [Cap. XXVIII.] *De vermibus, eorumque defectibus, et venenosis omnibus hic deficientibus.*
- [Cap. XXIX.] *De venenosis vermibus, qui huc allati statim moriuntur, et toxico malitiam amittente.*
- [Cap. XXX.] *De pulvere terrae istius venenosos vermes necante.*

[Cap. XXXI.] *De corrigiis terrae isitus contra venena conferentibus.*
[Cap. XXXII.] *De rana in Hibernia nuper inventa.*
[Cap. XXXIII.] *De variis insulae laudibus, terraeque naturis.*
[Cap. XXXIV.] *De comparatione orientis et occidentis.*
[Cap. XXXV.] *Quod omnia elementa in oriente pestifera.*
[Cap. XXXVI.] *De venenorum ibidem malitia.*
[Cap. XXXVII.] *De aeris nostri elementia incomparabili.*
[Cap. XXXVIII.] *De laudabilibus hic quarundam rerum defectibus.*
[Cap. XXXIX.] *Quod fons venenorum in oriente.*
[Cap. XL.] *Quod occidentalia commoda sunt orientalibus praeferenda.*

Distinctio secunda, de mirabilibus Hiberniae et miraculis

[Cap. I.] *De Hibernico mari undosissimo; variisque fluxibus ejusdem et refluxibus.*
[Cap. II.] *De contrariis aequoreis fluxibus in Hibernia et Britannia.*
[Cap. III.] *Quod luna tam liquores moderatur quam humores.*
[Cap. IV.] *De duabus insulis; in quarum altera nemo moritur; in alteram feminei sexus animal non intrat.*
[Cap. V.] *De insula, cujus pars una bonis, altera malis spiritibus est frequentata.*
[Cap. VI.] *De insula, ubi hominum corpora sub divo posita non putrescunt.*
[Cap. VII.] *De mirandis fontium naturis.*
[Cap. VIII.] *De duobus, Britanniae scilicet Armoricae, et Scilicae, fontibus admirandis.*
[Cap. IX.] *De lacu magno, miram originem habente.*
[Cap. X.] *De pisce, tres dentes aureos habente.*
[Cap. XI.] *De insulis borealis, quarum fere omnium dominium Norwagienses habent.*
[Cap. XII.] *De insula primo instabili, tandem per ignem stabili facta.*
[Cap. XIII.] *De Yslandia, quae gentem brevilocum et veridicam habet, et juramento non utentem.*
[Cap. XIV.] *De voragine maris naves absorbente.*
[Cap. XV.] *De Mania insula, quae, ratione venenosorum vermium, quos admittit, Britanniae censetur applicanda.*
[Cap. XVI.] *Quod longe post diluivium, nec subito sed paulatim, et quasi per eluvionem, insulae natae sunt.*
[Cap. XVII.] *De Tyle, occidentali insula; quae apud orientales est famosissima, cum occidentalibus sit prorsum incognita.*
[Cap. XVIII.] *De chorea gigantum, ab Hibernia in Britanniam translata.*
[Cap. XIX.] *De mirabilibus nostri temporis. Et primo, de lupo cum sacerdote loquente.*
[Cap. XX.] *De muliere barbata, et in tergo cristata.*
[Cap. XXI.] *De semibove viro semiviroque bove.*
[Cap. XXII.] *De vacca cervina.*
[Cap. XXIII.] *De hirco ad mulierem accedente.*
[Cap. XXIV.] *De leone mulierem adamante.*

- [Cap. XXV.] *De gallis aliter in Hibernia quam alibi vociferantibus.*
- [Cap. XXVI.] *De lupis in Decembri catulos habentibus.*
- [Cap. XXVII.] *De corvis et ululis circu Natale pullos habentibus.*
- [Cap. XXVIII.] *De miraculis; et primo de pomis, et corvis, et merula sancti Keivini.*
- [Cap. XXIX.] *De cercellis sancti Colemanni, quasi mansuetis, et ad injurias fugitivis.*
- [Cap. XXX.] *De lapide, vinum quotidie miraculose continente.*
- [Cap. XXXI.] *De pulcibus, a sancto Nannano deportatis.*
- [Cap. XXXII.] *De ratis, per sanctum Yvorum a Ferneginam expulsis.*
- [Cap. XXXIII.] *De campana fugitiva.*
- [Cap. XXXIV.] *De variis Kildariae miraculis, et primo de igne quasi inextinguibili, cinereque non excrescente.*
- [Cap. XXXV.] *De igne a Brigida sua nocte servato.*
- [Cap. XXXVI.] *De sepe circa ignem; intra quem mas non intrat.*
- [Cap. XXXVII.] *De falcone Kildariae, quasi domestico et mansueto.*
- [Cap. XXXVIII.] *De libro miraculose conscripto.*
- [Cap. XXXIX.] *De libri compositione.*
- [Cap. XL.] *De mirandis sanctorum refugiis.*
- [Cap. XLI.] *De saltu salmonis.*
- [Cap. XLII.] *De modo saliendi.*
- [Cap. XLIII.] *De vita sancti Brendani.*
- [Cap. XLIV.] *Miracula nostri temporis. De cruce Dubliniae loquente, et testimonium veritati perhibente.*
- [Cap. XLV.] *De eadem cruce immobili facta.*
- [Cap. XLVI.] *De denario cruci oblato bis resiliente, et tertio post confessionem remanente; et ocreis ferreis miraculose restitutis.*
- [Cap. XLVII.] *De phrenetico apud Fernas, verbis de praeterito futura praedicente.*
- [Cap. XLVIII.] *De sagittario, qui sepe Brigidae transiliit, insaniente; et alio tibiam amittente.*
- [Cap. XLIX.] *De tritici semine, per imprecationem Corcagiensis episcopi non proveniente; et anno sequente in siliginem miraculose converso.*
- [Cap. L.] *De Philippo Wigorniensi, apud Archmaciam passione percusso, et Hugone Tyrello divinitus flagellato.*
- [Cap. LI.] *De molendino, quod nec diebus dominicis, nec de furto vel rapina quicquam molit.*
- [Cap. LII.] *De molendino quod feminae non intrant.*
- [Cap. LIII.] *De duobus equis, qui avenam de eodem molendino raptam comedentes statim interierunt.*
- [Cap. LIV.] *De sagittariis apud Fineglas divinitus condemnatis.*
- [Cap. LV.] *Quod sancti terrae istius animi vindicis esse videntur.*

Incipit distinctio tertia, de terrae istius habitatoribus

- [Cap. I.] *De primo adventu; Caesaræ scilicet, neptis Noe, ante diluvium.*
- [Cap. II.] *De secundo adventu; Bartholani scilicet, trecentis annis post diluvium.*
- [Cap. III.] *De tertio adventu; Nemedi scilicet, a partibus Scithiae, cum quattuor filiis suis.*

- [Cap. IV.] *De quarto adventu; quinque scilicet fratrum et filiorum Dela.*
- [Cap. V.] *De primo Hiberniae monarcha, scilicet Slanio.*
- [Cap. VI.] *De quinto adventu, quattuor scilicet filiorum Milesii regis, de partibus Hispaniae. Et qualiter Herimon et Heberus regnum inter se diviserunt.*
- [Cap. VII.] *De fratrum inter se discordia; et qualiter, interfecto Hebero, de Hiberniensi populo primus Herimon monarcha fuit.*
- [Cap. VIII.] *De Gurguntio Britonum rege, qui Basclenses in Hiberniam transmisit, et eandem ipsis inhabitandam concessit.*
- [Cap. IX.] *De triplici novo jure.*
- [Cap. X.] *De gentis istius natura, moribus, et cultu.*
- [Cap. XI.] *De gentis istius in musicis instrumentis peritia incomparabili.*
- [Cap. XII.] *De commodis et effectibus musicae.*
- [Cap. XIII.] *De primis musicae consonantiae inventoribus.*
- [Cap. XIV.] *De musicorum instrumentorum cultore praecipuo et ornatore.*
- [Cap. XV.] *De nomine musicae.*
- [Cap. XVI.] *Quot reges ab Herimone ad Patricii adventum regnaverunt. Et quod insula per ipsum ad fidem est conversa.*
- [Cap. XVII.] *Quod archiepiscopi nulli in Hibernia fuerunt, ante adventum Johannis Papironis: qui quattuor pallia in Hibernia plantavit.*
- [Cap. XVIII.] *Quod tria corpora, Patricii scilicet, Columbae, et Brigidae, apud Ultoniam, in Dunensi civitate, his nostris diebus inventa sunt et translata.*
- [Cap. XIX.] *De Hiberniensibus in fidei rudimentis incultissimis.*
- [Cap. XX.] *De eorum nequitiiis et proditionibus.*
- [Cap. XXI.] *De securi; quam semper in manu quasi pro baculo bajulant.*
- [Cap. XXII.] *De argumento nequitiae; et novo desponsationis modo.*
- [Cap. XXIII.] *Quod alumnos et collactaneos diligunt; fratres et cognatos persequuntur.*
- [Cap. XXIV.] *De advenis quoque eodem vitio contaminatis.*
- [Cap. XXV.] *De novo et enormi regni et dominii confirmationis modo.*
- [Cap. XXVI.] *De multis in insula nunquam baptizatis; et ad quos nondum fidei doctrina pervenit.*
- [Cap. XXVII.] *De clero Hiberniae, in multis laudabili. Quod ubi vina dominantur, Venus non regnat.*
- [Cap. XXVIII.] *De prelatiis ex pastoralis negligentia corripiendis.*
- [Cap. XXIX.] *Quod omnes fere episcopi Hiberniae de monasteriis electi sunt.*
- [Cap. XXX.] *Qualiter a monachis clerici distent, et eis praeferantur.*
- [Cap. XXXI.] *Quod quidam intus esse videntur, qui foras missi sunt, et e diverso.*
- [Cap. XXXII.] *De obliqua Cassiliensis archiepiscopi responsione.*
- [Cap. XXXIII.] *De campanis, et baculis, aliisque hujusmodi sanctorum reliquiis, tam ab Hibernico et Scotico quam et Wallensi populo in magna reverentia habitis.*
- [Cap. XXXIV.] *De baculo virtuosissimo, quem baculum Jesu vocant; et sacerdote duplici passione percusso.*
- [Cap. XXXV.] *De corpore vitiatum in hac natione quamplurim.*
- [Cap. XXXVI.] *Quot reges a tempore Patricii usque ad Turgesii adventum regnaverunt.*
- [Cap. XXXVII.] *Quod tempore Fedlimidii regis, Norwagienses, Turgesio duce, Hiberniam expugnaverunt.*
- [Cap. XXXVIII.] *Quod Angli Gurmundum, Hibernici Turgesium Hiberniam dicunt subjugasse.*

- [Cap. XXXIX.] *Unde in Hiberniam vel Britanniam Gurmundus advenerit.*
- [Cap. XL.] *Qualiter interfecto in Gallia Gurmundo, Turgesius in Hibernia duo puellarum delusus occubuit.*
- [Cap. XLI.] *De Norwagiensibus, qui circiter annos triginta regnaverant, ab Hibernia expulsis.*
- [Cap. XLII.] *De Medensis regis quaestione dolosa.*
- [Cap. XLIII.] *De Ostmannorum adventu.*
- [Cap. XLIV.] *Quot reges in Hibernia regnaverunt, ab obitu Turgesii, usque ad ultimum Hiberniae monarcham Rothericum.*
- [Cap. XLV.] *Quot reges fuerunt a primo Herimone, usque ad hunc ultimum Rothericum.*
- [Cap. XLVI.] *Quod a primo adventu suo usque ad Turgesium, et ab obitu Turgesii usque ad Anglorum regem Henricum secundum, gens Hibernica manserit inconcussa.*
- [Cap. XLVII.] *De victoriis Anglorum regis Henrici secundi.*
- [Cap. XLVIII.] *De titulis et triumphis ejusdem variis recapitulatio brevis.*
- [Cap. XLIX.] *De titulis filiorum: et primo de Anglorum rege Henrico tertio.*
- [Cap. L.] *De titulis Pictaviensis.*
- [Cap. LI.] *De diversitate duorum.*
- [Cap. LII.] *De Britone, et Hibernico.*
- [Cap. LIII.] *De fratrum inter se, et cum patre discordia.*
- [Cap. LIV.] *De Saxonica, Hispanica, et Sicula.*

PRILOG 2. Prijevodi odabranih poglavlja

Koristila sam rukopis *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica* koji je sastavio James F. Dimock. Rukopis je izdan 1867. godine u Londonu.

Topographia Hiberniae – distinctio II

Caput IV. De duabus insulis: In quarum altera nemo moritur, in alteram feminei sexus animal non intrat.

Est lacus in Momonia boreali, duas continens insulas, unam majorem et alteram minorem. Major ecclesiam habet antiquae religionis. Minor vero capellam, cui pauci coelibes, quos Coelicolas vel Colideos vocant, devote deserviunt.

In majorem nunquam femina, vel feminei sexus animal aliquod, intrare potuit quin statim moreretur. Probatum est hoc multoties per canes et catos, aliaque sexus illius animalia, quae periculi causa frequenter advecta statim occubuerunt.

Mirum de avibus terrae illius, quia cum masculae fruticibus insulae passim insideant, alterius sexus aviculae praetervolando pares ibi relinquunt, et tanquam insitae virtutis non ignarae, insulam illam quasi pestem fugiunt.

In minori vero insula nemo unquam mortuus fuit, vel morte naturali mori potuit. Unde et viventium insula vocatur.

Morbo tamen letali gravissime interdum vexantur, et usque ad extremam exhalationem miserabiliter afficiuntur. Cumque nihil amplius spei, nihil jam vitae vitalis superesse praesentiunt; cumque, invalescente valetudine, tam finaliter afflicti fuerint, ut morte mori malint quam vitam ducere mortis, in majorem demum insulam se navicula deferri faciunt. Qui statim ut terram attingunt, spiritum reddunt.

Hic mihi notandum videtur, quod in primo libro Scholasticae Historiae, circa principium, de insulis hujusmodi viventium sit mentio; ubi de arbore solis dicitur, quia qui fructu ejus vescitur, sicut rex Alexander Aristoteli scribit, vitam extendit in immensum.

Est in Ultonia coemiterium quoddam, locusque sacer sanctorum virorum diutina frequentia consecratus. Femineus hic quoque sexus non admittitur. Huc sponsum sponsa non sequitur: celebratoque locali divortio, consortes orationum non effecti, in hac parte jam ad imparia

judicantur. Huc sine gallina gallus intrabit: ubi et, pastu quolibet intus invento, mirabile visu, voce monitoria sociae quoque suadet introitum, nec persuadet.

Est in boreali Britanniae parte insula quaedam, quae et Sancta vocatur, ubi mulieres non pariunt. Concipiunt tamen, et praegnantes effectae usque ad pariendi articulum naturaliter intumescunt. Quo imminente, ad alteram insulam advectae, naturali libertate naturae indulgent. Quae si forte detentae fuerint, sicut aliquoties probandi gratia compertum est, intolerabili statim vexatione torquentur, et usque ad ipsas fere mortis angustias, donec emittantur, dolore premuntur.

II. IV. O dva otoka na jednom nitko ne umire, a na drugi nema pristup životinja ženskog spola

Na sjeveru Munstera postoji jezero unutar kojeg su dva otoka. Jedan veći, a drugi manji. Na većem otoku je crkva stare religije. Manji otok ima kapelu u kojoj nekoliko redovnika revno služi. Redovnici se nazivaju štovatelji raja ili božje sluge.

Na veliki otok nikada nije mogla ući žena ili neka životinja ženskog spola, a da odmah ne umre. Ovo se provjerilo mnogo puta na psima i mačkama i na drugim životinjama ženskog spola koje su često zbog te opasnosti odmah uginule kada su dovedene na otok.

Neobičnost su i ptice tog otoka, jer dok se mužjaci gnijezde posvuda po otočnom grmlju, ptice drugoga spola izbjegavaju ga pa ostavljaju partnere ondje, i kao da imaju nepoznati urođeni instinkt koji ih navodi, da izbjegavaju taj otok kao kugu.

Na manjem otoku nitko nikada nije umro niti je mogao umrijeti prirodnom smrću. Zato je nazvan Otok živih.

Ipak, stanovnici tog otoka katkad su pogođeni smrtonosnom bolesti te tada žalosno kopne sve do posljednjeg daha. Kada bolesnici izgube nadu, kada osjete da im ne preostaje više životne energije, i kad, pošto izgube zdravlje, budu toliko zahvaćeni slabošću da više žele umrijeti nego nego živjeti život mrtvacu, daju se odvesti lađom na veliki otok. U trenutku kad bolesnik dotakne kopno drugog otoka, izdahne.

Činilo mi se da ovo treba zabilježiti jer su na početku I. knjige Povijesti skolastike²⁸⁰ spomenuti su stanovnici Otoka živih. Ondje se govori i o drvu sunca. Onaj tko se hrani njegovim plodovima, kao što je kralj Aleksandar napisao Aristotelu, neizmjereno si produži život.

U Ulsteru postoji neko groblje koje je i sveto mjesto. Groblje je posvećeno jer su ondje dugo boravili sveci. Također, ni na tom svetom mjestu nije dozvoljen ulaz ženama. Ondje zaručnica ne slijedi zaručnika već dolazi do lokalnog razdvajanja, ne mogu zajedno živjeti te su na ovom mjestu osuđeni na rani razvod. Ovdje će pijetao ući bez kokoši. Neobično je što kada pijetao unutra pronade hranu, glasanjem savjetuje družicu da uđe, ali ne uspijeva ju nagovoriti.

Na sjevernom dijelu Britanije ima jedan otok koji se zove Sveti otok gdje žene ne rađaju. Ipak mogu zanjati i trudnoća se prirodno odvija sve do trenutka poroda. Kada je vrijeme poroda blizu, žene se odvođe na drugi otok gdje prirodno rođe. Ukoliko su žene slučajno zadržane na Svetom otoku, kao što se nekoliko puta dogodilo u svrhu eksperimenta, bile su mučene nepodnošljivom boli sve dok ne bi došle do praga smrti. Tek su tada odvedene s otoka mučene bolom.

Caput V. De insula, cujus pars una bonis, altera malis spiritibus est frequentata.

Est lacus in partibus Ultoniae continens insulam bipartitam. Cujus pars altera, probatae religionis ecclesiam habens, spectabilis valde est et amoena; angelorum visitatione sanctorumque loci illius visibili frequentia, incomparabiliter illustrata.

Pars altera, hispida nimis et horribilis, solis daemoniis dicitur assignata; quae et visibilibus cacodaemonum turbis et pompis fere semper manet exposita.

Pars ista novem in se foveas habet. In quarum aliqua si quis forte pernoctare praesumpserit, quod a temerariis hominibus nonnumquam constat esse probatum, a malignis spiritibus statim arripitur, et nocte tota tam gravibus poenis cruciatur, tot tantisque et tam ineffabilibus ignis et aquae variique generis tormentis incessanter affligitur, ut mane facto vix vel minimae spiritus superstitis reliquiae misero in corpore reperiantur.

²⁸⁰ Povijest skolastike napisao je Petrus Comestor u 12. st., *Documenta Catholica Omnia, Cooperatorum Veritatis Societas*, 2006., (http://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_1175-1175_Petrus_Comestor_Historia_Scholastica_MLT.pdf.html), pristupljeno 15. 5. 2019.

Haec, ut asserunt, tormenta si quis semel ex injuncta poenitentia sustinuerit, infernales amplius poenas, nisi graviora commiserit, non subibit.

Hic autem locus Purgatorium Patricii ab incolis vocatur.

De infernalibus namque reproborum poenis, de vera post mortem, perpetuaque electorum vita, vir sanctus cum gente incredula dum disputasset, ut tanta tam inusitata, tam inopinabilis rerum novitas, rudibus infidelium animis oculata fide certius imprimeretur, efficaci orationum instantia magnam et admirabilem utriusque rei notitiam, duraeque cervicis populo perutilem, meruit in terris obtinere.

II. V. O otoku, čiji jedan dio posjećuju dobri duhovi, a drugi dio zli

U području Ulstera postoji jezero unutar kojeg se nalazi otok podijeljen na dva dijela. Na jednom dijelu otoka nalazi se crkva osobite svetosti, uzorita i lijepa te neusporedivo slavna zbog brojnih posjeta anđela i čestog dolazaka svetaca tog mjesta.

Drugi dio otoka je neugledan i strašan. Priča se da je dodijeljen samo demonima. Na tom mjestu, gotovo uvijek mnoštvo zlih duhova izvodi svoje rituale.

Taj dio otoka ima devet jama. Ako bi netko slučajno prenoćio u jednoj od tih jama, a poznato je da su neki neoprezni ljudi pokušali prenoćiti, odmah bi ga obuzeli zli duhovi i cijelu noć bi ga mučili tako teškim kaznama i patnjama te raznim mukama uzrokovanim vatrom i vodom. Dolaskom jutra, osoba bi imala jedva malo života u izmučenom tijelu.

Priča se da svatko tko je već jednom bio podvrgnut tom mučenju, a ne počini neki veći grijeh, neće ići u pakao.

Ovo mjesto stanovnici su nazvali Čistilište svetog Patrika.

Svetac je naime raspravljao s nevjernim narodom o mukama pakla rezerviranim za nevjernike, o istinskoj prirodi života nakon smrti i vječnom životu izabranih, i kako bi što više impresionirao neuke umove nevjernika tajanstvenom vjerom, tako novom, tako neuobičajenom i suprotnom njihovim predrasudama, svojom je uspješnom molitvom stvorio to mjesto, primjer i jednoga i drugoga te je davši vrlo korisnu lekciju tvrdoglavim ljudima zaslužio da Čistilište ostane na zemlji.

Caput VI. De insula, ubi hominum corpora sub divo posita non putrescunt.

Est insula quaedam, in occidentali Connactiae salo sita, cui nomen Aren; a sancto Brendano, ut aiunt, consecrata.

In hac hominum corpora nec humantur, nec putrescunt. Sed sub divo posita et exposita, permanent incorrupta.

Hic homines avos, atavos, et tritavos, longamque stirpis suae retro seriem, admirando conspiciunt et cognoscunt.

Est et aliud ibi notabile; quia cum per totam Hiberniam copiose nimis mures abundant, haec tamen insula mure caret.

Mus enim nec nascitur hic, nec vivit invectus. Sed si forte allatus fuerit, statim cursu praepeti in proximum mare se praecipitat. Sin autem impediatur, statim emoritur.

II. VI. O otoku, na kojem ljudska trupla izložena zraku ne trunu

Ima jedan otok nazvan Aren, na zapadu Connaughta, a kažu da ga je posvetio sveti Brendan²⁸¹.

Na ovom otoku ljudska tijela se ne sahranjuju niti trunu, već položena i izložena ispod neba ostaju nepromijenjena.

Ovdje ljudi gledaju i prepoznaju s čuđenjem djedove, pradjedove i prapradjedove i dugi niz svojih predaka.

Izvanredno za ovaj otok je i to što nema nijednog miša, za razliku od drugih dijelova Irske koji obiluju miševima. Ovdje se nijedan miš nije okotio niti je pronađen da ovdje živi. A ako je slučajno bio donešen, odmah bi se hitrim trkom bacao u najbliže more. Ukoliko je pri tome spriječen, odmah umire.

Caput IX. De lacu magno miram originem habente.

Est lacus in Ultonia mirae magnitudinis; triginta millia passum in longum, et quindecim in latum habens. Ex quo eximiae pulchritudinis, qui et Banna vocatur, fluvius erumpit, et in borealem oceanum se transfundit.

²⁸¹ Sveti Brendan bio je keltski svetac (5./6. st.) slavan zbog legendarnih putovanja po Atlanskom oceanu. *Saint Brendan Celtic abbot, Encyclopaedia Britannica*, 2019., (<https://www.britannica.com/biography/Saint-Brendan>), pristupljeno 15. 5. 2019.

Hic piscatores nimiam frequentius piscium conclusionem, retiumque rupturas, quam defectus conqueruntur.

Hic, nostris temporis, piscis inventus fuit, non marinus sed de lacu descendens, salmonis prope formam habens; tantae quantitatis, ut integer nullatenus vel trahi vel ferri potuisset. Unde et frustatim per provinciam deferebatur.

Huic vero lacui mirabilis, ut aiunt, casus initium dedit.

Fuit in terra illa, quam nunc lacus obtinet, gens ab antiquis temporibus vitiosissima; et praecipue vitio coeundi cum bestiis, prae omni alio Hiberniae populo incorrigibiliter involuta.

Fuerat autem in ore populi verbum celebre, quod quam cito fons quidam terrae illius, qui ex reverentia de barbara superstitione sibi exhibita operculum habebat et signaculum, discoopertus relinqueretur, tanta statim inundatione fons exuberaret, ut totam provinciam illam et gentem simul dilueret et deleret.

Contigit autem aliquando mulierculam quandam hauriendi causa ad fontem accessisse: quae, vase impleto, necdum fonte signato, ad parvulum suum, quem non procul inde positum plorantem audivit, commota mater ocius accurrit. Et quia vox populi vox Dei, maturans reditum, tanta scaturigine fontem exuberantem offendit, ut et ipsam statim cum puero, totamque gentem illam et pecora, tanquam diluvio quodam particulari sev provinciali, in hora submergeret. Cumque totam terrae illius faciem aquarum jam velaret ubertas, stabilis permanens stagnum fecit: tanquam terram, tam turpium contra naturam facinorum consciam, non tantum primis, sed et cunctis imposterum habitatoribus indignam auctor naturae judicasset.

Hujus autem eventus argumentum est non improbabile, quod piscatores aquae illius turres ecclesiasticas, quae more patriae arctae sunt et altae, necnon et rotundae, sub undis manifeste sereno tempore conspiciunt; et extraneis transeuntibus, reique casum admirantibus, frequenter ostendunt.

Haud longe dissimiliter regio Pentapolis, ob detestandi criminis culpam, in lacum bituminosum, qui et Mare Mortuum ac Sterile dicitur, quia nec aves, nec pisces, nec quicquam in eo vivere valeat, est conversa. Primum tamen, igne sulphureo coelitus emisso,

funditus exusta est; deinde perpetua inundatione submersa. Et sic, propter excessus enormitatem, duplici fuerat contritione deleta.

II. IX. O velikom jezeru čudnog podrijetla

U Ulsteru postoji jezero neobične veličine, 30 milja dužine i 50 milja širine. Iz tog jezera izvire rijeka iznimne ljepote, koja se zove Bana i ulijeva se u Sjeverno more.

Ovdje se ribari češće žale na prevelik broj ulovljenih riba i poderane mreže nego na nedostatak riba.

U naše vrijeme ondje je pronađena riba, ali ne morska već iz jezera, koja je izgledom nalikovala lososu. Bila je toliko velika da se ni na koji način nije mogla odvući ni odnijeti čitava te su je u dijelovima nosili kroz pokrajinu.

Ovo je jezero, kako kažu, nastalo nakon neobične nesreće.

Od davnih vremena zemlja koja je ondje sada prekrivena jezerom bila je dom izrazito pokvarenom narodu. A bili su osobito nepopravljivo odani grijehu snošaja sa životinjama, više od svih drugih irskih naroda.

U tog je naroda bila poznata izreka da, ukoliko bi netko ostavio otvoren bunar te zemlje, koji su iz poštovanja prema barbarskom praznovjerju držali zatvorenim poklopcem i znakom, voda bi odmah izašla iz bunara, stvorivši toliku poplavu, da bi čitavu tu pokrajinu i narod potopila i razorila.

Jednom se dogodilo da je neka žena došla do bunara kako bi uzela vode. Nakon što je napunila posudu vodom, ne zatvorivši bunar, uzrujano je otrčala do svog sina kojeg je čula da plače ne daleko od bunara gdje ga je ostavila.

I budući da je glas ljudi glas Boga, dok se vraćala prema bunaru, udario ju je toliki val vode iz bunara, da je ona sama odmah potonula zajedno s dječakom, čitavim narodom i stokom u jednom satu, kao u nekom potopu. I kako je čitavu površinu plodne zemlje prekrila voda, nastalo je trajno jezero. Kao da je stvoritelj prirode osudio zemlju, kao sramotnu svjedokinju zločina protiv prirode, kao nedostojnu za život ne samo prvih, već i svih kasnijih stanovnika.

Postoji pak moguć dokaz da se to zaista dogodilo, jer ribari u tom jezeru, kad je vedro vrijeme, ispod vode jasno vide crkvene tornjeve, koji su prema običaju te zemlje vitki i visoki, čak i okrugli. Ribari često pokazuju tornjeve strancima koji putuju i čude se uzroku katastrofe.

Na vrlo sličan način je područje Pentapolisa zbog gnusnog zločina pretvoreno u jezero od pakline koje se zove Mrtvo, ili Jalovo more, jer u njemu ne mogu živjeti ni ptice ni ribe ni bilo šta drugo. Prvo je zemlja spaljena sumpornom vatrom poslanom s nebesa, a zatim je potpoljena poplavom. I tako je, zbog veličine prijestupa, uništena dvostrukim razaranjem.

Caput X. De pisce tres dentes aureos habente.

Non multo ante adventum Anglorum in insulam tempore, in Ultonia apud Karlenefordiam, inventus est piscis tam quantitatis immensae, quam qualitatis inusitatae: inter alia sui prodigia, tres dentes, ut fertur, aureos habens [quingenta unciarum pondus continentes]. Quos aureos quidem exteriori quadam similitudine, aurique nitore potius quam natura, crediderim; assumpti coloris fuco aurea forte imminentis et proximo futurae conquisitionis tempora praesagientes.

Nostris quoque diebus, in Britannia majori, foresta scilicet Dunholmensi, inventa et capta est cerva, omnes in ore dentes aurei coloris habens.

II. X. O ribi koja ima tri zlatna zuba

Ne davno prije dolaska Engleza na otok, u Ulsteru kod Carlingtona pronađena je jako velika neobična riba. Između ostalih neobičnosti kažu da je imala tri zlatna zuba (težine pedeset unca). Vjerujem da su zubi doista izgledali poput zlata, više sjajem nego li istinskim svojstvom zlata. Proricali su da je zlatna boja zubi nagovještaj zlatnog vremena i pokoravanja koje će uskoro uslijediti. I u naše vrijeme, u Velikoj Britaniji, u Durhamskoj šumi pronađena je i uhvaćena košuta koja je imala sve zube zlatne boje.

Caput XX. De muliere barbata et in tergo cristata.

Duvenaldus, rex Limericensis, mulierem habebat umbilico tenus barbatam. Quae et cristam habuit a collo superius per spinam deorsum, in modum pulli annui, crine vestitam.

Mulier ista, duplici prodigio monstruosa, non hermaphrodita tamen, sed alias muliebri natura tantum emollita, ad intuentium tam risum quam stuporem, curiam assidue sequebatur.

In spinae quidem pilositate, neutri; in barbae vero prolixitate, morem gerens patriae non naturae.

[Nostris quoque diebus visa est in Connactia curiam sequens mulier, utriusque sexus naturam praeferens, et hermaphrodita. Quae barbam a dextris per labri utriusque et menti medium,

more virili, densam nimis et longam habebat; faciem vero sinistram, cum labri et menti parte, muliebriter planam, et omni pilositate carentem.]

II. XX. O bradatoj ženi s krestom na ledima

Duvenald, kralj Limericka imao je ženu koja je imala bradu sve do pupka. Imala je i krestu od iznad vrata pa sve do dna kralježnice, veliku kao jednogodišnje ždrijebe te prekrivenu kosom.

Ta žena, nakazna na dva načina, ipak nije bila hermafrodit, već je u drugim pogledima imala ženske karakteristike. Uz podsmijeh i na čuđenje promatrača često je pohađala vijećnicu.

Kosa na kralježnici je nije odlikovala ni ženom ni muškarcem. Bujnu bradu nosila je prema običaju svoje domovine, no ne i kako priliči ženi.

[U naše vrijeme u Connaughtu je viđena žena koja pohađa vijećnicu. Imala je i muške i ženske osobine i bila je hermafrodit. Na desnoj strani lica imala je bradu, poput muškarca, gustu i dugačku, s jedne i druge strane usana i po sredini brade. Na lijevoj strani lica, usne i brada, bile su joj glatke kao kod žena i sasvim bez dlaka.]

Caput XXI. De semibove viro semiviroque bove.

In partibus de Wikingelo, tempore quo Mauricius Giraldi filius terram illam et castrum obtinuerat, visus fuit homo prodigiosus, si tamen cum hominem dici fas est. Habebat enim totum corpus humanum praeter extremitates, quae bovinae fuerant. A juncturis namque quibus et manus a brachiis, et pedes a tibiis porriguntur, ungulas bovis expressas praeferebat.

Caput ei sine crine totum; tam in occipite, quam anteriori parte, calvitio deforme; raras tantum lanugines per loca pro capillis habens.

Occuli grossi; tam rotunditate quam colore bovini.

Facies oretenus subinde plana; pro naso, praeter duo narium foramina, nullam eminentiam habens.

Verba ei nulla. Mugitum enim tantum pro sermone reddebat.

Curiam hic Mauricii diu frequentabat, quotidie ad prandium veniens, et quod ei dabatur ad vescendum, intra fissuras unguarum, quas pro manibus gestabat, stringens, ori apponebat.

Illusis vero saepissime Hiberniensibus terrae illius a juventute castri, quod tales in vaccis genuissent, ex suorum malitia et invidia quam non meruerat occulta nece demum interiit.

Parum enim ante adventum Anglorum in insulam, ex coitu viri cum vacca, quo vitio praecipue gens ista laborat, in montanis de Glindalachan vitulum virilem bos edidit. Ut credere valeas semibovemque virum semivirumque bovem iterum fuisse progenitum. Et cum fere per annum inter alios vitulos matrem lactando sequeretur, tandem, quia plus hominis habebat quam pecoris, ad humanos convictus transferebatur.

Sed et hujus animalis interemptor nunquid homicida dicitur? Animal monstruosum, animal irrationale, omni penitus tam ratione quam oratione carens, rationalium gregi quis associabit? Praeterea animal erectum, risibile, bipes, ab humana proprietate quis separabit? Nunquid enim natura

„os bruto sublime dedit, coelumque videre iussit?“

Sed excursus hujusmodi sunt excusandi: potiusque timenda est naturae vindicta, quam disputatione discutienda.

II. XXI. O životinji koja je bila polu-bik, polu-čovjek

U području Wicklova, u vrijeme kada je Mauricije, sin Geralda²⁸² posjedovao tu zemlju i dvorac, viđen je monstruozan čovjek, ako je uopće pravilno reći čovjek. Imao je čitavo ljudsko tijelo, osim udova koji su bili bikovski. Od zglobova kojima se povezuje ruka s dlanom i noga s potkoljenicom njegovi udovi imali su oblik bikova kopita.

Njegova glava je cijela bila bez kose, deformirana čelavošću, kako na zatiljku tako i naprijed. Umjesto kose imao je rijetke vunaste dlačice na nekoliko mjesta.

Imao je velike oči, okrugle i boje kao u bika.

Lice mu je bilo ravno sve do usta, a nije ima nikakvu izbočinu kao nos, već samo dva otvora za nozdrve.

Nije mogao govoriti. Umjesto govora, mukao je kao bik.

²⁸² Mauricije Fitz-Gerald bio je sin Neste i Geralda Windsora, odnosno brat Geraldove majke. Sudjelovao je u normanskom osvajanju Irske. Navodno je dobio područje Wicklowa 1174. godine. James F. Dimock, *Giraldi Cambrensis Topographia Hibernica et Expugnatio Hibernica*, Longmans, Green, Reader and Dyer, London 1867., str. 108.

Dugo je odlazio u Mauricijevu vijećnicu svaki dan dolazeći na ručak. Ono što se poslužilo za objed uzeo bi rascjepima u kopitima koja su mu služila umjesto ruku i stavio u usta.

Pošto se mladež iz dvorca vrlo često rugala Ircima što su s kravama izrodili takve kao što je on, potajno su ga njegovi vlastiti ubili iz zloće i omraženosti, što nije zaslužio.

Naime, nedugo prije nego su Englezi došli na otok, nakon snošaja čovjeka s kravom, u brdima Glendalougha, krava je rodila ljudsko tele. To je grijeh kojemu je taj narod osobito odan – toliko da si u stanju povjerovati da postoji još jedan primjerak potomstva polu-bika polu-čovjeka. Nakon što je godinu dana sisao mlijeko majke s drugom teladi, ipak je na kraju, budući da je imao više ljudskih osobina nego životinjskih, prebačen u ljudsko društvo.

Može li se ubojica ove životinje nazvati čovjekoubojicom? Tko može povezati monstruožnu, nerazumnu životinju, koja nema sposobnost ni mišljenja ni govora, s rodnom razumnih bića? No tko može odvojiti životinju koja je uspravljena, koja se smije, dvonoga je, od ljudskih osobina? Zar nije priroda

"čovjeku dala uzvišeno lice i zapovjedila mu da gleda u nebo"?²⁸³

Ali treba opravdati ovo odstupanje od normalnog, više se treba bojati osвете prirode nego o njoj raspravljati.

Caput XXII. De vacca cervina.

Apud Cestriam Britanniae, temporibus nostris, ad vaccam cervus accesserat; unde et vacca cervina processit. Parte enim anteriore tota usque ad inguina bos erat; coxas subinde cum cauda, tibias, et pedes, expresse cum pilositate et colore cervinos habens. Sed quia plus pecoris quam ferae praeferebat, inter armenta resedit.

II. XXII. O kravi-jelenu

U naše vrijeme, kod Chestera u Britaniji jelen je zajašio kravu. Iz toga je nastala krava-jelen. Prednji dio životinje, sve do slabina, bilo je govedo. No kukovi, rep, potkoljenice i stopala bili su jelenji, kao krzno i boja. Budući da je stvor više nalikovao stoci nego divljoj zvjeri, ostao je u krdu.

Caput XXIV. De leone muliere adamante.

²⁸³ Ovidije, *Metamorfoze*, I, 85.

Parisiis leonem vidimus, quem cardinalis quidam Philippo Lodowici regis filio tunc puero catulum transmiserat.

Hic fatuam quandam, Johannam nomine, bestiali amore amplecti solebat. Qui cum e carcere aliquotiens erupisset, et in tantam commotus iram ut ausus accedere nemo fuisset, tunc accita Johanna iram ejus et malitiam incontinenti mitigabat. Et muliebribus ipsum demulcens illecebris, et quo voluerat ducebat, et omnem statim furorem in amorem convertebat.

O utramque bestiam turpi morte dignissimam! Nec tamen modernis tantum temporis scelera hujusmodi sunt attentata; verum etiam antiqua tempora, majori innocentia et simplicitate laudabilia, nefandis hujusmodi criminibus maculam contraxerunt. Unde et in Levitico scriptum est; „Mulier quae accesserit ad omne pecus ascendenda ab eo, mulierem interficietis, et pecus morte moriatur. Rei enim sunt.“

Pecus interfici jubetur non propter culpam, a qua bestialitas excusat; sed propter memoriae refractionem, quae ad mentem facinus revocare solet.

De Pasiphe quoque, taurum adamante, multorum opinione non fabula quidem sed res gesta fuit.

II. XXIV. O lavu koji je zavolio ženu

Vidio sam u Parizu lava kojega je neki kardinal poslao kao lavića, tada dječaku Filipu, sinu kralja Luja.²⁸⁴

Lav je običavao imati odnose s jednom šašavom djevojkom koja se zvala Joan. Nekoliko puta se dogodilo da je lav pobjegao iz kaveza i bio toliko uznemiren da mu se nitko nije usudio prići. Tada se pozvalo Joan i ona je ublažila njegovu neobuzdanu ljutnju. Umiren ženskim zavodjenjem, pratio ju je kuda je htjela i odmah je zamijenio sav bijes za ljubav.

I jedna i druga zvijer zaslužuju vrlo sramotnu smrt! Ipak, nisu se samo u moderno vrijeme događali ovakvi zločini već i u staro doba koje je bilo hvale vrijedno zbog veće nevinosti i poštenja. Ipak, ljudi nisu mogli sakriti sramotu bezbožnih zločina ove vrste. Zato je napisano

²⁸⁴ Filip August, sin Luja VII, vladao je Francuskom od 1180. do 1223. godine. Thomas Forester, *Giraldus Cambrensis The topography of Ireland*, In parentheses Publications Medieval Latin Cambridge, Ontario 2009., str 48., (http://www.yorku.ca/inpar/topography_ireland.pdf), pristupljeno 1. 3. 2019.

u Levitskom zakonu: Žena koja pristupi bilo kojoj živini i ako je životinja zaskoči, nek se ženu ubije, a i životinja neka umre. Takvi su zakoni.²⁸⁵

Zapovijedeno je da se životinju ubije, ali ne zbog krivnje – nju opravdava to što je zvijer, već zbog uspomene koja običava podsjećati um na veličinu zločina. Također prema mišljenju mnogih, priča o Pasifaji koju je zavolio bik, stvarno se dogodila.

²⁸⁵ I ako koja žena pristupi bilo kojoj životinji i legne pod nju, ubij ženu i životinju: svakako ih treba usmrtiti; krv njihova neka je na njima. Levitski zakonik, (XX, 16). *Biblija, Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*, Gute Botschaft Verlag i Živa riječ, Rijeka, 2016., str. 130.

PRILOG 3. – Ilustracije

1. Dabar koji si odgriza genitalije.²⁸⁶

Ova ilustracija čuva se u Britanskoj knjižnici. (rukopis Harley MS 4751).

2. Jednorog koji se lovi uz pomoć djevice.²⁸⁷

Ova iluminacija nalazi se u Britanskoj knjižnici, rukopis Royal MS 12.

²⁸⁶ Slika je preuzeta sa stranice <http://bestiary.ca/beasts/beat152.htm>. Pristupljeno 17. 2. 2019.

²⁸⁷ Slika je preuzeta sa stranice: <http://bestiary.ca/beasts/beat140.htm>. Pristupljeno 17. 2. 2019.

3. Bradata žena koja je na leđima imala grbu.²⁸⁸

²⁸⁸ Slika je preuzeta sa stranice: http://limerickslife.com/wp-content/uploads/2016/05/11737906_973942375980272_1024082018837975811_n.jpg. Pristupljeno 15. 5. 2019.

4. Geraldov polubik polučovjek.²⁸⁹

Ilustracija se čuva u Britanskoj knjižnici, a ime rukopisa je Royal MS 13 B VIII. Prikazan je čovjek koji umjesto dlanova i stopala ima kopita.

5. Žena koja je imala odnos s jarcem te lav koji je imao odnose sa ženom.²⁹⁰

Naziv ove ilustracije je *Love is blind*. Čuva se u Britanskoj knjižnici, rukopis MS 13 B VIII.

²⁸⁹ Slika je preuzeta sa stranice: <https://culturised.co.uk/2017/06/animals-in-the-bedroom-bestiality-in-medieval-thought-literature-and-art/>. Pristupljeno 15. 5. 2019.

²⁹⁰ Slika je preuzeta sa stranice: <https://culturised.co.uk/2017/06/animals-in-the-bedroom-bestiality-in-medieval-thought-literature-and-art/>. Pristupljeno 15. 5. 2019.

SAŽETAK

Ovaj diplomski rad posvećen je životu i djelu srednjovjekovnog arhidakona Geralda od Walesa. Rođen je u plemićkoj obitelji, podrijetlom je bio Velšanin i Norman. Njegovo najznačajnije djelo je *Topografija Irske* koje obiluje fantastičnim pričama i kršćanskim alegorijama. To ne čudi jer se cijeli život borio za mjesto nadbiskupa sv. Davida. U ovom radu detaljno je prikazan život Geralda od Walesa i njegovo djelo *Topografija Irske*, s osobitim fokusom na neobičnu faunu Irske. Geraldova *Topografija Irske* tijekom povijesti služila je kao relevantan izvor informacija o Irskoj u 12. stoljeću.

Ključne riječi: Gerald od Walesa, *Topografija Irske*, srednji vijek, alegorija.

SUMMARY

This paper is about the life and work of the medieval archbishop Gerald of Wales. He was born in a noble family. He was Welsh and Norman. His most significant work is *Topography of Ireland*, that abounds in fantastic stories and Christian allegories. It is not surprising because he was trying to become an archbishop of St. David his whole life. In this paper, the life of Gerald of Wales and his work *Topography of Ireland* are presented in detail, with a special focus on an unusual Irish fauna. Gerald's *Topography of Ireland* has served through history as a relevant source of information about Ireland in the 12th century.

Keywords: Gerald of Wales, *Topography of Ireland*, Middle Ages, allegory.